

Anàlisi i musicació
de l'obra poètica
d'Engràcia Ferrer Mascort

Lidia Torrecillas Castelló

2n de Batxillerat D

Tutora: Cristina de la Fuente Prats

Institut Frederic Martí Carreras

15 de gener de 2021

“It is in Music, perhaps, that the soul most nearly attains the great end for which, when inspired by the Poetic Sentiment, it struggles — the creation of supernal Beauty. It may be, indeed, that here this sublime end is, now and then, attained in fact. We are often made to feel, with a shivering delight, that from an earthly harp are stricken notes which cannot have been unfamiliar to the angels. And thus there can be little doubt that in the union of Poetry with Music in its popular sense, we shall find the widest field for the Poetic development.”

Edgar Allan Poe

ÍNDIX

1. Introducció	Pàgina 1
2. Biografia	Pàgina 3
3. La seva obra	Pàgina 8
3.1 Anàlisi dels seus poemes	Pàgina 9
• <i>Petits poemes</i>	Pàgina 10
• <i>Poesías Escogidas</i>	Pàgina 17
• <i>Álbum de poesías</i>	Pàgina 27
• Conclusió	Pàgina 31
4. Musicació de poemes	Pàgina 33
4.1. Procés de musicació	Pàgina 33
4.2. Criteris objectius per musicar poemes	Pàgina 35
4.3. Procés de producció	Pàgina 38
5. Els meus poemes musicats	Pàgina 41
5.1. “Noviembre”	Pàgina 43
5.2. “Guerra”	Pàgina 46
5.3. “Sant Sebastià”	Pàgina 48
6. Conclusions finals	Pàgina 50
7. Bibliografia	Pàgina 51
8. Agraïments i annexos	Pàgina 53
• Annex 1: Producció literària ordenada per anys	Pàgina 54
• Annex 2: Materials usats en la gravació i producció dels poemes	Pàgina 59
• Annex 3: <i>Petits Poemes</i>	Pàgina 61
• Annex 4: <i>Poesías Escogidas</i>	Pàgina 110
• Annex 5: <i>Álbum de Poesías</i>	Pàgina 182

1. INTRODUCCIÓ

Escollir un tema pel treball de recerca, al qual s'han de dedicar molts mesos, no va ser una tasca fàcil. Com a persona que té interessos molt diversos no em volia centrar en un únic tema. Volia englobar diverses disciplines, interrelacionar conceptes i experiències, però no trobava la manera. Per desencallar-ho, em vaig centrar en les meves aficions i això em va ajudar a acotar la recerca. Dues de les meves grans passions són la música i la lectura, i vaig pensar que seria interessant trobar una manera de treballar-les conjuntament.

En conseqüència, el meu treball és difícil de classificar en un sol àmbit però, malgrat això, hi ha quelcom que és present en totes les parts: Engràcia Ferrer Mascort, una poetessa palafrugellenca. A partir de la seva figura, em centro en musicar alguns dels seus poemes i explicar tot el procés de musicació, tot i que també hi relaciono altres temes com ara l'anàlisi de la seva obra poètica i la creació d'una breu biografia per poder entendre millor el context on es troba la seva obra. El meu treball s'adscriu, doncs, a l'àmbit artístic (literari i musical).

Per què Engràcia Ferrer Mascort? Per descomptat, podria haver escollit qualsevol poeta o poetessa molt més estudiats i reconeguts, però vaig triar l'Engràcia perquè volia donar visibilitat a una figura de Palafrugell que no fos gaire coneguda actualment malgrat haver estat important a l'època on va viure. Fent un altre treball sobre les dones de Palafrugell vaig tenir l'oportunitat de conèixer una mica qui era i em va semblar una dona interessant.

A banda del meu interès personal, la recerca té un interès objectiu perquè servirà de recopilatori d'informació per les generacions futures que vulguin saber més d'aquesta poetessa i per donar una mica més de visibilitat a la seva obra.

Per tant, els objectius del treball són els següents:

- Donar visibilitat a l'Engràcia Ferrer Mascort a partir de la musicació dels seus poemes
- Aprendre a compondre i produir cançons.
- Escriure el procés i el criteri de la musicació dels poemes
- Analitzar l'obra poètica de l'Engràcia

Per tal d'assolir aquests objectius, he utilitzat la metodologia detallada a continuació:

- Per la part biogràfica he consultat documents històrics guardats a l'arxiu Municipal de Palafrugell, tant del fons físic com del fons digitalitzat.
- Per analitzar els seus poemes m'he basat en el coneixement propi, intentant relacionar la seva obra amb la poesia de la seva època que va poder-la influenciar.
- Per l'àmbit de la musicació i producció de poemes m'he basat en la meva pròpia experiència i en informació que he trobat per les xarxes.

En resum, l'interès i l'originalitat del meu projecte rau en el fet que tracta d'una persona que no s'ha estudiat gaire i, per tant, he hagut de fer molta recerca per poder obtenir i recopilar les dades necessàries pel meu treball. També considero que l'anàlisi de la seva obra té un interès literari. Finalment, crec que el treball també té un interès artístic, ja que la musicació dels poemes ha estat fruit únicament de la meva creativitat i podrà servir per col·laborar en la recuperació de l'obra d'aquesta poetessa d'aquest segle passat.

2. BIOGRAFIA

Mª Engràcia Ferrer Mascort va néixer a Palafrugell (més precisament, al carrer de la Tarongeta) el 30 de desembre de l'any 1902. Era filla de Nemesi Ferrer Sureda, un espadenyer nascut a l'Escala, que va acabar treballant de taper a Palafrugell pel fet que aquí podia guanyar més diners. Gràcies a aquesta feina va conèixer la seva dona, Anna Mascort Bofill, que treballava en una fàbrica surera, com la majoria de palafrugellencs de l'època.

Poc després de casar-se, van tenir un fill que va morir al néixer. Seguidament va néixer Engràcia, que acabaria essent la gran de tres germanes. Quan tenia quatre anys, va néixer una nena que es va dir Maria però que va morir als quinze mesos de vida. Segons la seva germana en un text escrit per homenatjar el centenari de l'Engràcia (Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort, 2002), aquest fet va marcar durament la infància de la poetessa, i sembla ser que fins i tot quan ja era una dona d'edat avançada recordava aquest fet i el mencionava als seus familiars. Malgrat això, cal dir que no hi ha cap poema en què es pugui veure que tracta explícitament aquest tema. Si fem una recerca més profunda podem trobar poemes on, si coneixem aquest fet de la seva vida, es pot intuir que tracta d'això, com el poema "Y así..."(Annex 4: *Àlbum de poesías* - pàg 184), però com que aquest poema va ser escrit quatre anys després de la mort del seu marit també es podria estar referint a ell, així que no es pot afirmar amb rotunditat. De fet, fins i tot es podria considerar que és un poema dedicat a Déu ja que, com veurem més endavant, Engràcia era molt religiosa, així que no podem saber de què tracta realment el poema. Les seves altres dues germanes (Teresa i Maria) van néixer quan Engràcia tenia 10 i 20 anys, respectivament.

Segons la seva germana, Engràcia ja des de petita era molt intel·ligent. Afirmava que jugava poc, sempre escrivia i que dibuixava molt. Malgrat això, com moltes nenes de la seva època, es va veure obligada a deixar els estudis per entrar a la fàbrica.

Imatge 1. Dibuix del castell de Cap Roig realitzat per Engràcia Ferrer Mascort l'any 1930. Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort

Quan va ser més gran, no sabem l'edat exacta, va anar a fer taps a l'esmeril¹ a Can Barris. Quan hi va haver una plaça vacant al despatx, s'hi va presentar. Per obtenir la plaça va haver de fer una suma llarga, una carta en català i una en castellà. Quan va acabar, l'amo, el Sr Miquel, la va aprovar i al dia següent ja hi treballava. Com que havia estudiat francès, la van fer portar la correspondència desde casa.

Imatge 2. Engràcia Ferrer Mascort amb companys de feina a la fàbrica de suro de can Barris (Trefins) l'any 1923. D'esquerra a dreta: Enric Gubau, Pepet Boix (encarregat), Engràcia Ferrer Mascort, x, Esteve Blanch Pujet, Manlleu, x, Saballs, x i x. Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort.

¹ (La màquina d'esmeril és un enginy introduït a la darrera dècada del segle XIX usat en la indústria surera per a l'elaboració dels taps de més qualitat, com els de xampany. Polia els carracs amb paper d'esmeril fins a donar la forma definitiva al tap.)(Museu del suro, 2020)

A casa seva eren molt religiosos i, a causa d'això, els seus veïns i amics li van posar el sobrenom de “Gracieta Evangelista”. Era estrany que algú no seguís la religió catòlica en aquella època, així que no és destacable que li possessin aquest sobrenom. (M.C. Saurí, 2013) Aquesta gran influència per la religió, com ja veurem més endavant, la podem trobar en molts dels seus poemes o textos:

“S’és fet un gran silenci i el fred us entra a dins
i es busca en la foscor la protecció de Déu.”

Fragment extret de “Nit al Pirineu”, que forma part del recull de poemes “Petits Poemes”

“El servicio cristiano, es como plata fina,
que al reino de los cielos tendrá un alto valor,
más nuestro amor a Cristo es valioso tesoro,
que en su trono de gloria brillará com el oro,
y por siglos de siglos daña en resplandor.”

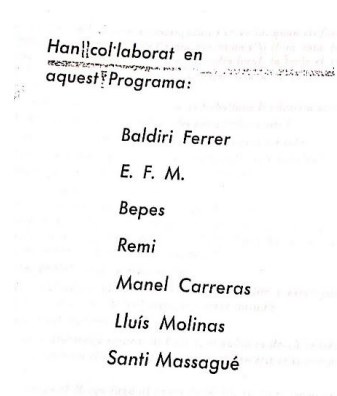
Fragment extret de “Marta y María” que forma part del recull de poesies “Poesías escogidas”

La guerra Civil la va enganxar amb 34 anys. Durant la guerra, l’Engràcia va escriure un diari íntim, que va dedicar a la seva neboda, on relatava el seu dia a dia. Les entrades comencen el 17 de juliol de 1936 i acaben a inicis d’abril de l’any 1939. S’hi relata la primera festa major que no es va celebrar, l’enviament de menjar pels soldats al front, els preus del menjar i les peripècies per aconseguir-ne, la gana, el desencís del bàndol republicà, els refugiats, els bombardejos... És una visió molt interessant dels que es van quedar casa, en clau de dona, evangelista i filla de tapers. (Sandra Bisbe, 2014) Al cap de poc d'esclatar la guerra, aproximadament al setembre, es van crear les figures dels Comitès Obrers de Control d’Empreses no col·lectivitzades, de manera que a cada indústria o comerç era obligatori constituir un Comitè Obrer de Control. A Engràcia li van oferir aquest càrrec, i no el va poder refusar. La veritat és que es podrien explicar moltes vivències interessants que l’Engràcia relata en aquest dietari, però com que aquesta no és la finalitat del treball no hi entrarem amb més profunditat.

Segons el testimoni de Lluís Molinas, un important activista cultural palafrugellenc que destaca per la seva important feina en el teatre amateur a Palafrugell juntament amb les seves publicacions com a escriptor i periodista, Engràcia era una dona de despatx — ja que treballava a Trefins (recapitalització de l’anterior Can Barris)— cultivada, a qui agradaven

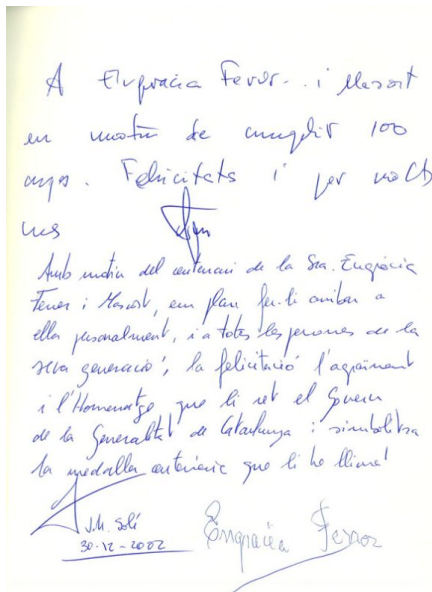
els escriptors catalans de la seva època, autodidacta, amb facilitat per escriure, de tarannà obert i bona col·laboradora. (M.C. Saurí, 2013) L'havia coneguda a finals dels cinquanta, quan amb en Bernat Causa preparaven notícies de Palafrugell per ser llegides a la ràdio de Palamós, *La voz de la Costa Brava*, en un programa setmanal. En Bernat li havia dit que hi havia una dona que escrivia molt bé. L'Engràcia va acceptar la invitació dels dos corresponsals i, amb el pseudònim Lina Castell, participava en la secció *La semana en Palafrugell*, dedicada a repassar fets succeïts a la vila, i redactava textos per al programa rememorant fets i temes d'anys enrere. La participació en aquest programa va ser el que més la va donar a conèixer pel poble i alguns dels seus escrits i poemes es van publicar en un llibret del Centre Fraternal (1977), a Proa (1983) i en publicacions de la Residència Geriàtrica de Palafrugell.

Es va casar amb Narcís Janoher Pallí quan tots dos tenien 50 anys, i va enviudar el desembre de 1970. No va tenir fills. El 1963, quan tenia 60 anys, va haver-se de jubilar a causa de la seva sordesa, que no va poder solucionar ni tan sols amb l'ajuda d'aparells o audiòfons de l'època. A partir de l'any de la seva jubilació, Engràcia comença a escriure més, fet que podem notar sobretot en els programes de Festa Major, on va col·laborar amb poesies i textos durant molts anys. Explicava anècdotes, costums, cròniques locals, etc. És destacable el fet que a vegades signava amb les seves inicials (E.F.M.). No sabem si és a causa que era una dona o perquè volia mantenir l'anonimat, però podem veure en un programa de festa major que era l'única dona i l'única persona que hi col·laborava que signava amb les seves inicials. Malgrat això, si observem altres programes veiem que signa amb el seu nom complet, així que és difícil determinar si variava la seva signatura seguint algun criteri.

Imatge 3. Programa de Festa Major (1975) - Arxiu Municipal de Palafrugell Imatge 4. Programa de Festa Major (1973) - Arxiu Municipal de Palafrugell.

L'any 1987 va entrar a la residència geriàtrica de Palafrugell, on va morir als 100 anys d'edat. El 30 de desembre del 2002 (dia que va complir els 100 anys), va rebre un reconeixement de l'Ajuntament de Palafrugell per haver arribat a aquesta xifra.

Imatge 5. (Bruguera, 2002)

Va morir el 16 de maig del 2003 al mateix centre, sembla ser que deixant un molt bon record.

3. LA SEVA OBRA

(Annex 1: Tota la producció literària ordenada cronològicament - pàg 56)

A més a més de la producció literària que podem trobar a l'annex, trobo destacable parlar breument de la novel·la *El pas de les hores*. Aquesta obra és una novel·la inèdita que no sabem quan va ser escrita, però que actualment podem llegir en línia al fons Engràcia Ferrer Mascort de l'Arxiu Municipal de Palafrugell.

En el pròleg d'aquesta novel·la, l'Engràcia explica que s'hi troben personatges i històries que es situen entre 1932 i 1937 i que es tracta de “retrats trets del natural”. Comença el dia que la protagonista ha de deixar l'escola per anar a treballar a la fàbrica, i descriu escenes de la vida familiar, del treball, del lleure, dels esdeveniments viscuts durant la República i la Guerra Civil. (Sandra Bisbe, 2014). A part del valor literari que té aquesta obra, també té un gran interès històric, ja que les vivències són de l'autora mateixa o de persones properes i, per tant, són un reflex fidel del que era la vida en aquella època. Una anècdota destacable també relacionada amb aquesta novel·la és una que ens explica la mateixa Engràcia al final del pròleg:

«De primer, vaig posar-li el títol *Aigua en cistella*, però després em va semblar de mal auguri, al quedar remullades aquestes còpies per la tristament famosa inundació de Girona, el 12 d'octubre del 1970, quina alçària de vuit pams d'aigua va arribar fins al prestatge on es trobaven aquestes quartilles. Vaig considerar no parlar més d'aigua, quedant definitivament amb el títol actual. »

Fragment El pas de les hores. Fons Engràcia Ferrer Mascort, Arxiu Municipal de Palafrugell

La veritat és que és una novel·la bastant interessant i, literàriament parlant, del millor que ha escrit l'Engràcia. Si es té interès en la vida en aquella època, o en l'escriptura de l'Engràcia, és recomanable llegir aquesta novel·la, que es pot trobar al fons digitalitzat d'Engràcia Ferrer Mascort a l'Arxiu Municipal de Palafrugell en línia. Malgrat això, en aquest treball em centro més en fer l'anàlisi de la seva obra poètica, així que no n'explicaré res més.

3.1. Anàlisi dels seus poemes.

Introducció

El primer que es sol fer quan es vol fer un estudi crític d'un autor és situar-lo en el context històric i, si és possible, incloure'l dins d'algun moviment. En el cas d'Engràcia Ferrer això és complicat de fer per diversos motius. En primer lloc, no disposem d'informació sobre les influències que la van ajudar a formar-se com a poeta i a construir el seu estil. De fet, també ens hauríem de preguntar si hi havia una voluntat de trobar un estil. La resposta a aquesta pregunta crec que és afirmativa i ho intentaré justificar al llarg d'aquest escrit.

Un altre inconvenient per acostar-nos a la seva poesia partint del context literari és que, aparentment i pel que intuïm de la seva biografia, Engràcia vivia aïllada dels principals focus culturals i intel·lectuals del moment. No assistia a tertúlies, ni a presentacions de llibres...

És probable que, per proximitat física, tingués un mínim contacte amb Josep Pla (amb qui va coincidir temporalment) i, de fet, a la Fundació Pla es conserven unes quantes cartes que van intercanviar, però malgrat això la seva obra no sembla gaire influenciada per Pla. Així doncs, com que Palafrugell quedava fora del mapa cultural, és raonable suposar que l'única manera que va tenir Engràcia Ferrer de formar-se poèticament, literàriament, va ser llegint i, sobretot, escrivint.

Tot el que acabem de dir ens porta a pensar que Engràcia Ferrer va ser una autora totalment aïllada, la seva poesia no forma part de cap dels corrents de l'època. Ara bé, això no vol dir que per fer-ne un estudi no haguem de tenir en compte què estava passant a nivell literari durant aquells anys, perquè la literatura sol ser un reflex del context històric (de manera directa o indirecta) i el context històric sí que va influir en Engràcia. Per aproximar-nos a la seva obra, ens centrarem en els textos i en la informació que tenim de la seva vida.

Per què escriu poemes Engràcia Ferrer? Un cop haguem analitzat alguns dels seus llibres de poemes, que ella mateixa va organitzar i dels quals va repartir algunes còpies per la seva família però que no va arribar a publicar, intentaré respondre a aquesta pregunta.

Una possible resposta a la pregunta és que escrivia perquè s'avorria i tenia temps. Aquesta aproximació és simplista. Sembla que la vocació literària d'Engràcia Ferrer va ser precoç. Era una nena que preferia escriure abans que jugar. Així doncs, a diferència d'alguns autors que descobreixen tard la seva vocació per la literatura, normalment per influència de lectures, Engràcia sembla tenir-hi una inclinació natural, quasi inconscient (com és el cas també d'Ana María Matute i molts altres escriptors).

Hem vist que va ser una dona de formació principalment autodidacta. Va deixar l'escola aviat per haver d'anar a treballar a la fàbrica, així que és poc probable que el seu estil poètic estigui influït per res que aprengué durant aquells anys, tot i que tampoc cal descartar que els seus coneixements de mètrica (no gaire avançats) vinguin d'allà. A partir d'aquí, només podem elaborar teories fonamentades en els seus poemes per intentar descobrir què llegia i qui la va influir.

Com hem comentat abans, Lluís Molinas diu que estava interessada en els escriptors catalans de la seva època, però costa de relacionar la seva poesia amb la de Riba o la d'Espriu. Potser coneixia l'obra de Maragall (sobretot la part més espiritual), potser havia llegit els poemes populars de Sagarra o de Foix, però en qualsevol cas veurem que cap d'aquestes influències queda gaire clara en la seva obra.

Procedim a fer un petit anàlisi de la poesia d'Engràcia basant-nos en tres llibres autoeditats: *Petits poemes*, *Poesías escogidas* i *Álbum de poesías*. També es podria haver analitzat el seu primer recull, *Cants a la Costa Brava*, però com que la majoria de poemes que podem trobar-hi també formen part de *Petits Poemes* vaig considerar que era poc rellevant. Després de comentar cada recull, intentarem extreure algunes conclusions generals.

Petits poemes

Petits poemes (annex 3 - pàgina 63) és un recull elaborat per la pròpia Engràcia, presentat en forma de quadern amb els poemes escrits a màquina. Queda clar que l'autora pretenia publicar aquest recull de poemes, ja que té l'aspecte d'un llibre acabat i segurament els poemes inicialment van ser escrits en fulls a part. Deuen existir borradors (per força, ja que hi

ha escassos errors i correccions). Els poemes d'aquest recull són anteriors a 1943 i estan escrits en català. Podem considerar que aquest llibre representa una primera etapa en la poesia d'Engràcia.

El recull comença amb dotze poemes dedicats als dotze mesos de l'any. Són composicions d'una única estrofa de 6 versos hexasíl·labs amb rima consonant als parells. S'intueix la voluntat de mostrar el pas del temps, l'avenç de l'any i els canvis que provoca, sobretot en la natura. Són poemes minimalistes, composicions sense gaire contingut i formalment rígides, poc musicals.

A continuació, trobem sis poemes breus més, tots d'idèntica estructura: 8 versos presentats en dues estrofes, 6+2, els sis primers amb rima consonant als parells i els dos últims formant un rodolí. Segueix mantenint el gust per l'art menor, els versos són heptasíl·labs. L'estructura interna d'aquestes poesies també és sempre la mateixa: comença amb una descripció d'elements naturals, del paisatge, amb presència d'alguns animals; i acaba amb un gir irònic en els dos versos finals (un gir que a vegades no té absolutament res a veure amb la resta del poema). Aquest gir pretén sobtar al lector i a la vegada transmetre una moralina, idea molt pròpia de la poesia d'Engràcia, com anirem veient.

Després d'aquests primers poemes breus venen els "Paisatges", 15 poemes més llargs i treballats que els anteriors. Els versos passen a ser d'art major i manté la tendència a la rima consonant, a vegades en els parells, a vegades combinant-la d'alguna altra manera. El primer poema, "Tamariu", és una cadena de rodolins agrupats de dos en dos fins a formar 7 estrofes (de quatre versos cadascuna). Els versos són alexandrins. El tema del poema anticipa tots els següents i justifica el títol de la secció, és un poema descriptiu centrat en la cuina, el paisatge i els mariners, una composició de to costumista. També parla del turisme, en aquell moment encara molt incipient, d'una manera irònica.

Després de "Tamariu" venen més poemes descriptius del paisatge de la Costa Brava: "Sant Sebastià", "Aigua Xelida", "Tossa"... Tots els poemes són descripcions d'espais que ella coneix, el seu entorn, paisatges propers. També hi ha algun paisatge del Pirineu, segurament inspirat per alguna excursió que hi devia fer.

“Sant Sebastià” és dels poemes més aconseguits de la secció i del recull. Són cinc estrofes de quatre versos octosíl·labs cadascuna. Les tres estrofes del mig tenen rima consonant creuada (el primer amb l’últim i els dos del mig), mentre que l’última té rima encadenada i a la primera només rimen en consonant els dos del mig i els extrems rimen en assonant. Així doncs, la mètrica és lleugerament irregular. A nivell temàtic, el poema és una descripció del paisatge amb tocs modernistes i simbolistes (que poden recordar a la poesia de Machado en castellà). A part del tema del paisatge, hi apareix un tret futurista (l’hidroavió) que s’utilitza per simbolitzar el pas del temps, representat també en el moviment de les fulles i de les onades.

La resta de poemes de la secció es centren, com s’ha dit i com deixa intuir el títol, en el paisatge. La natura és un tema molt tractat en poesia des del Romanticisme (al Renaixement també s’havia tractat, però d’una manera diferent). Engràcia, a diferència dels romàntics anglesos (els poetes dels llacs) o el Machado de *Soledades*, no dialoga amb la natura ni hi sol abocar els seus sentiments. En aquesta primera etapa simplement la descriu. En algun cas també descriu allò que li evoca el paisatge, però no fa una autoanàlisi gaire profunda, no és aquesta la finalitat dels poemes.

Un altre poema destacat de la secció és la “Cançó d’Aigua Freda”, un dels més ben aconseguits a nivell rítmic. El poema consta de 10 estrofes de quatre versos i s’alternen octosíl·labs i tetrasíl·labs (octosíl·labs tallats). Els octosíl·labs es poden dividir en dos hemistiquis i tenen rima interna, sovint consonant. Tot plegat dona musicalitat al poema i també molta fluïdesa, s’aconsegueix l’aire de cançó que justifica el títol. El tema del poema és la descripció ràpida de l’auge i decadència d’un palau, símbol de riqueses, situat en els jardins d’Aigua Freda. Sense entrar en gaires detalls i d’una manera brusca, el jo poètic acaba fent una reflexió moral sobre la cobdícia i la fugacitat de la riquesa que recorda als poemes morals que veurem més endavant.

El poema “Dins la nit” és curiós i també cal esmentar-lo. És un dels pocs experiments mètrics d’Engràcia. Si bé hi ha alguna rima, sembla casualitat, el poema és un intent de vers lliure sense rima. En alguna estrofa aconsegueix un bon ritme, però en la majoria del poema sembla

que talli el vers de manera arbitrària, el vers lliure no està justificat per cap argument rítmic. A nivell temàtic, el poema és una descripció d'un ambient nocturn, caracteritzada per la foscor i la vaguetat, sensacions que descriu bastant bé. L'última estrofa no lliga gaire amb els ideals religiosos d'Engràcia i amb la resta de la seva producció poètica, fins i tot parla de la "gran ruleta de la vida", un concepte que recorda a la Fortuna del Prerenaixement (nom que es donava a la providència i que segons alguns crítics és una manera d'allunyar-se del providencialisme medieval sense molestar gaire l'Església).

Els 6 últims poemes de la secció abandonen el camp i la natura i es centren en paisatges urbans, de nou propers a Engràcia, els seus paisatges quotidians: el mercat del poble, el carrer de casa... Són poemes costumistes, molt descriptius, descripcions que van evolucionant i millorant. Per exemple, a "Nits de novembre" apareixen abundants tocs sonors, molts sons i sorolls que són l'eix del poema.

"Tempesta d'istiu" i "1938" són els dos últims poemes de la secció. "Tempesta d'istiu" està compost per versos dodecasíl·labs amb rima consonant encadenada. No és un poema gaire musical, es fa feixuc i carregós. A nivell temàtic, però, s'observa el refinament de la descripció que comentava abans. Engràcia aconsegueix que s'intueixi la tempesta que vindrà (introdueix motius que ens l'anticipen: el color del cel, el tro i el llamp, el vent), descriu allò que ha anticipat i acaba retratant com queda tot quan ha passat la tempesta, amb l'arc de Sant Martí final com a culminació. El poema incorpora també algun recurs que complementa la pura descripció i les simples comparacions, com per exemple "el sol ja fa l'ullet amb l'arc de Sant Martí" (imatge i personificació).

"1938" recull amb força l'impacte de la guerra, després de dos anys de conflicte armat. Engràcia descriu l'impacte sobre la natura (destrucció), que també és l'impacte sobre ella i sobre la majoria de la població. Aquesta identificació poeta-paisatge és una altra sofisticació de la descripció, un tret propi del Simbolisme francès (per exemple de Verlaine) que a la Península el recull Machado, entre d'altres. El poema, de to fosc, també incorpora el típic motiu de l'enamorat que ha marxat al front, segurament a morir, i ha deixat l'estimada a casa patint.

En general, “Paisatges” està constituït per poemes de qualitat desigual. Ara bé, des del meu punt de vista, conté algunes de les millors composicions del recull on, malgrat percebre's encara alguns dels defectes del poeta que comença, es veuen també característiques interessants.

“Fantasies” és l'última secció de *Petits Poemes* i consta de 16 poemes bastant diversos. Comença amb “A un presumit” i “La boletaire”, dues sàtires plenes d'ironia, la primera més mordaç que la segona.

“La nostra raça” és un poema que denota cert coneixement històric i certa reflexió. Descriu les característiques d'un poble que no sabia dir si és l'Empordà, el poble català o Espanya sencera, tot i que aquesta última opció sembla la menys probable.

“Balada antiga” són 10 estrofes de sis versos heptasíl·labs cadascuna, amb rima consonant als parells. És un poema narratiu d'aire romàntic. El tema és d'un romanticisme il·lús, presenta l'amor com una força més poderosa que qualsevol altre, una força que provoca que el bandoler deixi de fer el mal quan s'enamora perdudament de la donzella a qui volia robar.

Després d'aquest poema trobem un díptic, dues composicions titulades “Consell” que van juntes a nivell interpretatiu. La primera va dedicada a l'home i la segona, a la dona. Són poemes de to moralista, típicament cristià, que amaguen un masclisme propi de l'època. Ja apareix el tema de la nit com a símbol del vici i el pecat, idea que es repeteix en altres poemes.

“Guerra” és un altre poema que, malgrat la ironia final, tracta sobre la guerra civil d'una manera més o menys al·legòrica. La guerra agafa Engràcia en plena joventut, és a dir, amb plena consciència del que està passant. Això fa que visqui la situació amb la pena i el malestar que probablement qualsevol de nosaltres patiria. Ho veiem clarament en el to del poema (i dels altres poemes dedicats al tema, com “1938”, que ja hem comentat). Aquest fet contrasta amb les experiències de la guerra que formulen els que en aquella època eren nens, com és el cas de Gabriel Ferrater (en el seu magnífic “In memoriam”) o Jaime Gil de Biedma (en el seu poema “Intento de formular mi experiencia de la guerra”). Com deia, sembla que la

seva intenció és mostrar la crueltat i l'absurditat de la guerra, i la porta a terme sense dissimular gaire els seus propòsits. Enlloc de deixar que l'ombra de la guerra es vegi de manera implícita, com passa per exemple en les obres d'Anna Maria Matute i com de fet ella mateixa farà més endavant, aquesta esdevé el centre del poema. L'únic gir que trobem és a l'última estrofa, quan l'autora fa un ús de la ironia i intenta desestabilitzar el lector i reformular el sentit de tot el poema. Des del meu punt de vista, aquest gir no aconsegueix amagar que el poema és una conseqüència de la preocupació de l'autora per la guerra i de les seves experiències, sinó que transforma la composició en una al·legoria.

Després de "Silueta", un poema que critica les aparences, reapareix el tema de la guerra a "Estampes actuals". El mateix títol indica que el poema pretén ser una descripció de la situació que s'està vivint en aquell moment. El poema relata la difícil situació de la població provocada per l'economia de guerra i l'escassetat de recursos (té data de 1938). A diferència dels poemes anteriors, el to és lleuger, humorístic i popular, ple d'ironia i de paradoxes.

El següent poema és "Siluetes", que no té res a veure amb la "Silueta" de dos poemes enrere. És una mena de continuació del poema anterior, es centra en les conseqüències socials de la guerra civil i critica la situació. A nivell literari, considero que és pitjor que l'anterior.

"Els senyors de Barcelona" és un altre poema costumista i satíric, de to irònic i humorístic, en el qual l'autora fa una crítica que molts empordanesos subscriuriem actualment.

"Primavera 1942" torna a estar protagonitzat pel context històric. Apareix un personatge femení, la Quimeta, figura central del poema. Per descriure la difícil situació de la postguerra, Engràcia torna a fer ús de la ironia i en aquest poema l'acompanya d'un component d'intriga. La protagonista està contenta, però no perquè arribi la primavera o perquè algú l'estimi, sinó perquè podrà menjar bé durant uns dies.

Els següents dos poemes, "Caterina" i "Margarideta" també es centren en un personatge, en una figura femenina protagonista. El primer és una crítica al maquillatge i a les aparences, tema que ja havia aparegut abans, i el segon és el retrat d'una serventa llesta, murri, que se sap aprofitar de la seva situació, un personatge que a l'època devia ser comú.

“Un viatge a Barcelona” és un llarg poema narratiu, el més extens del recull, una tirada d’estrofes de quatre versos heptasíl·labs amb rima consonant als parells. El poema data de 1938 i està basat en una experiència personal de l’Engràcia, per això es pot estendre tant en els detalls. Descriu les dures condicions dels viatgers durant el llarg viatge en tren fins a Barcelona, un viatge que esdevé una odissea. És una crítica a la manca de bones infraestructures.

El penúltim poema, “Glòria”, és una mena d’oda dedicada a la seva neboda, un poema alegre que contrasta amb la resta de la secció, segurament el mateix que devia representar el naixement de la neboda en mig de la mala situació que es vivia. Finalment, “Canvis” recupera el tema de la guerra amb un to més seriós, és una al·legoria del progrés social d’alguns nacionals i de la caiguda en desgràcia dels rojos, representat amb la imatge de dues masies.

Els poemes de postguerra que trobem a la secció “Fantasies” de *Petits poemes* es podrien considerar una anticipació del Realisme social dels anys seixanta. Sobre això en parlaré més a la conclusió.

En general i a mode de conclusió, els poemes del recull són principalment descriptius i narratius, centrats en la realitat quotidiana de l’autora: el paisatge, la guerra, la vida al poble... Són poemes molt subordinats a la forma i, amb alguna excepció, sense gaire musicalitat i de to forçat. Engràcia utilitza poques figures retòriques, no amaga gaire el tema del poema, no el disfressa, s’hi centra, descriu (a vegades de manera molt bona, d’altres menys aconseguida) i normalment critica de forma irònica (un recurs molt empordanès).

L’estructura del llibre de poemes està planificada, com a mínim pel que fa a les seccions. La primera secció no porta títol i potser és la que més ben definida queda pel títol de tot el recull: *Petits poemes*. Després, trobem la secció de paisatges i, per acabar, la de fantasies, que engloba poemes molt diversos. Dins de cada secció no hi sé trobar cap voluntat d’ordre segons un criteri clar.

Poesías escogidas

A l'inici d'aquest segon recull (annex 4: *Poesías escogidas* - pàg 112), de format molt similar al primer, hi ha una nota manuscrita de l'any 1947 que diu que està prohibit escriure en català, fet que justifica la llengua dels poemes. Així doncs, deduïm que Engràcia hauria seguit escrivint en català si hagués pogut, però volia publicar i per poder-ho fer havia d'escriure en castellà (tot i que al final tampoc ho va aconseguir publicar).

El canvi de llengua suposa (tot i que no deu ser l'únic factor que ho impulsa) un canvi de temàtica, com a mínim al principi del recull, però no un canvi d'estil: manté una mètrica bastant estricta amb tendència a la rima consonant en els versos parells. A vegades altera l'esquema de rima introduint alguna variació, tot i que poques vegades utilitza una estrofa acadèmica.

El nou tema que apareix amb força (tot i que ja s'intuïa en alguns dels que podem trobar a *Petits poemes*) és la religió. Seguint amb el que encara avui s'ensenya a l'educació bàsica quan es parla de versificació, Engràcia utilitza el vers llarg, d'art major, quan tracta aquest tema, que per ella és molt seriós.

Els primers poemes del recull són poemes narratius de tema bíblic, que mostren un bon coneixement dels episodis més típics de la doctrina i un clar fervor religiós en el to. Els temes triats són episodis tant del Nou Testament com de l'Antic Testament: Marta i Maria, la resurrecció de Llàtzer...

Destaca el díptic format per "El primer Adan" i "El postrer Adan", dos poemes que són el mirall l'un de l'altre. El primer comença amb optimisme, amb el relat de la vida al paradís terrenal, i acaba amb l'expulsió. El segon, en canvi, comença amb un to trist que enllaça amb el final de l'anterior (i que és una imitació del principi del poema anterior) i, després de relatar breument la passió de Crist, acaba amb un to alegre, amb la resurrecció de Jesús.

El següent poema, “Consejos”, títol que ja havia utilitzat en poemes anteriors (veure *Petits poemes*), és un discurs moral, una obra de pura doctrina que mostra les seves obsessions: no caure en el pecat ni en la temptació, aguantar el patiment i ser fidel a Déu per salvar-se...

“Considerad los lirios” és un poema que recull molt bé el to religiós exaltat d’aquestes primeres composicions del recull. Parteix dels liris per exaltar la bellesa del món, obra de Déu creador, ple de bondat. Es tracta d’una religiositat passional, irracional, basada totalment en la fe. El jo poètic diu explícitament que no cal preocupar-se pel futur, que cal gaudir del present, de la creació divina:

“Nuestras grandes congojas son un tiempo perdido
inútil el trabajo y el afán de pensar
en si el año que viene no tendremos vestido,
o nuestros alimentos tal vez van a faltar”.

“Considerad los lirios” - *Poesías Escogidas* Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort

Aquests versos denoten un clar providencialisme, el futur està dirigit per la voluntat divina i si som bons cristians, Déu ens recompensarà, en aquesta vida o en la vida futura. A nivell pràctic, no sembla el millor consell possible, però s'entén que algú tan religiós com Engràcia s’aferra a idees així i les vulgui divulgar en un context tan dur com la postguerra.

“Getsemaní” és un relat de la captura de Jesús, on aprofita per criticar la conducta de certs cristians “porque aún hay cristianos dormidos en el mundo”. Això també es pot interpretar com la idea que tothom és cristià sense saber-ho (cristià adormit) i només cal que algú (el predicador, el portador de la paraula de Déu) ens desperti. Potser per això Engràcia escriu aquests poemes, ja hi tornarem més endavant.

“El río Jordán” és una mescla entre una copla i un romance (una única estrofa amb assonàncies als parells, però no sempre la mateixa terminació). També és una mescla del tema religiós i la descripció de la natura.

“Nieve” és un retorn al tema de la natura i el paisatge, descriu una nevada d’una manera que torna a recordar al simbolisme.

“Noche de agosto” torna a ser una mescla de paisatge i religió, però aquesta molt més ben aconseguida. Descriu la impressió que provoca en el jo poètic el cel estrellat amb tocs pitagòrics (la música de les estrelles) i místics. Recorda, per estil, a la poesia de Fray Luís de León.

Després d’aquest parèntesi més centrat en la natura, torna als poemes purament religiosos.

“Emmaús” tracta el tema de la resurrecció de Crist i “Navidad”, sobre el seu naixement.

“Las diez vírgenes”, així com “Los tres amigos”, són una mena de paràboles, poemes que expliquen una història que vol transmetre un ensenyament moral. Al final de “Los tres amigos” fins i tot apel·la al lector “Jóvenes que estáis leyendo...”, fet que ens ajuda a aclarir la finalitat d’aquests poemes.

“Noviembre” torna a ser un parèntesi al mig d’una majoria de poemes de caràcter religiós. Torna a parlar del paisatge i ho fa d’una manera que recorda molt al Machado de *Soledades*, personalitza elements naturals (i al propi mes de novembre), hi abunden els tocs sensorials (sobretot cromàtics). A part de la reflexió sobre el pas del temps, que ja havia aparegut en algun poema anterior, l’autora incorpora un autoanàlisi més detallat i parla dels seus desitjos.

Després d’aquesta nova pausa recupera el tema religiós, bíblic. Relata la coneguda paràbola del fill pròdig a “El hijo pródigo” i critica l’avarícia i afirma la salvació dels pobres a “El rico y Lázaro”, on apareixen elements nous com l’infern i la vida eterna després de la mort. Aquí torna a parlar dels predicadors i de la necessitat d’escoltar les ensenyances dels que parlen en nom del senyor.

“El gran reinado” és un llarg poema descriptiu en octosíl·labs amb una estructura de rima estranya (que no acaba de ser consonant als parells però s’hi assembla). Engràcia hi descriu un món ideal, on tothom fa el bé i la natura respon igual, una mena de paradís terrenal on tot conspira a favor de l’ésser humà. Els animals són “bons”, no hi ha malalties... És el Regne de Déu, un regne just que segons ella arribarà, no en té cap dubte.

“Oración” és directament una pregària dividida en tres estrofes de quatre versos hendecasil·labs que rimen en consonant de manera encadenada, ABAB. Engràcia parla directament amb Déu i li demana que la guiï en aquest món d’ombres i dolor. Segurament el poema va ser escrit en un moment de malestar, de tristesa, però al final recupera l’optimisme d’altres poemes religiosos, la fe li seca les llàgrimes, és realment una fe molt sòlida.

“Bajo cero” torna a descriure un paisatge d’hivern, fred i nevat, per acabar anant a parar als sentiments de l’autora. Parla de la “inspiración poética tanto tiempo buscada”, fet que ens ajuda a confirmar que Engràcia volia ser poeta, escrivia amb clara voluntat literària.

“La noche” és un poema molt carregat, 10 estrofes de quatre versos alexandrins que rimen en consonant AAAA (utilitza la cuaderna vía, una estrofa pròpia del “mester de clerecía” castellà). És una descripció d’una nit en la qual queda molt clar el pas del temps (cada estrofa és una hora). A part de marcar molt bé l’avenç temporal del poema, també destaca l’elaboració de les imatges, més cuidades que normalment. Passen moltes coses que recullen els diversos temes que l’autora vol mostrar: mort-vida (el malalt agonitzant s’oposa a l’infant que neix), crítica al joc i a l’adulteri (les seves representacions preferides del pecat, pròpies de la nit), etc.

“Verano” és un sonet acadèmic. El fet que Engràcia utilitzi una estrofa tan coneguda reafirma la idea que tenia una mínima formació poètica, ja fos havent llegit o ja fos una mínima noció de mètrica adquirida a estudi. Pel que fa a la temàtica, torna a ser un poema de descripció de la natura, amb tocs sonors i cromàtics i la presència dominant del sol com a símbol de l’estiu.

“El mal caballero” torna al to moral, és una paràbola que sembla d’elaboració pròpia perquè és bastant menys rodona que les paràboles típiques del Nou Testament. Critica la promiscuïtat en oposició als valors cristians del matrimoni.

“Pensamiento” és un poema reflexiu, que torna a recordar-nos als simbolistes. La idea d’elevant les idees i el pensament més amunt d’aquest món terrenal per acostar-se a l’ideal, al blau del cel, l’azur, té ecos de Baudelaire i dels altres simbolistes francesos. El final del

poema intenta introduir l'element d'oposició, el fang de la terra, allò terrenal en contra del món ideal del pensament. Això no obstant, no té tant d'èxit com al principi i queda forçat i mal acabat.

“Crepúsculo de otoño” és un poema interessant que recorda al Barroc castellà. Tracta el tòpic del memento mori (“mañana serás polvo”) amb molt de detall, estenent-se en la descripció de les vísceres. Després de parlar sobre la mort, apareix la religiositat al poema, l'esperança en la vida eterna. El poema es tanca amb dues metàfores i una petició a Déu.

“A mi madre” és un elogi a la figura materna escrit amb motiu del seu aniversari. És un poema de felicitació i d'agraïment, que mostra els valors cristians d'estimar i respectar els progenitors.

“Primavera” és, de nou, un poema dedicat a les estacions de l'any, que podem incloure dins el grup de poemes centrats en la natura i amb tocs simbolistes. En aquest cas, tot el poema es dedica a justificar la visió de la primavera com un símbol de la joventut i de la vida.

“Balada” descriu la vida d'una pastora amb un bucolisme que pot recordar a les èglogues renaixentistes. També hi apareix el tema de l'amor, insinuat al final del poema.

“Nochebuena” tanca aquesta primera secció del llibre de poemes, una secció sense títol que barreja poemes molt religiosos (de to moral i la majoria de tema bíblic) amb poemes dedicats al paisatge, a la natura i a algun altre tema. Es tracta d'un poema que resumeix bastant bé les característiques de l'obra religiosa d'Engràcia: el tema és religiós (la celebració del naixement de Jesús), el to és devot i hi apareix la identificació entre alcohol i mal (excesos, pecat) que tant li agrada destacar. Al final del poema parla de conversió, no només de salvació sinó de convertir els infidels (idea que potser era el que l'empenyia a escriure aquest tipus de poemes).

La segona secció del recull es titula “Moralejas” i està formada bàsicament per faules, poemes morals protagonitzats per animals. Comença amb “Una fiesta en el mar”, que és un relat de to fantàstic (de fantasia) i irònic ambientat en un palau al fons marí. El final potser

amaga una crítica a la pesca, que trenca l'harmonia de la natura. Ara bé, no sembla que aquesta sigui la intenció principal del poema. Encara que no acaba de quedar clar, probablement sigui una nova crítica als excessos de les festes.

“El loro doctor” és una sàtira política i una crítica a les aparences, breu i irònica. “Las pulgas” presenta un escenari de guerra civil entre animals que acaben guanyant les puces. Acaba amb la moralina resumida en dos versos: “no hay enemigo pequeño”.

“La oruga y el gorrión” també acaba fent explícita la moralina en forma de rodolí escrit en majúscules (es destaca com el més important del poema):

“Quién no tiene corazón
no halla jamás compasión”.

“La oruga y el gorrión” - *Poesías escogidas*. Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort

“El ratón goloso” és una altra faula en vers, en aquest cas enfocada a criticar la gola i “El sapo y la tortuga” també transmet valors cristians tradicionals, aquest cop amb protagonistes diferents.

Seguim repassant els poemes d'aquesta secció. “Después del diluvio” mostra que Engràcia tenia certs coneixements de geografia. Hi ha una enumeració molt llarga d'animals i llocs, que al final s'acaba fent repetitiva perquè cada nou animal no aporta res al tema del poema. Després d'aquesta enumeració, critica la manca d'amor a Déu que va provocar les plagues (segons la Bíblia) i repeteix una idea que ja ha llançat anteriorment: quan arribi el regne de Déu a la terra hi haurà pau entre els animals.

“Los animales eligen rey” comença centrant-se en el servei que donen els animals als homes, una visió antropocèntrica de la vida a la terra (coherent amb el cristianisme). Al final, però, el poema fa un gir inesperat i una mica forçat per acabar arribant a la moralina:

“Cuando el mundo te brinde gloria y honor
suele traer consigo pena y dolor”.

“Los animales eligen rey” - *Poesías escogidas*. Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort

Aquesta visió tan fatalista és purament cristiana: la glòria a la terra és efímera, els homes no són ningú per elogiar als altres homes, l'únic que pot jutjar és Déu, que ens donarà la glòria eterna.

“El lobo y la zorra” és un relat poc aconseguit de com el que enganya acaba sent enganyat, “el cielo castiga”. “El perro vanidoso” és una crítica a l'orgull i a la manca de solidaritat. “La ladrona robada” gira sobre una idea similar a “El lobo y la zorra”, però centrant-se en el tema del robatori i utilitzant el conegut refrany “Quien roba a un ladrón, tiene cien años de perdón”.

“Los dos gatitos” desentona amb la resta de faules, és una reflexió més elaborada sobre un tema que no és estrictament cristià: l'excessiva reflexió abans d'actuar. “La lechuza” torna a l'estil habitual, critica la gola una altra vegada i introdueix encara un factor més en el rodolí final: a part de la moralina, diu que l'animal és lleig (visió típica dels contes del dolent lleig que acaba malament).

“El perrito faldero” és una crítica de la fatxenderia. Veiem que es comencen a repetir temes i els poemes es fan pesats, no hi ha idees noves i a més no són lleugers de llegir.

“El lobo domesticado” sembla una reflexió sobre l'herència biològica i el determinisme, presenta alguns animals i alguns éssers humans com éssers predestinats a fer el mal, no hi ha remei. És una visió pròpia del Naturalisme.

“El cerdo impostor” té gràcia perquè utilitza la identificació entre el porc i l'home blanc, gras i ric que també va utilitzar Orwell a *Animal farm*. La moralina del poema també la resumeixen els dos versos finals:

“El impostor se descubre
siempre él mismo por su mal”.

“El cerdo impostor” - *Poesías escogidas*. Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort

“El cuento de la lechera” no és una faula, és un petit conte protagonitzat per una noia. Tampoc acaba malament, és un poema totalment oposat a la resta del conjunt, de to optimista,

que elogia l'esforç i el treball. No està clar per què Engràcia va decidir incloure'l en aquesta secció.

“Riña de gallos” insta a no ficar-te on no et demanen. “El león altanero”, “La gallina embaucadora” i “El asno codicioso” s'expliquen pel títol i no aporten res de nou.

“Patitos y pollos” reivindica les diferències entre espècies i es pot interpretar com una crítica al mestissatge. Des del meu punt de vista, és un altre dels poemes de la secció que desentona amb el to general (no amb l'estil).

“La mula vanidosa” torna a ser una crítica a la vanitat i “El camello burlón” ensenya que, abans de ficar-te amb els altres, cal arreglar els propis problemes.

“Las larvas y la libélula” és una versió cristiana del mite de la caverna platònic. Segurament no està inspirat en el mite platònic original, sinó que es basa en les adaptacions dels filòsofs escolàstics medievals. És un dels poemes més interessants de la secció. Relata com un dels insectes surt de la seva zona de confort, aconsegueix sortir de la caverna i descobreix el món real. Com que no torna, els presoners de la caverna (els altres insectes) queden encara més convençuts que no han d'investigar i que han de mantenir el model de vida que tenen, han de seguir tancats a la caverna. Al mite de la caverna, el que ha aconseguit fugir torna i és assassinat pels seus companys perquè es pensen que els enganya, per tant veiem que en aquesta versió el final queda modificat, tot i que transmet la mateixa idea.

“El gato pianista” és un poema on una broma de mal gust acaba molt malament, amb la mort del gat

“Ciertas bromas al final
suelen acabar muy mal”.

“El gato pianista” - *Poesías escogidas*. Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort

“La zorra y la cigüeña” és la versió d'Engràcia d'una faula molt coneguda.

“El grillo y la cigarra” és un poema on els dos protagonistes acaben malament per culpa de la intervenció humana, però això no és el que Engràcia ens vol dir, sinó que la moralina és que no hem de discutir per tonteries perquè perdem el temps.

En general, aquests poemes tipus fable es caracteritzen per l'ús d'una gran diversitat d'animals com a protagonistes. A vegades la tria del protagonista va lligada a la moralina que es transmet, a vegades simplement alterna per variar una mica. A nivell formal, són poemes de longitud variable (alguns molt llargs, altres més concisos), de mètrica també irregular (alterna art major i menor) i amb tendència a la rima consonant als parells, característica de la poesia d'Engràcia (tot i que a vegades també rima ABAB, encadenada). En alguns també cal destacar els paral·lelismes constants, moltes de les estrofes són d'estructura idèntica, fet que acaba cansant per l'excessiva repetició. Els valors que es transmeten en aquests poemes són, com s'ha dit, purament tradicionals, extrets de la doctrina cristiana, segurament molt inspirats en els deu manaments. Aquest fet, més enllà de reforçar la visió d'Engràcia com una persona molt religiosa, ens pot servir també per justificar el seu aïllament dels principals focus culturals de la època. La majoria de corrents artístics del segle XX tracten la religiositat de manera més original (penso, per exemple, en la poesia de T.S. Eliot) o directament la rebutgen (com l'existencialisme de Sartre o, sense haver de marxar de la Península, l'omissió del tema religiós de molts poetes castellans dels anys 50 i 60), en canvi Engràcia manté una actitud molt tradicional.

Una altra característica compartida que es pot detectar en aquestes fables és el final desgraciat del “pecador”, molt més cru que en els poemes protagonitzats per éssers humans. Molts animals que fan el “mal” acaben morts (de maneres diverses i terribles: ofegats, socarrimats, aixafats...). Sembla que, a l'hora d'escriure poemes, a Engràcia li resulta molt més fàcil matar animals que éssers humans. A nivell especulatiu i quasi entrant en psicoanàlisi, podem pensar que la crueltat que apareix en certs poemes té a veure amb el trauma de l'experiència de la guerra. Està clar que això és una simple teoria. El que podem afirmar amb més seguretat és que Engràcia vol mostrar en aquestes fables que fer el mal, pecar, porta desgràcies (que simbolitza amb la mort dels animals).

A nivell de conclusió, podem dir que al llarg de la secció hi ha certa varietat de moralines però amb poca diversitat d'estructura i poca innovació en general, és una secció que, des del meu punt de vista, es podria escurçar considerablement i el llibre no en sortiria perjudicat.

Per acabar el comentari de *Poesías escogidas* parlarem breument de l'estructura i de la finalitat dels poemes religiosos, presents al llarg de tot el recull. Respecte a l'estructura, ja hem vist que Engràcia va decidir dividir el recull en dues parts. La primera, sense títol concret, conté bàsicament poemes religiosos i dedicats al paisatge, mentre que la segona són les faules. Aquesta divisió sembla tenir com a única finalitat separar les faules de la resta de poemes. Dins de cada secció, no he sigut capaç de detectar cap ordre, ni cronològic, ni temàtic. No hi ha una continuïtat, sembla que la disposició dels poemes és arbitrària.

Pel que fa a la finalitat dels poemes religiosos, un grup molt abundant dins de la seva producció (sobretot si hi incloem també les faules), crec que després d'aquest petit estudi podem concloure que intenta divulgar la fe cristiana, explicar als lectors unes idees i uns sentiments que per ella són molt importants. En certa manera, és possible que ella es considerés una predicadora o ho volgués ser. Està tan convençuda de la seva fe i dels beneficis de tenir-la que vol convèncer també als altres, vol prevenir, vol ajudar. Així doncs, es tractaria d'una poesia altruista.

Cal observar també que tots els poemes d'aquest recull són posteriors a la guerra. El conflicte va suposar un cop per ella. A nivell estatal (Espanya), la poesia posterior a la Guerra Civil (la poesia dels perdedors) és la poesia desarraigada, la de *Hijos de la ira* (1944) de Dámaso Alonso, una poesia existencial i pessimista que serveix al poeta per abocar tots els seus sentiments negatius. Engràcia, a diferència dels existencialistes, té una fe on agafar-se. No s'aferra al règim i a la tradició castellana, com fan els poetes de la Generación del 36 (poesia garcilasiana, triomfalista), sinó que es refugia en Déu. La seva poesia d'aquesta etapa no és ni oficialista ni existencial, sinó purament cristiana, però des del meu punt de vista s'ha d'entendre dins del context que va impulsar les dues tendències poètiques que he esmentat.

Álbum de poesías

Al principi del quadern de *Charlas radiofónicas* hi trobem el poema “Noche de reyes”. A nivell mètric, el poema està format per quatre estrofes de vuit versos alexandrins cadascuna que rimen AABCCB. La rima es nota menys forçada que en els seus llibres anteriors, tot i que la gran longitud dels versos fa que el poema tingui un ritme lent. El tema central de la composició és la nostàlgia, tot gira al voltant d’un record infantil.

Al llarg de las *Charlas radiofónicas* no apareix cap altre poema, així que passem a comentar els que s’agrupen sota el títol d’*Álbum de poesías* (annex 5 - pàg 184) . El primer poema és “Navidad”, que torna a tractar el tema del naixement de Jesús i la gran alegria que això suposa per la humanitat. Es tracta d’un poema de mètrica irregular.

“Año nuevo” es manté, pel que fa a la temàtica, en unes dates properes a l’anterior. La mètrica és més estricta, és una successió de rodolins d’art major que rimen tots en consonant excepte un que ho fa en assonant. Aquesta tria mètrica fa que el poema sigui lleuger, té un bon ritme. Aprofitant la celebració del fi d’any, apareix el tema del pas del temps, la reflexió sobre la mort i també una crítica de l’autora a la societat del seu temps (en particular, a la carrera espacial).

“Senectud” es manté en l’art major, està format per hendecasil·labs. Es nota que Engràcia està menys preocupada per la forma, s’allibera de la rigidesa dels reculls anteriors (tot i que segueix sense escriure en vers lliure). Pel que fa al tema, es tracta d’una reflexió irònica sobre la vellesa. A mesura que es fa gran, es nota que apareix la preocupació pel pas del temps i per les conseqüències purament físiques d’envellir (que descriu amb exactitud i amb imatges ben triades). Aquest poema, que, per mi, és dels millors que va escriure, conté dos versos especialment interessants:

“y la poesía ya estará muy lejos
porque en mi cuerpo se infiltró el invierno”.

“Senectud” - *Álbum de Poesías*.. Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort

Quines conclusions podem extreure de la visió que tenia Engràcia de la poesia a partir d'aquest vers? Podria ser que sigui un simple recurs retòric, però també podria ser que ella associés la poesia amb la joventut, amb les ganes de fer coses, i que pensi que amb l'edat arriben altres problemes (de caràcter físic, com deixa clar el poema) que fan més difícil dedicar temps i atenció a escriure poemes. Malgrat això, és curiós el fet que la majoria de la seva producció no prové de la seva joventut, com es podria intuir per aquest vers, sinó que majoritàriament va ser escrita en l'edat adulta o la vellesa.

“Anochece al campo” i “Amanece en el mar” formen un nou díptic, són el mirall l'un de l'altre. Són poemes descriptius, amb algunes figures retòriques (metàfores, personificacions, epítets), que recorden, com ja hem comentat altres vegades, al simbolisme de Verlaine i de Machado.

“El trofeo de Augusto” va ser escrit a Niça pensant, segons el subtítol, en les runes de La Turbie. És un poema treballat, es nota en les imatges escollides. Engràcia reflexiona sobre el pas del temps, l'art i la memòria.

“Tormenta en Nochebuena” és de l'any 1971 i és un altre poema religiós sobre un dels seus temes preferits, pel que sembla. En aquest recull, aquest tipus de poemes es veuen més aconseguits que a *Poesías escogidas*, fet que podem atribuir a l'edat i l'experiència.

“Ábreme” i “Invitación a la amistad” formen una nova parella. El primer el signa Lúdia E. (suposem que era una bona amiga de l'Engràcia) i està dedicat a Engràcia i en el segon s'intercanvien els rols. El tema central d'aquest intercanvi de poemes és l'amistat. En el poema d'Engràcia, molt més llarg, hi podem veure un autoanàlisi que no és habitual. Parteix d'un drama personal i no n'explica els detalls, però sí els efectes tràgics que va tenir sobre ella. Alguns versos ens poden ajudar a intuir que es tracta de la mort del seu marit (“hace un tiempo, ya hace años, que mi casa fue habitada”), però malgrat això sembla un poema més enfocat a l'amistat que a la mort del seu marit. Acaba elogiant de forma exaltada l'amistat (pensant en Lúdia E.) i referint-se a la vida eterna.

A continuació trobem un conjunt de quatre sonets dedicats a les estacions de l'any: "Primavera", "Verano", "Otoño" i "Invierno". L'ordre potser és casualitat o potser busca ser una metàfora del cicle de la vida ("Invierno" representa clarament la mort, és la idea central del poema), que podem relacionar amb la preocupació pel pas del temps que trobem en aquesta última etapa de la seva poesia. En tots els poemes hi té un paper important la natura, imatge clara del pas de les estacions. Abunden els tocs sonors i cromàtics per descriure l'ambient. A "Primavera" destaca també l'aparició d'una referència culta (al rei Salomó). Tot això són característiques modernistes-simbolistes.

"Otoño" és una nova versió del poema "Noviembre", de *Poesías escogidas*. No és l'única versió que trobarem en aquest recull. Aquestes versions ajuden a veure el canvi en la poesia d'Engràcia. És una poesia més madura, més treballada. Les imatges s'elaboren més (per exemple, apareix el crisantemo) i el final es millora substancialment amb la descripció de la llenya cremant, símbol d'allò que mor abans que arribi la primavera.

"Mis amigas" és un poema amb tocs irònics dedicat a unes sabatilles, que esdevenen símbol de fidelitat. És un elogi d'un objecte menor, quotidià, aparentment no poètic. Això és una altra mostra de maduresa creativa.

"Una rosa cayó al río" és un poema breu, tot ell centrat al voltant d'una imatge: la de la rosa caient al riu i perdent-se fins al mar. L'aventura de la rosa simbolitza la fragilitat de la vida, la possibilitat sempre present de morir.

"Silencio" és un poema d'intenció similar a l'anterior (breu i reflexiu, sobre l'amor i no sobre la mort), però menys aconseguit.

"En mi infancia" és un poema de mètrica poc estricta sobre un record infantil. És una reflexió sobre la pèrdua de la innocència, simbolitzada amb el prisma de cristall a través del qual anem veient el món.

En aquests últims poemes cal destacar l'augment del nombre de símbols utilitzats per Engràcia. Aquesta és una altra característica que, juntament amb l'ús d'imatges més elaborades i l'alliberament de l'excessiva rigidesa mètrica, denoten maduresa poètica.

“La imagen lejana” és un poema complicat d'interpretar, que sembla parlar del pas del temps i de la mort amb imatges vagues. “Una voz” és una pregària, una oració apassionada, de més qualitat que les seves anteriors poesies d'estil similar.

“El viejo colportor” és un altre poema religiós. És un poema narratiu, relata la història d'un predicador. Al final, acaba criticant l'ateisme i la indiferència que s'havien anat estenent durant el segle XX. El poema no té una estructura mètrica clara, són versos alexandrins que a vegades rimen en consonant.

“Culpables somos” és una llarga tirada d'hendecasil·labs amb rima consonant en els parells i a vegades també en els imparells. És un altre poema religiós, el jo poètic es dirigeix a Déu en un to exaltat i apassionat. Hi abunden les imatges i les personificacions.

“Getsemaní” torna a ser la reelaboració d'un poema de *Poesías escogidas*. Relata la captura de Jesús per part dels romans i en aquesta versió ho fa de manera més fluïda, amb millors rimes i també un lèxic més cuidat.

“Retorno” barreja el tema teològic amb el filosòfic, és un poema centrat en l'ànima i en la resurrecció. La visió presentada és totalment dualista. Destaca el recurs de començar amb una interrogació, una tècnica que no apareix en cap altre poema seu.

“Profecia” torna a ser una successió de rodolins alexandrins i de tema religiós. El jo poètic demana una nova vinguda de Crist en un món terrible, amb tocs apocalíptics, dominat per la violència i la destrucció.

“El viejo marino” és un poema sobre el pas del temps. El protagonista, un personatge, representa la decadència que suposa la vellesa després d'una vida d'aventures. Ara només l'escolten “los chicos de la escuela”, s'ha convertit en un record vivent, només pot explicar

batalletes. Com ja hem comentat, sembla que aquest tema la va anar preocupant més a mesura que es feia gran, quelcom totalment lògic. La imatge del mariner que ha viscut molt pot ser considerada un tret local, propi de la Costa Brava.

“Y así” és un poema molt bonic, una bona manera de tancar el recull. Es tracta d’un altre poema d’estil modernista-simbolista, amb presència de la natura (la platja, les onades, el vent, els ocells, les estrelles...), imatges ben treballades, musicalitat. És una reflexió sobre el pas del temps (“el reloj de la vida y de la muerte”) i l’eternitat del sentiment. Implícitament, s’intueix la presència religiosa en el poema, és un poema a l’estil dels místics castellans: sembla un poema d’amor (com hem comentat al principi del treball, potser el va escriure per la mort del seu marit o, més improbable, en honor a la seva germana que va morir als 15 mesos) però segurament vagi dedicat a Déu.

Per tancar el comentari d’aquest recull, fem algunes consideracions generals. Els poemes d’aquesta etapa es veuen més treballats, més fets. Sembla que Engràcia ja ha trobat un estil on més o menys es sent còmoda, són poemes posteriors a l’etapa de formació (que no queda clar quins anys abraçaria). A nivell mètric, es manté la tendència a la rima consonant, però també trobem alguns poemes sense rima. També hi ha una clara tendència a allargar el vers, predomina l’art major. Els temes que tracta són els típics de la seva poesia: la religió, la natura i alguna reflexió sobre la mort i el pas del temps. Aquest últim tema, com ja hem anat comentant, guanya força en aquesta etapa, segurament per la consciència que anava prenent l’autora de la proximitat de la seva mort

Conclusió

En general, si no tenim en compte la divisió dels tres reculls de poemes per criteris lingüístics, podem classificar la poesia d’Engràcia en dos grans grups: poemes de formació i poemes de maduresa. El primer grup inclou els dos primers reculls que hem comentat: *Petits poemes* i *Poesías escogidas*, mentre que el segon grup és el que correspon a *Álbum de poesías*.

A grans trets (està clar que hi ha poemes dins dels reculls esmentats que són excepcions i no es corresponen a les característiques que enumeraré), la primera etapa poètica d'Engràcia es caracteritza per un estil menys aconseguit. No sabem quins són els seus referents, però sembla que ella tenia una idea del que volia que fos la seva poesia: de mètrica estricta, descriptiva amb alguns recursos retòrics no gaire complicats i de temes que li resultaven propers. La construcció d'aquest estil no té lloc d'un dia per l'altre, com passa amb la majoria de poemes, fet que justifica la qualitat desigual dels reculls.

En aquestes primeres etapes la voluntat de mantenir una gran rigidesa mètrica i de buscar sempre la rima consonant fan que els poemes li quedin forçats. A vegades es veu obligada a utilitzar l'hipèrbaton per forçar la rima i això fa que els versos sonin arcaics i encarcerats, no es percep un sentit del ritme i en la majoria de poemes no s'aconsegueix musicalitat.

A nivell temàtic, el pont comú que uneix les dues etapes esmentades són dos temes: la religió i la natura, dels quals ja hem anat parlant. També hem comentat que a *Àlbum de poesias* apareix una preocupació pel pas del temps i, implícitament, per la mort, que va acompanyada d'un aprofundiment i d'una reflexió més treballada dels dos temes anteriors. D'altra banda, a *Petits poemes* hi trobem un seguit de poemes que parlen, a vegades amb ironia, de la guerra i de la realitat quotidiana de la població durant el conflicte i la immediata postguerra. Aquests poemes són una mostra del context que vivia l'autora, es basen en la seva experiència i tenen la voluntat de mostrar la dura realitat segurament per denunciar-la.

Aquestes característiques fan que, segurament, si els crítics Joaquim Molas i Josep Maria Castellet haguessin llegit aquests poemes els haguessin considerat aptes de ser inclosos en el Realisme històric, un moviment literari que ells van liderar durant els anys seixanta en la literatura catalana.

Es podrien dir moltes més coses de la poesia d'Engràcia Ferrer i es podrien analitzar en profunditat altres aspectes que no hem comentat o que hem tractat de manera superficial. Tot això s'allunya de la finalitat d'aquest treball, que pretén ser una introducció. Per acabar, recuperem la pregunta que ens fèiem al principi: per què escriu poemes Engràcia Ferrer? Sembla que Engràcia era una dona curiosa, amb interessos literaris, que va utilitzar la poesia

per expressar idees que tenia i vivències i experiències que l'havien marcat (la guerra, l'experiència religiosa, els paisatges). Hi ha indicis que va voler publicar, però no crec que aquesta fos la seva intenció principal. Segurament escrivia pel mateix motiu que molts altres autors: per expressar-se i per passar l'estona.

4. Musicació de poemes

La relació que s'estableix entre la literatura i música ha estat i és una de les més antigues i fructíferes col·laboracions que es produeixen entre diferents manifestacions artístiques. De fet, la poesia sempre ha estat una bona font d'inspiració per a la música i aquesta una bona aliada de la poesia. Algun historiador fins i tot ha apuntat que la poesia nasqué de la música, una afirmació gens descabellada. Musicar un poema és, a partir d'això, posar un "context musical" perquè la paraula creixi, i perquè el sentit i els efectes que creen emoció en el text escrit siguin més efectius i entenedors (Pau Borrell, 2013).

La musicació de poemes és un procés creatiu que, des del meu punt de vista, és diferent per cada músic. De la mateixa manera que un poema pot tenir varies interpretacions, un mateix poema també pot ésser musicat de maneres diverses i amb procediments variats. Per això, en aquesta part del treball explicaré les conclusions extretes de la meva recerca i seguidament faré un anàlisi dels poemes que he decidit musicar per explicar la interpretació que n'he fet. També explicaré el criteri en el qual m'he basat per musicar-los i el procés que he seguit per musicar cada un d'ells.

4.1. El procés de musicació

Com he dit en el paràgraf anterior, els autors que musiquen poemes poden seguir processos molt diferents. Abans de començar aquesta part pràctica del meu treball, vaig cercar informació sobre com ho feien cantautors professionals per entendre més el procés abans d'endinsar-m'hi. Per exemple, Roger Mas afirma que ell no és gens ordenat a l'hora de musicar poemes. Ell diu que quan llegeix i apareix una melodia, intenta retenir-la uns instants i que agafa la guitarra i comença a jugar. Afirma que: "*És un joc d'assaig i error, d'intuïció i aproximació, un anar estirant el fil.*" (C.Serret, 2018) A més a més, ell també comenta que,

malgrat que hi ha poemes que estan musicats seguint l'ordre del poema original, els cantautors també podem *potinejar*, és a dir, que en molts casos, l'interpret actua com a sastre de la poesia, modificant-ne algun fragment o eliminant versos que no acaben d'avenir-se a l'estil musical, a l'estructura o a la pròpia personalitat de la cançó. En aquest àmbit també coincideix amb Raimon, que afirma que ell ha intentat sempre que la música que fa sigui una bona cançó i que serveixi al text, és a dir, que no desaparegui el text (que no perdi el sentit) sinó que el poema quedi clar i es compregui. Per fer això, diu que si cal repetir alguna paraula la repeteix. (L. Basagaña, 2014) Personalment em va semblar una idea molt interessant, ja que quan llegim un poema podem rellegir o tornar a línies anteriors tranquil·lament, mentre que en l'oralitat és diferent. Els versos passen de llarg i, si vols tornar a sentir un vers concret, pots haver de tornar a començar la cançó des del principi. L'oralitat no és com la lectura, i el cantautor ha de trobar la manera de fer que el poema sigui el màxim d'entenedor possible.

Seguidament també vaig trobar que Sheila Blanco, una cantautora actual, explicava en una entrevista el procés que ella segueix. Ella afirma que primer llegeix els poemes en veu alta i després els intenta cantar improvisant alguna melodia (sempre amb una grabadora activada). Un cop ja té la melodia, va al piano i busca l'harmonia dels versos. (Márquez Sánchez, 2020)

En el meu procés d'informar-me, a més a més de cercar el procés de cantautors professionals, també vaig buscar alguns consells genèrics que em van ajudar a entendre més el camí que havia de seguir a l'hora de posar música a les poesies de l'Engràcia. A partir de tot això vaig arribar a unes conclusions.

En primer lloc, a l'hora de musicar poemes hem de tenir clar que, com la poesia, la música té la idea d'una frase. Una frase melòdica ha de respectar la frase poètica sense afectar el text. Per tant, s'ha d'evitar estendre massa una frase melòdica fins al punt de trencar el text de la poesia. Si això passés, seria difícil comprendre el text al sentir la cançó, i això és quelcom que intentem evitar ja que, com hem comentat abans, sempre s'intenta buscar la màxima comprensió del poema. Malgrat això, el text que hem de respectar pot ser lleugerament modificat pel benefici de la cançó. El que vull dir amb això és que, segons el meu punt de vista i com comentava Roger Mas, podem modificar el text perquè s'ajusti més a la nostra

melodia, o podem afegir o suprimir algun vers o alguna estrofa per ajudar a dotar d'estructura la nostra cançó. El més important és mantenir l'essència del poema original.

Seguidament, també crec que és molt important que la frase melòdica i la frase textual tinguin el mateix recorregut. És a dir, que a l'hora de cantar la frase, l'entonació que li donem no sigui diferent a la que li donaríem en el cas que estiguéssim recitant el poema. D'aquesta manera ens assegurem que mantenim l'essència del poema. Per exemple, per aconseguir això, en el cas que una part del text finalitzi amb un so obert, la melodia ha de respectar el fonament de la paraula i, per tant, en aquests casos sovint cal provar una música que tingui una curvatura ascendent, és a dir, que els sons vagin dirigint-se cap a notes més agudes. D'altra banda, si una part del text acaba amb un so tancat, la melodia també ha de respectar el fonament de la paraula de la mateixa manera i, per tant, és recomanable provar la música amb una melodia descendent. (Marcondes, 2019) A partir d'aquí, un cop tinguem en compte el mencionat anteriorment, podrem percebre que ja hem establert un estil i un gènere per la cançó, i seguidament hem d'establir referències estètiques, de les quals parlaré més endavant.

Sabent això, pot semblar que musicar poemes és molt difícil i que només està a l'abast de gent que té coneixements de teoria musical o harmonia, però la meua experiència diu que, malgrat que tot això és un coneixement que pot ser molt útil i pot ajudar en el procés, no s'ha de ser músic format ni conèixer harmonia ni tocar un instrument per poder musicar un poema. La resposta rau en l'experiència estètica, és a dir, s'ha de conèixer molta música: molta melodia, molta cançó, moltes lletres... i a partir d'aquí s'ha d'experimentar. El primer aprenentatge és oral i no s'ha de deixar que les regles ofeguin la nostra creativitat.

4.2. Criteris objectius per musicar poemes

D'altra banda, segons la fundació Joan March hi ha diversos factors que ajuden a transmetre el significat del poema a la música i a dotar-la de personalitat pròpia.

En primer lloc, el compàs. El compàs és l'entitat mètrica musical, composta per diverses unitats de temps. La primera pulsació de cada compàs tendeix a ser accentuada, és a dir, que se li dona una mica més de força. A conseqüència d'això, en una composició els compassos

formen grups rítmics i mètrics que tenen la mateixa durada i estan accentuats de manera regular. A l'hora d'escollir-lo ens hem de basar en la sonoritat que li volem donar a la peça. Per exemple, si fem servir un compàs binari, la peça tindrà un aire més marcial i si fem servir un compàs ternari segurament serà més ballable. Malgrat això, també depèn molt de l'estructura del propi poema, que sovint ja et marca quin compàs s'ha de fer servir. Per exemple, un poema on es veu molt clar quin compàs té és el "Pequeño Vals Vienés", del llibre *Poeta en Nueva York* de Federico García Lorca. En aquest cas, com diu el mateix nom del poema, és un vals i, per tant, té un compàs ternari. En altres poemes pot ser que el compàs no s'intueixi tan clarament, però per això també ens ajuda decidir quina sonoritat volem donar a la cançó.

Un altre aspecte molt important a l'hora de musicar un poema (i a l'hora de fer una cançó en general) és el tempo. El tempo (temps, en italià) és la velocitat a la que hem d'interpretar una composició musical. Generalment el compositor indica a quin tempo és més adequat interpretar la peça, però sovint hi ha un marge que permet a l'interpret adaptar la cançó o peça al seu estil. Depenent del significat del poema i de l'emoció que ens transmet li donem un tempo més lent (generalment quan es tracta de poemes més melancòlics o tristos) o més ràpid (si es tracta de poemes més alegres o per transmetre sentiments com l'agitació). Cal dir que això són indicacions molt generals, ja que sempre podem trobar casos particulars de cançons de tempo ràpid que són molt melancòliques, però en general sempre es fan servir els mateixos criteris.

Un altre factor a tenir en compte a l'hora de musicar poemes és la tonalitat. La tonalitat és un concepte que pot ser difícil d'entendre per als no músics, però per tal que sigui comprensible es pot simplificar dient que les tonalitats majors són més alegres i lluminoses i les menors són més melancòliques i tristes. Malgrat això, dintre les tonalitats podem trobar diferent matissos, ja que pot ser que la tonalitat general sigui major però que es facin servir acords menors i que per tant la sonoritat sigui menor. És difícil d'explicar, però més tècnicament diem que la tonalitat és un conjunt de sons, el funcionament dels quals està regit per un so principal anomenat "tònica". Les tonalitats es basen en 7 graus (que són les 7 notes musicals). Aquestes tonalitats poden tenir dos modes: major i menor. Un exemple de tonalitat és Do Major. La tònica d'aquesta i, per tant, la nota per la qual està regida, és la nota do.

La direccionalitat que es dona a la melodia també pot ser una altra bona manera per dotar d'expressivitat al nostre poema musicat. Un exemple d'aquesta direccionalitat pot ser pujar o tancar la melodia per representar el text (per exemple, si parla del cel, pujar cap a les notes més agudes i si parla de la terra, anar més cap a les notes greus). La direccionalitat, com ja he mencionat abans, és molt important per acompanyar l'entonació natural del llenguatge, però també ens pot ajudar molt a emfatitzar algun sentiment (per exemple, tendim a associar notes o instruments més aguts al sentiment de l'alegria, però també a la desesperació, i en canvi les notes més greus les associem a l'abatiment o la serietat).

Un altre recurs que ajuda a dotar la música de personalitat pròpia és la instrumentació que li donem al poema musicat. En aquest aspecte jo he estat bastant condicionada pels instruments que sé tocar, però dintre aquesta limitació, encara hi ha molt joc que es pot donar a cada cançó amb els instruments que fas servir (o sense fer servir instruments i simplement amb la veu). Per exemple, el violí és més melancòlic i l'ukelele és més alegre.

També és molt important “donar color” a la música. Per exemple, podem fer girs propis d'un determinat estil musical o podem crear textures amb la veu (podem fer repeticions, fer les notes més picades (separades) o més lligades, etc) o l'acompanyament pot ser més o menys dens, poden ser arpegis (acords separats per notes) o acords (blocs de notes que sonen a la vegada) etc.

Un altra manera pot ser destacar determinades síl·labes, paraules o frases claus de diferents maneres: a partir de les dinàmiques (més fort o més fluix), a partir de la tessitura (més agut o més greu), la direccionalitat de la melodia, els ornaments vocals, les indicacions d'expressió, etc

També pot ser interessant fer ús de progressions o diversos moviments melòdics (imitacions, moviments contraris, paral·lelismes etc). Per exemple, quan el text fa alguna enumeració, la música pot fer un motiu melòdic i repetir-lo a diferents altures.

Per acabar, també és important fer servir recursos expressius de la veu. Per exemple, es pot fer servir el parlató (estil parlat), més o menys vibrato, fer servir glissando (lliscar d'una nota

a una altra passant per les intermitges), cantar amb la boca tancada, afegir onomatopeies o algun efecte sonor (com riures, per exemple) etc.

Com el lector haurà pogut veure hi ha molts criteris a tenir en compte, però com ja s'ha mencionat anteriorment sovint tot això passa per pura musicalitat, és a dir, que per intuïció durant el procés es van complint aquests criteris. Malgrat això, intentaré explicar tots els criteris seguits després d'explicar per sobre el procés de producció.

4.3. El procés de producció

Quan vaig començar aquest treball no sabia el que implicava gravar i produir cançons. Ha estat un procés llarg i difícil, ja que he hagut d'aprendre a fer funcionar els programes necessaris i, a més a més, he hagut d'adquirir els materials necessaris per poder dur a terme aquesta tasca (Annex 2 - pàg 61).

La producció musical és el procés pel qual es genera un producte sonor a través de la conceptualització creativa de l'obra, la seva composició musical i la seva fixació (física i / o digital) a través de sistemes d'enregistrament, mescla i masterització. (Bassman, 2020) Per poder dur a terme aquest procés sense els serveis i les comoditats que un estudi de gravació pot oferir vaig haver de fer una gran recerca de material, recursos i, sobretot, molta informació.

En primer lloc, parlant de softwares musicals, el que he usat (Ableton Live 10) l'he descarregat d'internet. He hagut d'experimentar molt amb aquest programa, ja que aquest tipus de softwares són difícils d'usar i només l'experimentació i la dedicació fan que puguis arribar a dominar-los mínimament. Malgrat això, he de dir que comptava amb una petita base de coneixements previs provinents d'una breu optativa del meu conservatori, però la vaig fer fa dos anys i vaig haver de tornar a aprendre la majoria de conceptes pràcticament des del principi.

A l'hora de gravar vaig fer servir un dels mètodes més estesos actualment, l'enregistrament multipista. És comprensible que sigui el mètode més habitual ja que, com que les veus i els instruments es graven per separat, després es poden processar i manipular de manera

individual per poder assolir els resultats desitjats. A més a més, permet conservar el control complet sobre tota la cançó durant tot el procés de producció, ja que es poden afegir efectes només a pistes concretes, cosa que seria impossible si totes les veus haguessin estat enregistrades en una sola pista. A més a més, permet que es puguin sentir molt més bé els matisos de cada pista i, si es troba algun error, es pot substituir fàcilment tornant a gravar el fragment concret, no fa falta tornar a gravar la cançó sencera.(Duran, 2006) Per acabar, el que per mi va ser el punt clau per escollir l'enregistrament multipista va ser el fet que jo mateixa havia de tocar tots els instruments i cantar, i era l'única manera de fer-ho.

En termes del material necessari per crear un petit estudi casolà el lector en podrà veure més detalls a l'annex 2 (pàgina 61), però ara comentaré els elements que considero vitals. Per poder utilitzar un simple ordinador com a màquina multipista professional fan falta els materials següents:

- Una targeta de so, que és un dispositiu extern que permet l'entrada de so a l'ordinador. És on es connecten els instruments electrònics i el micròfon.
- Software d'enregistrament multipista. Es pot trobar programari lliure o es pot comprar, depenent de la inversió que es vulgui o es pugui fer.
- Instruments musicals i electrònics i un micròfon.

El problema més destacable de l'estudi casolà és que és molt difícil aïllar-lo sonorament i, per tant, s'ha de vigilar molt a l'hora d'escollir els moments per gravar, ja que els micròfons són molt sensibles i qualsevol so pot pertorbar la gravació. És cert que després es poden eliminar els sons que molesten, però és més recomanable partir d'unes gravacions netes per poder-hi treballar millor.

Seguidament parlaré breument de l'ordre de gravació de les pistes. Generalment es graven primer les bateries i els instruments de percussió, perquè són els encarregats de portar el tempo, però en el meu cas no n'hi havien, així que generalment gravava primer l'instrument que portava el pes principal de l'acompanyament (majoritàriament l'ukelele) per intentar començar a gravar la resta de pistes amb un tempo ben marcat. Seguidament es graven els altres instruments que acompanyen i en darrer lloc les veus. Malgrat això, sovint abans de gravar la primera pista, es grava una pista vocal temporal com a referència per poder ajudar als instruments. Inicialment no donava molta importància al tempo i anava una mica per

lliure, però vaig acabar aprenent que, perquè la cançó funcioni, s'ha de gravar tot amb el metrònom o la claqueta, perquè si no es fa així es senten molt les variacions de tempo i el resultat no és gaire bo.

Finalment, un cop hem aconseguit gravar les pistes com volíem, comença el procés de producció de veritat. No hi entraré en molt detall perquè no és la finalitat del treball, però mencionaré els efectes més comuns que he aplicat a les meves cançons:

- Equalitzador: Permet ajustar les freqüències del so.
- Compressor: Ajuda a mantenir una intensitat de so fixa. Per exemple, va molt bé per instruments com l'ukelele on l'intèrpret pot fer un cop molt més fort que l'altre, i així s'uniformitza.
- Reverberació: Consisteix en un lleuger allargament del so una vegada s'ha extingit el so original.

Com es pot suposar, vaig intentar que el resultat fos el màxim de bo possible amb els recursos de què disposava i encarregant-me jo mateixa de fer tot els processos, però al ser la primera vegada que ho faig es demana al lector la comprensió de no esperar un resultat totalment professional.

5. ELS MEUS POEMES MUSICATS

Abans de començar a parlar en detall dels poemes que he musicat, m'agradaria deixar per escrit que tot això ha estat un procés de descoberta per mi. Mai havia gravat ni produït (ni compost) cap cançó i, per tant, en aquesta part del treball bàsicament documento com va ser per mi tot aquest procés. És cert que parteixo d'uns estudis bàsics de llenguatge i harmonia, dels anys d'estudi de violí, piano i tible, i el coneixement autodidacta de la guitarra i ukelele, però amb aquest treball he descobert que tot això no és coneixement suficient, ni de bon tros, per arribar a compondre una cançó. A més a més, a diferència del que pensava no té absolutament res a veure amb la producció que, com he explicat abans, és un món totalment a part.

A l'hora d'escollir els poemes per musicar és molt difícil de dir si em vaig basar en algun criteri específic, ja que hi ha una part molt gran d'intuïció. El que vaig fer va ser llegir tots els poemes de l'Engràcia que vaig trobar i vaig anar marcant els que em cridaven més l'atenció o els que creia que em seria més fàcil musicar. Un cop vaig haver fet aquesta tria vaig llegir-los molt a poc a poc, comprenent-los, entonant-los, recitant-los i en aquest pas, amb la mètrica de la poesia i amb la música de la llengua ocasionalment ja anava trobant una melodia i un ritme per alguns poemes. Malgrat això, suposo que un altre factor que afecta a l'hora d'escollir els poemes per musicar (encara que inconscientment), és l'estructura que tenen, ja que hi ha poemes que és difícil que "sonin" a cançó. L'estructura més habitual que solen tenir les cançons és la següent:

- INTRO: Introducció de la cançó. (Pot ser, o no, instrumental).
- VERSE: Estrofa.
- PRE-CHORUS: Pre-Tornada, ens prepara per la tornada.
- CHORUS: Tornada, tendeix a ser la part més enganxosa de la cançó.
- INSTRUMENTAL: Fragment sense veu.
- SOLO: Part de la cançó on algun instrument destaca per sobre dels altres.
- BRIDGE: Pont, uneix dues parts, generalment dues tornades.
- OUTRO: Conclusió de la cançó, alguns cops es tracta d'un chorus amb variacions.

(Salavert, sense data de publicació)

Aquestes són totes les parts que pot tenir una cançó, però a la majoria de les cançons no les he posat totes, ja que els poemes eren massa curts o simplement m'ha semblat que no era necessari i que la cançó ja m'agradava tal com estava.

Tornant als criteris he de dir que, quan ja tenia el treball una mica més avançat, vaig pensar que estaria bé musicar alguns poemes de diferents etapes de la vida de la poetessa, així que vaig intentar que els poemes que musicava fossin de diferents moments de la seva vida. Malgrat això, el que m'ha acabat portant a musicar els poemes concrets és el que em transmeten, i per tant no hi ha cap criteri de selecció que pugui plasmar en el treball, ja que al ser un procés creatiu i artístic tendeixo a atribuir les meves tries a la intuïció.

Parlant així en general, el procés de musicació va ser bastant similar al que he mencionat abans dels cantautors Roger Mas i Sheila Blanco, però he de dir que vaig provar diverses metodologies per intentar identificar la que m'anava millor i, per tant, explicaré el procés específic de cada poema.

Abans de parlar amb detall del procés i dels detalls de la musicació de cada poema voldria comentar que, segons la meva opinió i experiència, la musicació de poemes és un procés creatiu i artístic en el qual sovint no et plantejes el perquè del que acabes de fer, és a dir, simplement et surt un motiu musical o una melodia, i no estàs pensant en si fas aquest motiu pels criteris teòrics. Malgrat això, en cada apartat intentaré desglossar les meves composicions al lector per intentar transmetre de la millor manera possible el que pretenc que cada cançó representi o "expliqui" als oients.

5.1. Primer poema musicat - “Noviembre”

El primer poema que vaig acabar de musicar és “Noviembre” i forma part del recopilatori que es va autopublicar l’Engràcia anomenat *Poesías escogidas*. Aquest llibre està escrit en castellà, ja que va ser escrit als anys 40, durant la postguerra. Per tant, en aquesta etapa trobem poemes que tracten temes més tristos i melancòlics, com s’ha comentat abans.

Per aquest poema vaig decidir-me per un compàs binari (4/4), ja que és una cançó bastant pausada i trista, i no pretenia que fos ballable. Per aquest mateix motiu, també vaig escollir un tempo que no fos gaire accelerat però que tampoc fes que la cançó es fes feixuga i que a l’oient se li fes llarga o monòtona. Per això vaig escollir un tempo de 90 bpm (bpm vol dir *beats per minute*, i això en català serien les pulsacions per minut. En conseqüència d’aquí en podem inferir que en aquesta cançó, cada minut hi ha 90 pulsacions).

En aquest poema, vaig intentar dotar la música d’una mica de melancolia, que és el que a mi em generava la lectura d’aquest poema i, com a recurs expressiu, vaig destacar la paraula *gris* (*En esta tarde gris*) ja que en comptes de cantar-la com havia fet a la primera estrofa (*un opaco color*) vaig fer servir el recurs vocal de recitar-la (mig xiuxiuejada, és a dir, amb recurs anomenat *parlato* mencionat anteriorment) per dotar-la d’una mica més de dramatisme, que és el que la pròpia paraula suggereix en aquest context.

Per instrumentar aquest poema vaig decidir que faria servir l’ukelele com a base principal, però en comptes de fer servir un rasgueo ràpid, vaig decidir fer una mena de puntejat arpegiat per fer la base harmònica de la peça però que igualment sonés melancòlica i no estés sobrecarregada. Més endavant, a l’inici de la pre-tornada, vaig decidir posar una mica de violí, per acompanyar la direccionalitat de la música i per dotar-la de més dramatisme. A més a més, com en la majoria de les meves cançons, també jugo molt amb fer diverses harmonies i veus per donar una sonoritat més completa a la cançó.

En aquest poema no vaig fer cap gran modificació de lletra ni cap gran canvi estructural. De fet, en tot el procés de musicació de poemes vaig intentar mantenir-me tan fidel com em va ser possible al poema original. En aquest poema concret, l’únic que vaig fer va ser repetir una

estrofa (que a la meua cançó jo havia fet que fos la tornada) perquè el poema tingués una estructura que a mi m'anés millor per musicar-lo.

Com he mencionat anteriorment, vaig experimentar diverses maneres per musicar poemes a partir del que havia llegit en la meua recerca i del que em transmetia cada poema. En aquest cas, al ser un dels primers poemes que vaig començar a musicar, vaig decidir basar-me en una successió d'acords. Vaig decidir agafar l'ukelele i experimentar amb diferents melodies per sobre una de les successions més bàsiques i més conegudes de la música actual: *Do - La menor - Fa - Sol*. A partir d'aquí, vaig posar la gravadora i la melodia va sortir de manera molt natural. Amb el temps, el rasgueo va anar variant fins arribar al puntejat actual i, després, vaig fer petites modificacions que van fer que la cançó es convertís en el que és ara mateix.

Seguidament he escrit el poema per poder marcar les modificacions que he fet a la lletra respecte el poema original i l'estructura. A més a més, també he escrit els acords de cada part de la cançó. Aquests acords estan escrits en notació anglesa, que és la més coneguda i la més usada per aquest tipus de partitures, però perquè el lector pugui entendre de quin acord es tracta ho he escrit a sota amb una lletra més petita i un color més clar.

Noviembre

* Estrofa afegida per mi (duplicada)

Estrofa { El cielo se ha cubierto de un opaco color,
C Am F G
Do La menor Fa Sol
los árboles desnudos nos muestran su esqueleto.
C Am F G

Segona estrofa { Y mientras, vuelan mis sueños en esta tarde gris
C Am F G
mis ansias se reducen a tener un buen libro
C Am F G

Pre-tornada { Noviembre se ha vestido de un velo de dolor,
Am G C Am
a través de la lluvia en el paisaje quieto.
F Am C G

Pre-tornada { un leño en el hogar, y para ser feliz
Am F C Am
la palabra sincera de labios de un amigo
F Am -

Tornada { Oh, las tardes lluviosas, de dulce languidez
- G C Am
Pasan lentas las horas, en la tarde durmiente,
Dm G C Am
Re menor
y tras de los cristales, en suave dejadez,
C Am Dm G
resbalan como perlas las gotas lentamente.
Dm Am G C

Tornada { Oh, las tardes lluviosas, de dulce languidez
Dm G C Am
Pasan lentas las horas, en la tarde durmiente,
Dm G C Am
y tras de los cristales, en suave dejadez,
C Am Dm G
resbalan como perlas las gotas lentamente.
Dm Am G C

5.2. Segon poema musicat - “Guerra”

Aquest poema, que forma part del recull *Petits Poemes*, és un dels poemes que l'autora va dedicar a parlar de la guerra. Com hem explicat abans, l'autora va viure la guerra en plena joventut i, per tant, era plenament conscient del dolor i patiment que l'envoltaven i va intentar plasmar-ho a la seva obra.

En aquest cas vaig decidir fer la cançó sense cap base instrumental (és a dir, acapella). Des del meu punt de vista, tal com diu Josep Tero, hem de tenir clar que l'acompanyament musical que afegim a una poesia ha de servir per augmentar l'expressió d'aquest, és a dir, per donar èmfasi a què transmet, i per tant, en aquest cas vaig decidir que algun acompanyament musical amb els instruments que disposava només hagués embrutit el poema. Malgrat això, perquè no estigui massa buit, faig servir diverses harmonies amb la meua veu per donar més capes a la cançó. En termes de producció, es fa servir bastant reverberació perquè la pròpia veu pugui crear una atmosfera immersiva perquè l'oient, quan escolti la cançó, pugui endinsar-s'hi.

Anant a temes més tècnics, en aquest cas el tempo no és gaire regular ja que al ser acapella em puc permetre anar variant depenent del sentiment de la cançó, però podem dir que aproximadament es mou pels 86 bpm.

En aquest cas vaig intentar dotar la melodia del dramatisme de la guerra que l'autora ens intenta transmetre. Per això vaig fer servir una tonalitat menor (Do menor).

De recursos estilístics en aquesta cançó no en podem trobar gaires. Un exemple podria ser que el fragment on diu “s'enlaira cap al cel” la melodia és ascendent, per acompanyar el que diu el text. Llavors, com he comentat abans, jugo amb la llibertat que em dona que la cançó sigui acapella i en alguns punts alenteixo una mica el tempo i en d'altres vaig una mica més ràpid.

En aquest poema, en termes de modificar l'estructura, ens trobem en el mateix cas que el poema anterior i torno a duplicar una estrofa (que converteixo en el que es podria anomenar tornada) per tal que tingui una millor estructura de cançó.

Per acabar, en aquest cas el procés de musicació del poema va ser simplement llegir-lo i activar la gravadora. Aquest va ser el primer poema que vaig començar a musicar i, per tant, no tenia molt clar com encarar-lo, però un cop vaig cantar els primers versos amb la melodia que tenen actualment, la direccionalitat del propi text ja va fer que anés sortint més o menys la melodia que ha perdurat definitivament. Malgrat això, vaig haver d'anar polint alguns detalls que no m'acabaven de convèncer fins arribar a la versió actual.

Guerra

*Estrofa afegida per mi (duplicada)

S'ovira en el paisatge una batalla a mort,
en lluita aferrissada la terra fa estremir,
que fins que el jorn fineixi té traces de seguir,
que dels dos contricants cadascun és prou fort.

Inmunda polseguera s'enlaira cap al cel:
i no per noble arada el camp queda llaurat,
la terra es veu de pressa la sang que s'ha vessat,
i encara la batalla s'està fent més cruel.

Algun crit d'agonia per l'aire s'ha sentit,
més no és pas una guerra de les que encén el món:
és que el gat i un gosset vingut de no sé on,
a l'era es barallaven per un tall de rostit.

Inmunda polseguera s'enlaira cap al cel:
i no per noble arada el camp queda llaurat,
la terra es veu de pressa la sang que s'ha vessat,
i encara la batalla s'està fent més cruel.

5.3. Tercer poema musicat - “Sant Sebastià”

Sant Sebastià és un poema que forma part del recull *Petits Poemes*. És un poema molt tranquil, on l'autora es dedica a descriure un paisatge conegut per ella. Per això, amb aquesta cançó vaig voler transmetre tranquil·litat, és a dir, vaig voler fer una cançó lleugera i amena. Per aquest motiu vaig decidir fer servir una altra vegada una successió d'acords molt bàsica, *Do-Sol-La menor-Fa*; i, en l'àmbit d'instrumentació, només fer servir la meua veu (una melodia principal i una harmonia en alguns punts) l'ukelele i, a les tornades i la segona estrofa, el violí. Crec que d'aquesta manera, sense molta càrrega d'instruments, l'oient pot notar que es tracta d'una composició senzilla i lleugera.

En aquest cas el compàs que em va sortir a causa del ritme donat pel poema va ser un 4/4, i el tempo també és bastant lleuger, 114 bpm, i per tant el podem considerar un allegretto.

En l'àmbit de recursos estilístics aquí torno a deixar-me portar bastant pel significat del text. Per exemple, quan es menciona el verb “pujar” la melodia fa un motiu ascendent. Un altre exemple d'això és que quan el poema diu la paraula “hidroavió” que és fàcilment relacionable amb el cel i les altures, faig la nota més aguda de tota la cançó.

En termes d'estructura en aquest cas vaig decidir no eliminar cap estrofa i en comptes d'això fer-la servir com a pont. En conseqüència, i per dotar a la cançó d'una estructura similar a la vista anteriorment, vaig duplicar una estrofa que he considerat que era la tornada.

A més a més, aquesta cançó és destacable perquè a l'estrofa final faig una modulació. Això vol dir que, encara que la cançó original està en la tonalitat de Do Major, en els dos últims versos hi ha un canvi de tonalitat i acabo la cançó en Re Major. Em va semblar un recurs adequat perquè d'aquesta manera no repetia la mateixa estrofa per tercera vegada i acabava d'una manera que l'oient no esperava.

Sant Sebastià

*Estrofa afegida per mi

<i>Introducció</i>	<p>G G</p> <p>Immensitat de mar i cel,</p> <p>C G</p> <p>boires que pugen de llevant</p> <p>G Am</p> <p>el cim de roques imposant</p> <p>Am F</p> <p>i els pins que es mouen dolçament.</p> <p>F C</p>		<p><i>Passen les veles costejant</i></p> <p>C G Am F</p> <p><i>surt un vaixell a l'horitzó</i></p> <p>C G Am</p> <p><i>i en el cel blau un hidroavió</i></p> <p>F G C G Am</p> <p><i>domina l'aire triomfant.</i></p> <p>F G C</p>
<i>Primera estrofa</i>		<i>Tornada</i>	
<i>Segona estrofa</i>	<p>I repeteixen la cançó</p> <p>C G</p> <p>que llença el mar remorejant</p> <p>G Am</p> <p>i a la muntanya va pujant</p> <p>Am F</p> <p>i escampa arreu son bell ressó.</p> <p>F G C</p>	<i>Pont</i>	<p>Mentres que tot queda calmat,</p> <p>C AmF G</p> <p>en aquesta hora de dolçor</p> <p>G C G F</p> <p>la terra i cel s'han ajuntat</p> <p>Am F C</p> <p>en un abraç de germanor.</p> <p>Am F G</p>
		<i>Tornada</i>	<i>Darrera tornada amb modulació</i>
<i>Tercera estrofa</i>	<p>Prompte ha passat com passa tot,</p> <p>C G</p> <p>queda del mar el remoreig</p> <p>G Am</p> <p>i de les fulles el fresseig</p> <p>Am F</p> <p>i del paisatge l'aiguafort.</p> <p>F G C</p>		<p><i>Passen les veles costejant</i></p> <p>C G Am F</p> <p><i>surt un vaixell a l'horitzó</i></p> <p>C G Am</p> <p><i>i en el cel blau un hidroavió</i></p> <p>A7 B7 Em</p> <p><i>domina l'aire triomfant.</i></p> <p>A7 D</p>

6. CONCLUSIONS FINALS

Un cop finalitzat aquest projecte, crec que puc afirmar que he assolit pràcticament tots els objectius previstos. Al l'inici d'aquest treball vaig proposar-me aprendre a musicar i produir poemes. Després d'un procés llarg d'assaig i error on he après molt, considero que he adquirit aquests coneixements.

Un altre objectiu que em vaig marcar va ser escriure el procés i el criteri de la musicació dels poemes. He de dir que aquesta part del treball ha estat molt dura per mi, ja que vaig compondre els poemes de manera molt orgànica. Em va costar molt escollir-los però, un cop em vaig posar davant el poema amb la intenció de musicar-lo, amb la mètrica de la poesia i la música de la llengua el procés va ser bastant natural. Per això, fer un autoanàlisi per explicar al lector què volia transmetre amb cada cançó va ser molt difícil.

Un altre objectiu va ser analitzar l'obra poètica de l'Engràcia. Inicialment volia analitzar-la al complet, però després de veure la seva extensió vaig prendre la decisió d'analitzar simplement els reculls que ella mateixa va fer, deixant fora els poemes dels programes de festa major i els poemes solts. Em sembla que va ser la decisió correcta, perquè m'ha permet fer un anàlisi més profund i detallat que m'ha ajudat a comprendre més bé la poesia de l'autora i m'ha facilitat una mica el procés de musicar els poemes.

En darrer lloc, em vaig proposar donar visibilitat a l'obra de l'Engràcia a partir dels meus poemes musicats. No sé fins a quin punt he complert aquest objectiu, però puc afirmar amb rotunditat que gràcies a la realització d'aquest treball he donat a conèixer a un gran nombre d'amics i coneguts aquesta poetessa palafrugellenca a partir de la publicació d'aquestes cançons a la plataforma SoundCloud.

Com a darrer apunt del treball, puc constatar que cada musicació és un món diferent, concret en ell mateix i que, generalment no guarda relació amb cap altre. Amb això vull dir que els processos que he realitzat per musicar poemes han variat entre ells i, segurament, difereixen dels que fan servir altres cantautors per posar música a altres poemes.

Fer aquest treball ha fet que m'adonés que analitzar l'obra d'una poetessa i compondre cançons i produir-les són tasques àrdues, però que si les gaudeixes es poden convertir en bones experiències i et poden aportar molts coneixements.

7. BIBLIOGRAFIA

Abarca, P. 2016. Un Passeig Per Palafrugell. Ebook. Palafrugell: Quaderns de Palafrugell.<http://file:///home/chronos/u-e3e185306207ea907013f3de5033c0c4a9a3881b/MyFiles/Downloads/un-passeig-per-palafrugell.pdf> Consultat el 17 de juny del 2020.

Basagaña, Laura. 2014. "Raimon: "La Llengua És L'Expressió Del Que Un És"". Núvol.<https://www.nuvol.com/musica/raimon-la-llengua-es-expressio-del-que-un-es-16221>. Consultat el 18 d'octubre de 2020.

Bassman, Leo. 2020. "¿Qué Es La Producción Musical? - Runner-Up Records". Runner-Up Records.
<https://www.runneruprecords.com/que-es-la-produccion-musical/>. Consultat el 20 de desembre del 2020

Borrell Horta, Pau. 2013. Poemes Musicats. Treball de recerca.
http://departament-filcat-linguistica.ub.edu/sites/default/files/webfm/administradors/editors/noticies/treball_p_borrell.pdf. Consultat el 12 de setembre del 2020.

Bruguera, Jordi. 2002. "Llibre D'honor. Pàgina 57". Ajuntament De Palafrugell.
<https://palafrugell.cat/la-ciutat/honors-i-distincions/lilibre-d-honor/lilibre-d-honor-pagina-57>. Consultat el 6 de juny del 2020.

Duran, Aleix. 2006. Wwwa.Urv.Cat.
<http://www.urv.cat/ogovern/consellsocial/PSecundaria/CD%20Premis%202006-07/material/cap01-maqueta%20musical/Creaci%F3%20i%20enregistrament%20d%27un a%20maqueta.pdf>. Consultat el 3 de gener del 2021.

“Engràcia Ferrer Mascort. 100 anys!”, dins Fem el que podem, num. 21. març 2003
Arxiu Municipal de Palafrugell. Fons Engràcia Ferrer Mascort. Consultat el 9 de juny
de 2020

León, Xavier. 2017. "Estructures De Cançons (Rolling In The Deep)".
Agora.Xtec.Cat.<https://agora.xtec.cat/ceip-jbalmes-cervera/musica/estructures-de-cancons/>. Consultat el 10 d'agost del 2020.

March, F. (2013). Conceptos poético-musicales - La poesía y la música – Recitales para Jóvenes – Música • Fundación Juan March. Retrieved 30 May 2020, from <https://www.march.es/musica/jovenes/poesia-en-musica/conceptos.asp>

Marcondes, João. 2019. "Composição: Como Musicar Um Poema? - Souza Lima Blog". Souza Lima Blog. <https://souzalima.com.br/blog/como-musicar-um-poema>. Consultat el 28 de juny del 2020.

Márquez Sánchez, Javier. 2020. "'Cantando A Las Poetas Del 27': Una Voz Para Las Escritoras Que Estuvieron A La Sombra". Eleconomista.Es. <https://www.eleconomista.es/status/noticias/10487958/04/20/Cantando-a-las-poetas-del-27-una-voz-para-las-escritoras-que-estuvieron-a-la-sombra.html>>. Consultat el 17 d'abril del 2020.

Quaderns De Didàctica I Difusió VII. 2020. Ebook. Palafrugell: Museu del Suro. <https://museudelsuro.cat/wp-content/uploads/2018/05/MUSEU-DEL-SURO-DE-PALAFRUGELL-QUADERN-DID%C3%80CTIC.pdf>. Consultat el 13 de juny del 2020.

Salavert, Paco. 2020. "La Tonalitat". Sagradafamilia-Music.Com. <http://www.sagradafamilia-music.com/Harmonia/Escalas/Tonalitat/tonalitat.htm>. Consultat el 15 de juliol del 2020.

Saurí, M.C. 2013. "Aigua En Cistella? Engràcia Ferrer Mascort, Escriptora De Palafrugell". Mcsauri.Blogspot.Com. <http://mcsauri.blogspot.com/2013/04/aigua-en-cistella-engracia-ferrer.html>. Consultat el 3 de juny del 2020.

Serret, Cristina. 2018. "«Musicar Un Poema És Un Joc D'assaig I Error, D'intuïció I Aproximació»".Diarimes.Com.https://www.diarimes.com/noticies/tarragona/2018/04/11/musicar_poema_joc_assaig_error_intuicio_aproximacio_37242_1091.html Consultat el 12 d'agost del 2020.

8. ANNEXOS I AGRAÏMENTS

M'agradaria donar les gràcies a totes les persones que han col·laborat en la realització d'aquest treball.

Voldria agrair la col·laboració de tots els treballadors de l'Arxiu, per haver-me ajudat en la meva recerca d'informació sobre la vida de l'Engràcia Ferrer, i per haver-se mostrat sempre molt col·laboratives i atentes.

Vull transmetre els meus agraïments també a en Gabriel Berlanga, que em va ajudar molt a aprendre a produir música i que em va ajudar en la masterització de les cançons.

També m'agradaria donar les gràcies a la meva tutora del treball de recerca, Cristina de la Fuente, per haver-me acompanyat en aquest trajecte.

Per acabar, vull donar les gràcies a la meva família pel seu suport, i en especial al meu germà Marc per la seva ajuda i col·laboració.

Annex 1: Producció literària ordenada cronològicament

ANY	PRODUCCIÓ
1934	Cants de la Costa Brava (Recull de poemes il·lustrat per ella mateixa)

1934-1938	Darrer itinerari - Poema de 41 estrofes
-----------	---

1936-1939	Diari Íntim
Poemes escrits en diversos anys: 1920, 1930, 1934, 1935, 1938, 1942, 1943,	Petits poemes (Cal dir que gran part dels poemes que hi trobem formen part de Cants de la Costa Brava)

1958	P: La font
------	------------

1959-1964	Charlas Radiofónicas (27 textos que es llegien a l'emissora <i>La veu de la Costa Brava</i> de Palamós en el programa <i>La semana en Palafrugell</i>).
-----------	--

1960	Alborada
------	----------

Etapa programes de festa Major (després de la seva jubilació)

1964	Bienvenida (text festa major 1964) La vila d'abans i la d'ara (1964)
------	--

	<p>Poema: La cançó del mariner</p> <p>P: Mercat a vila</p>
1965	<p>P: Aria de festa</p> <p>Arròs brut : Conte breu</p> <p>P: La vila de nit</p> <p>-----</p> <p>El vell Marí</p>
1966	<p>Fi de setmana: Conte breu</p> <p>P: Saló de senyores</p>
1967	<p>Text: Tipus populars Palafrugellencs. En Mero Enredaire</p> <p>P: Palafrugell</p> <p>-----</p> <p>Quadern de Vacances - 1967</p>
1968	<p>P: Santa Margarida</p> <p>Text: Tipus populars: La Pepa Remeiera</p> <p>En una platja de la Costa Brava - Àmfores romanes</p>

1969	<p>P: Pòrtic La festa a la Plaça</p> <p>Text - Del teatre: Pollastres i Galls</p> <p>Text - Les festes perdudes</p>
1970	<p>P: Pòrtic- La nostra festa</p> <p>Text: Tipus que desapareixen</p> <p>Text: Un senyor Palafrugellenc</p> <p>P: El vell Marí</p>
1971	<p>Aquest any no és sap perquè no hi va participar.</p>
1972	<p>P: Pòrtic- Parla la festa</p> <p>P: Tu ets així</p> <p>Text: Estampes del vell Tamariu</p>
1973	<p>P: Pòrtic - La festa major</p> <p>Text: Tipus que desapareixen - L'aprenenta de modista</p> <p>Text: Una poetessa Palafrugellenca</p>
1974	<p>Text: En una tassa de cafè</p>

	Text: Quan governà “Sancho Panza” - <i>De Palafrugell a principis de segle</i>
1975	P: Cant a la vila nostra Text: Carrer de Cavallers ----- Progressos del segle XX
1976	Text: Tipus populars - La Roseta Maca Palafrugell al segle dinou - Els tapers Octubre/ Novembre ⇒ Excursió a Roqueta de Mar
1977	(Per Centre Fraternal Palafrugell 1898-1977 R-3291) P: El centre Fraternal
1978	Motius - Dedicat a J. Bepes Text en castellà
1979	Comentario al libro “La nueva historia de Adán y Eva”
1980	Palafrugell

1981	Dedicat a Bepes Palafrugell
1982	Breu comentari al “Pla ordenat del futur Palafrugell”
1983	Palamosina (escrit a Palamós)
1984	Muralls Romanes (escrit a Tarragona)
1990	(Per Sant Jordi) Pròleg en l’any 1990
1995 ¿?	Profecia
1997 (95 anys)	(Poesia dictada a la seva Germana Maria) P: “Dedicado a Mossén Vicens”
2002	P: Primer d’agost (retall d’una publicació de l’Hospital Geriàtric)

Data desconeguda:

POEMES:

Calendari - (12 petits poemes)

Sonet de primavera

Palafrugell Segle XVIII

Sant Jordi

Muntanya

Fragment sobre Tamariu

TEXT

Crònica negra (48 pàg) (escrit després de la guerra, s/d)

Annex 2: Materials fets servir per la gravació i producció dels poemes

MATERIAL	ÚS O INFORMACIÓ	IMATGE
Shure SM58 - Micròfon vocal	Element imprescindible per poder gravar amb una bona qualitat. Vaig escollir aquest model concretament perquè és un dels micròfons més usats internacionalment i això m'aportava confiança.	 <p>Imatge 1. https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/614n6GfBgfL._AC_SX679_.jpg</p>
Cable extensió del micròfon	El micròfon s'ha de connectar d'alguna manera a la targeta de so (de la qual parlaré seguidament) que el connecta a l'ordinador. Aquest cable és imprescindible a no ser que es faci servir un micròfon USB.	 <p>Imatge 2. https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/61jz-wPfoiL._AC_SY450_.jpg</p>

<p>Suport mòbil per al micròfon</p>	<p>Com que vaig haver de gravar diversos instruments (alguns asseguda i altres dreta) era imprescindible trobar una manera de gravar-los còmodament i aquest suport va ser un element bàsic que em va facilitar la feina.</p>	 <p>Imatge 3. https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/61hGa8IYMfL._AC_SY450_.jpg</p>
<p>Filtre de micròfon</p>	<p>La coberta d'escuma ajuda a millorar la qualitat de gravació mitjançant la reducció de sorolls, interferències i vent, així com per oferir-li un so més clar i més fort. Especialment ajuda a reduir els xiulets provocats per consonants com la “s” o el cops provocats per consonants com la “p” o la “t”</p>	 <p>Imatge 4. https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/71csBQyCDNL._AC_SX425_.jpg</p>
<p>FOCUSRITE Scarlett Solo 3rd Gen - Interfície d'àudio USB</p>	<p>La targeta de so, com he comentat, és necessària per connectar a l'ordinador el micròfon i, si és necessari, instruments electrònics. Aquesta interfície és de les més bàsiques, perquè només té connexió per un micròfon i un instrument electrònic, però per el meu treball em va anar molt bé, ja que té molt bona qualitat.</p>	 <p>Imatge 5. https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/717gKDL1iML._AC_SX450_.jpg</p>

<p>Adaptador d'audio- Jack 6.35 a 3.5mm</p>	<p>Necessari per poder connectar uns auriculars normals a la targeta de so.</p>	 <p>Imatge 6. https://m.media-amazon.com/images/I/41oOJ2eti+L._AC_.jpg</p>
<p>Ableton Live 10 Lite</p>	<p>Al comprar la targeta de so venien inclosos diversos softwares, entre ells l'Ableton Live 10 Lite. Abans de fer servir aquest programa havia provat altres programes com el Reaper o l'Audacity, però no em van acabar de convèncer, així que finalment vaig usar Ableton.</p>	 <p>Imatge 7. https://support.musicgateway.com/wp-content/uploads/2020/02/800-x-500-2020-02-13T110752.958.jpg</p>

Annex 3: Petits Poemes

Transcribim aquests poemes adaptant la ortografia a la normativa actual. Malgrat això, s'ha intentat mantenir amb el màxim de fidelitat possible la puntuació de l'autora, per no modificar inconscientment el significat que la poetessa havia donat originalment al poema.

Petits Poemes

GENER

L'aire és diàfan i fred
color de gel
llagrimegen els ulls.
No és blau el cel
ni el camp és verd
i el sol és groc color de mel

**

FEBRER

El dia es va estirant:
bufa més fort el vent
el ponent, tramuntana
el mestral o el garbí
que el son de l'hivern
la terra vol deixondir.

**

MARÇ

Una mica de sol
que juga a fet
dins un núvol blanc i groc;
més torna el fred
i ens acosta a la llarg
a vora el foc.

**

ABRIL

Lluna clara a les nits:
de dia el sol fecunda
en els fruiters florits
s'obre la vida poc a poc
en el mar a la terra
i a tot lloc.

**

MAIG

Rossinyols canten fort
enmig del nou fullatge
d'arbres i gessamins,
fins és bella la pluja
quan obre les tulipes
i roses dels jardins

**

JUNY

Juny té un color daurat
i una taca vermella
surt enmig la grogor
del blat ja madurat;
és quiscuna rosella
que sagna en el sembrat

**

JULIOL

Ja canten les cigales,
la merla i el mussol.
S'acosten els banyistes
a rebre el mar i el sol.
El vent plega les ales,
floreix el girasol.

**

AGOST

El cel cap a ponent
negreja de tempesta:
trons i llamps a desdir,
l'aiguat cau de valent,
i el sol després fa festa
amb l'arc de Sant Martí.

**

SETEMBRE

Ens mostra sa bellesa
la vinya, el fruiterar
i el raïm n'és promesa
que prest fa enrojolar
quan degota a la tina
el llavi fa parlar.

**

OCTUBRE

Un vel color gris perla
cau amb gràcil flonjor
us acarona humida
la mà de la tardor.

Canta el mar a la costa,
el bosc canvia el color.

**

NOVEMBRE

S'han escurçat els dies
i apunta la fredor,
l'arada sobre la terra
per rebre la llavor
que espera dins sa entranya
la gran resurrecció.

**

DESEMBRE

S'està bé vora el foc
en hores d'hivernada
en tant que xiula el vent
i dura la glaçada.
Contarem fets sagnants
de la guerra passada.

**

CANÇONS

El rossinyol quan estima
llança alegres refilets
es besen les papallones
i els altres animalets.
El gat cerca a la gateta
per declarar-li l'amor,
i el colom i la coloma

junts es besen amb dolçor.

I un jove si no hi ha dot
desfà el casament d'un cop

ESTAMPES

Quan al camp ve la quietud
sota els llums es mou la vila
mentre la natura dorm
l'home vetlla o bé cavila.
Busca els microbis arreu
per lluir una malaltia
i empassant-se mil remeis
no pot dejunar ni un dia.

Sols l'home està en la lluita estesa
contra la naturalesa.

ESTIU

Dorm el gos sota d'una ombra
quan el sol pica de ple
i les gallines lassades
no es mouen del galliner.
Canta la cigala a l'ombra
i el gripau dorm sota un pi
i el grill per cantar espera
que el sol se'n vagi a dormir.
I a un banyista no li dol
cremar-se la peu al sol.

IRONIES

La lloca cuida els pollets,

i els recull quan és capvespre
si un cuquet troba el pardal
per els petits fa la festa.
Abans no mata els anyells
primer el llop mata l'ovella
la mà que va al conillar
la conilla la mossega.
I una mare al seu vailet
l'apallissa a tort i a dret.

NATURA

En el bosc canten els pins
el rierol davalla i canta
i les ones mar endins
fins a la roca geganta.
Canta la merla en els prats
canten els galls i les oques,
les abelles per les flors,
i en el bassiol les granotes.

I en el mig del camp un pagès
treballa sense dir res.

CONTRASTS

La terra dona el seu fruit
generosa i riallera,
a l'hort i al jardí florit
des del cep a l'olivera.
Dels ruscos raja la mel
i les cuques filen seda,
les gallines donen ous,
les vaques llet i mantega.

L'home per motu mesquí
s'esgarrapa amb el veí.

Paisatges

TAMARIU

Entre penyes de rosa s'ovira en un racó,
la més típica platja de la nostra regió,
no té amples avingudes ni cap sumptuós hotel,
tan sols la lluminosa blavor de mar i cel.

Al voltant de la platja cases de mariners,
i unes torretes blanques pujant als roquissers
no té tampoc casino ni formosos jardins,
però se sent més vida l'alenada dels pins.

És un lloc on s'hi apleguen els millors mariners
i els que tenen més traça d'ésser bons cuiners
i al migdia s'escampa l'olor d'un bon arròs,
fumeja la cassola a l'ombra d'un redós.

Al caient de la tarda sentireu d'alguns llavis,
les cançons que recorden els temps dels nostres
a torrar-se la pell venen els forasters,
i com que això els encisa, cada any en venen més.

Habitants? Jo creuria que no arriba als 200
i quan l'hivern s'acaba i retorna el bon temps
la gent que ve a instal·lar-se al començar l'abril
crec sense por d'errar-me que passa dels cinc mi.

Que és cosa de miracle això sí que ho sostinc,
que en petites casetes n'hi caben vint-i-cinc
i allà on no n'hi faríeu dotze a tot estirar
veureu que s'hi encabeixen a vora un centenar.
Veureu cares boniques en uns vestits llampants
veureu joves polits a altres que no ho són tant
més si no ho voleu creure i ho voleu comprovar
arribeu-s'hi algun dia i us recarà el tornar.

EL PUIG DE SON RICH

Turó enlairat que mires
el mar i l'Empordà
la teva cresta altiva
els núvols sol tocar.
Als peus la vila blanca
i l'enrunat castell,
de més cap a la cima
mires Palafrugell.
Campeja per la plana
Torroella de Montgrí
i a Santa Caterina
el castell mig bastit.
La platja de Pals s'obre,
i l'Estartit enllà,
enfront les illes Medes
i els rius Ter i Fluvià,
que passa al golf de Roses.
La punta de Norfeu
si la boira no priva,
surt enllà en Cap de Creus.
A occident les Gavarres
els Àngels a un cantó,

cap al nord les nevades
serres del Canigó.

De Palamós a Tossa,
l'accidentat terreny,
i al fons la serralada
altiva del Montseny.

Un bell estol de pobles,
veureu ací i allà
i a llevant la bellesa
del blau mediterrà.

Balcó de meravella,
t'acaronen el garbí
la forta tramuntana
l'oreig o el llebeig fi,
que l'un o l'altre bufen
a la tarda o al matí.

AIGUA XELIDA

La mà dels arquitectes encara no hi ha passat
i les flors bosquetanes no han fet els jardins
us hi porten corriols no gaire ben traçats
coberts de banda i banda de brucs i d'esbarzers.

S'arrelen fort els pins als llocs més escarpats
els penyals retallats s'enlairen cap al cel
i tenen uns verds suaus i uns ocres i rosats
que brillen des de l'alba fins al primer estel.

I les aigües del mar quietes en les cales,
reflexen un blau-verd d'un to meravellós.
Es sent de les gavines el brunzir de les ales,

s'inspiren els poetes, artistes i pintors.

I si la tramuntana fa sentir el seu ressò,
i el mar recull de l'aire la seva veu sonora,
escolteu d'una roca que forma un bell recó
el plany que de l'abim llença la roncadora.

SANT SEBASTIÀ

**Poema musicat*

Immensitat de mar i cel,
boires que pugen de llevant
el cim de roques imponent
i els pins que es mouen dolçament.

I repeteixen la cançó
que llença el mar remorejant
i a la muntanya va pujant
i escampa arreu son bell ressó.

Passen les veles costejant
surt un vaixell a l'horitzó
i en el cel blau un hidroavió
domina l'aire triomfant.

Prompte ha passat com passa tot,
queda del mar el remoreig
i de les fulles el fresseig
i del paisatge l'aiguafort.

Mentre que tot queda calment
en aquesta hora de dolçor

la terra i cel s'han ajuntat
en un abraç de germanor.

TOSSA

Una vila petita plena de benestar,
entremig de muntanyes els peus li besa el mar.
Cap altre lloc no té la bellesa d'aquí,
florides ginesteres guarneixen el camí.
Quan el nou jorn apunta i el cel es torna clar
i el blau-morat reflexa un nou encís al mar,
el paisatge es dibuixa entre clares boirines,
tenyint de lila i rosa ses torres gegantines.
Ses torres centenàries que fan de sentinella,
és l'antiga muralla guardant la vila vella.
La pipa aran de llavis parlant amb bon humor
veureu els mariners si el peix va en abundor.
Racons de Costa Brava majestuosa i severa,
enamores qui et veu per vegada primera.
El mou la simpatia si amb la gent vols parlar
i un bell record perdura que ja mai més se'n va.

CANÇÓ D'AIGUA FREDA

Jardins frescals, llocs ideals,
els d'Aigua Freda;
Camins de flors, bells brolladors
de marbre i pedra.

Palaus bastits, bronzes polits
de reialesa,
tot brilla aquí, perquè vegí,
molta noblesa.

Venen corrents, Fords i Citroens,
amb belles dames,
rics cavallers, dient adés,
coses galanes .

El cel i el mar, fixen l'esguard
amb estranyesa
o han admirat, o n'han blasmat,
d'aital grandesa .

Va succeir, que un jorn finí
tanta grandesa,
tothom parlà, la gent quedà
tota sorpresa.

Els grans milions, van anar a fons
i res no en resta,
que l'ambició, n'és molt pitjor
que una tempesta.

Adéu records, idil·lis morts
nascuts d'un dia,
el bell plaer, que és fugisser,
també hi moria.

Els grans calors, sequen les flors
lliris i roses,
i els brolladors
callen els cors, les fonts són closes.

El bell palau tancat amb clau
porta i finestra,

no s'obrirà, per celebrar
mai més cap festa.

Canta l'estel, el mar i el cel
i les onades,
canten els pins, penyes endines
dolces tonades.

CAPVESPRE EN EL CAMP

Sota la parra hi ha una taula
on el porró no hi manca pas,
ara hi blanquegen les tovalles
i es sent la flaire del sopar.

En la quietud de tot el garri
en un bassal de vora l'hort
unes granotes fan xivarri
amb un concert d'allò més fort.

A contrallum l'aigua fa espill,
té un to verdós i moradenc,
se sent al bosc el cant d'un grill
amb una nota aguda i persistent.

Passen al lluny cabres i ovelles,
els bous i vaques van al pas,
sona el dringar de les esquelles
quan es recullen els ramats.

D'un to rorenc es mostra el cel,
en aquesta hora de dolçor

a l'occident brilla un estel
i el llavi es mou en oració.

ANDORRA

Us envolta un mantell de maragdes brillants,
que ni el sol quan s'aixeca n'esborra la frescor,
brillen més a les nits els estels rutilants
quan l'aire pur i diàfan fa créixer la calor.

En lloc del món té l'aigua la frescor d'eixes valls,
quan baixa en torrentades d'escuma i remolins,
i llisca per les roques cascada de cristalls,
i ressona en l'oïda com un so de violins.

I quan el sol s'amaga darrere d'un penyal,
i escolteu que una cobla refila unes sardanes,
retrunyint per els àmbits d'aquest país ideal
sentiu més la bellesa de les Valls Andorranes.

NIT AL PIRINEU

Dins la vall fosquejant del massís Canigó,
una quietud que aplanada s'estén a tot arreu,
són les nits de basarda del cor de Pirineu
quan cobreix les muntanyes un mantell de fosc.

De tant en tant es senten xisclar les aus de nit
retrunyint la muntanya d'un a l'altre penyal,
un ocell de rapinya volta al cingle més alt,
i un isard que depressa s'amaga agemolit .

S'espolsen des del cel uns borrallons de neu,
que porta el vent xiulant en tètrics remolins,

s'és fet un gran silenci i el fred us entra a dins
i es busca en la foscor la protecció de Déu.

DINS LA NIT

Carrers il·luminats

rutilants,

per les llums darreres

de la nit.

En la poesia dels bulevards

cau la taca de la carn

del mercat.

Joiells de preu

amb brillants,

els trajos de setí es van confonent

amb la negra silueta

dels fracs;

i els engoleix la boca

dels Citroens.

S'endinsen en la nit

que mor,

i en la borina lleu

de carretera enllà .

Plaers orientals,

rialles i xampany

pols del demà:

roda la gran ruleta de la vida

sense parar.

MERCAT A LA VILA

Pinzellades de color,

groc, taronja i vermell,

pollastres que us esguarden

dintre un cistell.
El preu que se'n demana
una senyora ha espantat:
rere d'ella un home gros,
els ha pres, i ha pagat.
D'una muntanya de cols
una dona roja i grassa
et demana si en vols,
amb posats de catxassa.
Una noia esllanguida
duu un cistell de bolets.
Mira a la gent que passa
i ningú li diu res.
La vella de les herbes
ven per un ral
remei pel cor-agre,
i pel mal de queixal.
Formatges i recuits
en draps immaculats,
fal formar-s'hi una cua,
prompte son acabats.
La dona dels torrons
i tortells de massapà
els ulls dels infants
fa enaiguar.
L'home de grans bigotis
i espardenya que riu
porta musclos i algun cranc
que encara és viu.
Una dona abrigada
que no es sap pentinar
porta cargols al tant

el centenar.

Els peixaters d'ofici,
homes de dues veus
dos pesos, dues cares,
i tres o quatre preus.

Ull viu les gallinares
amb pesos de cartró
posen per tendre gall
del temps de l'antigor.

Davant la carnicera
no et fiis d'un tall gros,
mira sempre al dessota
que sol haver-hi l'os.

Un home que ven líquid
meravellós,
cura gran i treu taques
calma els dolors.

No badeu, també té
joiells de plata fina
que a casa s'han tornat
de purpurina.

Pomes toves a baix preu
que passa l'hora:
s'atura a omplir el cistell
una mitja senyora.

Si al mercat has fet tard
i a les dotze hi arribes
encara sents cridar
l'home que ven olives.

Robes de llana bona
a punt de regalar,
si bades, la butxaca

et solen escurar.

Oneja una llarga cua
amb xiscles i esvalots:
són pèsols primerencs
que no n'hi ha per tots.

Surt algun agutzil
amb cara d'espantat
que intenta posar ordre
i l'ha espatllat.

NIT DE NOVEMBRE

La vila amb trajo de nit,
quina basarda;
els fanals no gosen penetrar
l'ombra llarga;
l'aire fred afina el tall
a la cantonada,
xiuxiueja a l'orella el cant
de l'hivernada.

De tant en tant us mira l'ull rogenic
d'un finestró
i es sent un cant que marca el son
d'un infantó.

Un ésser misteriós que crida
us fa girar:
el cant apagat de la xibeca
del campanar.

Crida el vi novell en els noctàmbuls
del carrer,
i un gat negre travessa
fugisser.

Torba el cant del sereno

la quietud
s'obren les parpelles ensonyades,
amb ensurt.

Una humida boirina enllustra
l'asfalt,
el soroll d'una porta metàl·lica
va ressonant.

Prop d'una porta lladra un ca,
a batzegades,
i dote cops van ressonant
les campanades.

Rere un arbre despullat, vers ponent,
surt la lluna en quart creixent.

EL CARRER DE CASA

Una tira estreta de color de pols
tirada a dret fil mirant a garbí,
en un dels extrems s'hi veu gronxar un pi
i els camps i muntanyes verdejant al fons.

Al entrar s'ovira amb colors llampants
la cara d'un pobre rellotge de sol
que per més que faci no pot quan ell vol,
donar l'hora exacta per als vianants.

Dos petits fanals, un a cada cap;
al mig la negrenca clapa de fosc,
tres pams i mig d'herba creix amb ufanor
al cap de pocs dies que caigui un ruixat.

Uns recs massa oberts i un piló de rocs
que a la nit serveixen per a ensopegar;

dotze criatures per esvalotar,
com dotze mil gossos que portin esclops.

No hi manquen trapelles que ho enreden tot
catorze solteres que van vigilant
per si un dia passa distret un galant
i poden depressa sortir-ne d'un cop.

TEMPESTA D'ESTIU

D'un fosc color de plom el cel es va tornant
un núvol blanc senyala l'aigua que va venint,
zigzagueja la cinta elèctrica del llamp
mentre per les muntanyes el tro va retrunyint.

Xisclen les orenetes volant arran de terra,
i el vent per la boscúria xiula amb forts remolins,
diríeu que són bruixes que ens declaren la guerra
si no fos que sabem que aquest so el fan els pins.

Cauen les gotes grosses com el pla de la mà,
i ben tost la ruixada es transforma en aigua
baixant en grossa fúria de la muntanya al pla
els camins són rieres i els camps s'han inundat.

El grop corre de pressa pel cantó de llevant
d'un cantó el cel negrenc es va per aclarir
cansat de tanta fúria el xàfec va minvant
i el sol ja fa l'ullet amb l'arc de Sant Martí.

1938

L'aire té sentors agres
de l'esclat de la guerra

que ha romput el ritme perfecte
de la naturalesa.

Els ocells ja no canten
ni en el camp hi creix l'herba
el sol ja no fecunda
els fruits de la terra:
perquè en les vinyes
i en els camps d'oliveres
hi ha l'artèria oberta
de les trinxeres.

Oh la terra abonada
per la sang generosa dels homes
regada per les llàgrimes
de dones desolades!
I en la nit tenebrosa
sense lluna ni calma
que retrunyien encara
el soroll dels avions i les armes.

El lluitadors somnia
vers a on ha deixat la companya
amb la llar apagada
i l'espectre crudel de la gana.

Ella vetlla les hores i pensa
en el camp de batalla
en què lluita el company nit i dia
amb el fred i les bales.

Oh la terra aureolada
pel missatge fidel de les ànimes
que a través dels espais es transmeten
plena d'afecte i de llàgrimes
i juntes s'enforteixen
de l'amor en la flama sagrada!

FANTASIES

A UN PRESUMIT

Per descriure ta persona
no es necessita diploma
de geografia o llatí;
basta veure una revista
d'aquestes que algun artista
hi ha pintat un figurí.

Per descriure el teu vestit,
només mirant tot seguit,
una mata d'enciam fresc,
i quan dus els mitjons nous
una truita feta d'ous,
o farina de moresc.

Corbata vermell pujat
camisa color torrat,
i guants color dels mitjons,
i quan surts ets com un gall
que s'ha mirat al mirall
amb cinquanta posicions.

El teu cap forma de pera
o carbassa vinatera
no sé a dintre què tindrà:
i de ta boca estudiada
en surt cada animalada
que a tothom fa esgarrifar.

Les sabates enllustrades
tenen dues temporades
i encara aquell sabater
que en mal hora va fiar-les
no espera ja de cobrar-les
perquè trenques de carrer.

L'abric és molt ben tallat
de color de lluç passat,
dius que costa un dineral,
més la veritat del desastre
és que li ha costat al sastre
un disgust fenomenal.

LA BOLETAIRE

Boletaire de vila que una tarda de sol
vas armada d'uns garfis i d'un gai cistellet,
i entres a la pineda amb passes de cargol
remenes la pinassa en cerca d'un bolet.

Xiscles de la sorpresa si et surt un rovelló,
i cerques amb deliri i goig insatisfet,
no surts de la pineda per anar a un altre lloc
fins que el bosc té l'aspecte d'un matalàs refet.

Pots estar-ne segura si cerques a un turó
que els pinetells es crien a vora d'un fondal
i deixes la clapada que es cria en un racó
per por que no et mossegui si et surt un animal.

El sol se'n va a la posta i sols has recollit

cinquanta esgarrinxades i el cap despentinat,
un rovelló molsut i un set en el vestit,
que amagues amb vergonya quan entres al poblat.

LA NOSTRA RAÇA

Raça plena de seny i reposada
de cap equilibrat damunt l'espatlla
sobresortint les qualitats valuoses
igual que els seus defectes, i acabada
la seva feina, va i n'emprèn una altra.
Sa llengua n'és tallant com una espasa
i sap cantar veritats i moure brega,
i cridar a ple pulmó, xiular i renegar,
dir versos fer discursos i cantades
i resa quan li plau i a on se vulla.
Un poble altiu, treballador i culte,
materialista, avar, ple d'ironia
mescla d'alarb jueu, fenici i celta,
que sap riure quan plou damunt dels altres
pluja de ferro i foc, mentre ell no es mulla.

BALADA ANTIGA

Sota un raig de lluna clara
que brilla al mes de gener
enmig del bosc avançaven
un cavall i un cavaller;
no és marxant ni propietari
sinó que és un bandoler.

Porta al cinyell les pistoles,

una daga i un punyal
brillen els seus ulls com brases
enceses en la formal
i guanyant avant i enrere
esperona l'animal.

Ja n'ovira una cabana
que l'habita un vell avar
baixa del cavall de pressa
i al bosc el deixa lligat
i emparant-se amb l'ombra avança
amb pas lent i mesurat.

Ja n'ha obert una finestra
i salta a dintre el bandit,
sense que el soroll pertorbi
el silenci de la nit.

Ja n'escorolla la cambra
i avança armat vers el llit.

Ja n'ha vist amb gran sorpresa
que el vell no hi era ajagut i
que hi dormia una donzella
que es desperta amb un gran ensurt:
a ell li cau la careta
i el seu rostre ha conegut.

La donzella corglaçada
a la cara l'ha mirat
i ell al veure sa bellesa
n'ha quedat enamorat:
sa cara és com una rosa

i el seu cabell és daurat.

-Cavaller si us plau dieu-me
si és que veniu per robar
que trobareu l'arquimesa
a la cambra del costat;
i perdoneu-me la vida
si és que em volíeu matar.

Jo no cerco l'or donzella,
que el tresor ja l'he trobat:
és vostra cara d'estrella,
és vostre cabell daurat.
Ja llença les seves armes,
i als peus se li ha agenollat.

No sé si els llavis s'obrien
a un sentiment verdader,
i el cor d'ella bategava
d'un amor pur i sincer
que mentres ella parlava
sanglotava el bandoler.

Pobles de la rogalia
podeu dormir reposats,
que el bandoler de més fama
no farà més malvestats:
té més força una donzella
que tres-cents homes armats.

Al sortir de la cabana
s'és tornat home de bé,

i un bes sellà la promesa
i el cavall corre lleuger,
sota un raig de lluna clara
que brilla el mes de gener.

CONSELL

Jovincel que camines a les cinc del matí,
amb el trajo en desordre i amb el pas vacil·lant,
pels teus ulls embotits d'una nit sense dormir,
s'endevina que surts d'algun lloc degradant.

Pensa que amb una nit de vici i de plaer,
a voltessol pagar-se en el sofrir d'uns anys,
i si la vida és curta la joventut també
i els dolors de la vida tenen bonics paranys.

Aixeca els teus ulls tèrbols i mira cap al cel
que vers el sol ixent es comença a aclarir,
i podran veure encara brillar aquest estel
que als Reis d'Orient guiava vers un ésser diví.

Tal volta una donzella sofreix amb plor callat
que amb goig t'estima encara i amb fe t'està esperant,
pensa en la teva que mare que avui per tu ha posat
una arruga en el front i un altre cabell blanc.

CONSELL

Gentil damisela fina i elegant,
que una nit de ball de festa major,
fores elegida per ta formosor

reina de la Festa de totes triomfant.

Ben tost et voltaven els admiradors,
dient que tindries un premi a ciutat,
i al rebre la cinta i el ramell de flors
els teus ull brillaven per la vanitat.

El teu cor glatia al pujar al setial,
que t'entronitzava reina d'una nit,
davant del magnesi mires molt formal,
fins que mous els llavis d'un somrís fingit.

T'han dit que els teus ulls tenen expressió,
que mirant un jove ja el fas esclau
t'han dit que el teu cos té una perfecció,
de venus moderna que a tothom atrau.

Reina de la Festa, mira que els vassalls,
que aquesta nit mires rendits als teus peus,
junt amb tes amigues, després d'alguns balls,
poden convertir-se en enemic teus.

GUERRA

S'ovira en el paisatge una batalla a mort,
en lluita aferrissada la terra fa estremir,
que fins que el jorn fineixi té traces de seguir,
que dels dos contricants cadascun és prou fort.

Inmunda polseguera s'enlaira cap al cel:
i no per noble arada el camp queda llaurat,
la terra es veu de pressa la sang que s'ha vessat,

i encara la batalla s'està fent més cruel.

Algun crit d'agonia per l'aire s'ha sentit,
més no és pas una guerra de les que encén el món:
és que el gat i un gosset vingut de no sé on,
a l'era es barallaven per un tall de rostit.

SILUETA

Damisela polida que un bell matí de sol
passeges per la Rambla com un paó reial
i per veure si pesques algun galant al vol
fas mostra de tes gales d'aspecte original.

Els teus bucles perfectes amb reflexes d'or fi
et costen alguns dies de no poder esmorzar
i dius que ara les mitges no és moda de portar
i és que en tens de racó en un farcell per sorgir.

Tens les galtes rosades de fina morenor,
i no perquè la pell el sol t'hagi tocat;
la teva cara mostra un color bronzejat,
producte d'una crema d'última creació.

D'un vermell rabiós els llavis t'has pintat
les celles arquejades amb el llapis carbó,
s'enlairen, que ni un dit de front no t'ha quedat,
i del rimmel dels ulls sofreixes la coïssor.

Sé que quan surts de casa, al teu humil piset
les teranyines que pengen fan pena de mirar,
i el mirall, l'únic moble que saps conservar net,

i una capsa de bròquil us serveix per dinar.

Amb les ungles pintades d'un to vermell pujat,
el moneder al braç i pulsera de preu,
denoten que en ta vida no rentes mai un plat,
i que el pis i la tenda i a cal flequer deveu.

ESTAMPES ACTUALS

Vull explicar en quatre ratlles
com governa el nou estat
la màquina de la indústria,
del comerç i del mercat.

Com viu la gent i què menja,
si és que vol menjar de tot,
si a la tenda ni a la plaça
ja no es troba res enlloc.

Si voleu adquirir sucre
us en vendrà un peixater
i si us convenen mongetes,
un xofer o un terrisser.

Si voleu anar a la fleca
us asseguruen que és pa
una piloteta dura
molt difícil de trencar.

Per comprar pans o farina
no aneu pas a cal flequer
que això és un ram que es fabrica
a casa d'algun fuster.

Ara, si és que us convé fusta
de segur que en trobareu
en un viatjant de cotilles

pagant un elevat preu.
Voleu bistecs o vedella?
al carnisser no ho dieu,
us en vendrà algun gitano,
d'on ve sols ho sap Déu.
Trobareu sabó a cal sastre,
ous dintre un vagó de tren,
oli a sota les faldilles
d'alguna "senyora bien".
Moniatos a cal Notari,
els manyans venen arròs,
i si voleu comprar ferro
a casa un enterramorts.
El transport del blat de moro
s'organitza fàcilment
entre el davant i el darrera
d'una dona corpulent.
Ven patates el drapaire,
i mitges un pastisser,
llet els botiguers de robes,
i claus de ganxo els barbers.
Pomes a la barberia,
fideus a casa un ferrer
bacallans a la farmàcia
cigrons a cal sabater.
Si voleu fumar bons puros
no us dirigiu a l'estanc
sinó amb una senyoreta
que porti abric d'astracan.
Us vendrà cafè legítim,
un guàrdia o un carabiner,
i a les tendes el serveixen

sortit d'algun garrofer.
De bledes naps i verdures
al mercat n'hi ha en forma tal
que és com si el Doctor Ferrándiz
hagués posat sucursal.
Els porcs que abans es criaven
a pagès a prop del bosc
ara a la ciutat es crien
en una cuina o rebost.
I amb aquestes quatre ratlles
ja queda ben demostrat
el daltabaix de la indústria
del comerç i del mercat.

SILUETES

Si repasseu bé el temps actual
veureu moltes coses que no són com cal:
tipus que abans eren grassos i lluentos
amb posats de gresca i panxa-contentos,
baixen trenta quilos, la pell fa sacsons
i porten cinquanta plecs als pantalons.
Les mànigues llargues més avall dels dits,
de braços i cames primos i escanyolits,
que si és la vianda, la manca de pa
i el farro que mengen no els pot engreixar.
I és que abans menjaven pollastre rostit
i ara s'alimenten d'un sorell fregit.
Caminen tres hores i un esglai molt gros,
si volen tastar el gust de l'arròs.
Patates sols mengen el racionament:
mig quilo per mes que és el més corrent.

Si volen menjar coses de dolçor
moniatos al forn també de ració.
Oli d'avellana a preus elevats
cafè de garrofa i d'aglans torrats,
no parlem de sucre i perquè si en trobeu
la bossa no arriba a pagar tal preu.
D'ou no en prenen cap guisat ni begut,
ja casi és article desaparegut,
si voleu costelles haureu d'esperar
que es mori algun matxo tip de treballar.
Si és vi no podeu tocar aquest ram,
perquè és impossible dedicar-se al mam,
i si per desgràcia us beveu conyac
noteu desseguida com l'han rebaixat.
Voleu que us expliqui què menja la gent,
això que avui en dia és el més corrent?
Dilluns couen farro, el dimarts les cols,
dimecres les bledes que n'hi ha a cor que vols.
Dijous menges cebes, divendres favons,
dissabte bròquil o bé carbassons,
arriba el diumenge i llepen un os,
que de tall no en troben ni petit ni gros.
En canvi n'hi ha que abans eren prims
i tenen l'aspecte d'uns senyors dofins,
més, calculeu ara que el que es torna gros,
és que a casa seva té algun sac d'arròs.
Que compra a la plaça peres i raïms
oques i pollastres i els peixos més fins,
i guarda a l'armari mantega i pa blanc
bistecs de vedella per anar tirant.
Tenen vi de marca bunyols i torrons,
sucre i xocolata, cafè i puros bons,

no és perquè treballin ni guanyin diners
i estrenen vestits cada fi de mes.
Per això si mireu el temps actual
veureu moltes coses que no són com cal.

ELS SENYORS DE BARCELONA

La Toneta a punt de dia
ja està feta un escarràs,
els senyors de Barcelona
la venen a veure al mas.
Tres pollastres i dos ànecs
en té plumats i rostits
n'ha fet una grossa truita
i portat un vi exquisit.
Peres prunes i cireres
i del forn n'ha tret dos pans
tous i flairosos que semblen
rodes de molí gegants.
Ja n'ha sonat la botzina,
ja n'arriben els senyors
somriu el camp i el paisatge
sota el sol del mes d'agost.
Somriu franca la Toneta
i els senyors tots molt atents
amb desitjos aquell dia
d'esmolar-se bé les dents.
Els nois d'una correguda
s'entaforen cap a dins
i d'un perol netejaven
el menjar de sis garrins.
La senyora cuita a beure

d'una olla plena de llet
i en el corral s'entestava
en munyir a un vedellet.
El senyor s'arriba a l'hora
i cregut que eren melons
es menjava amb molta gana
dos parells de carbassons.

La Toneta escorreguda
no parava de pensar:
si així acaben la gana,
què en faré de tant menjar?
És quan arriba el migdia
i a la taula s'han assentat
al cap de poques estones
ja tot estava acabat.

La masovera contempla
els senyors tan amagrits
i veu que això significa
molt àpats endarrerits.
Els xicots es diverteixen
amagant-se en els cellers
apedregant les gallines
i fent túnels als palleres.
S'enfilen a una figuera
pensant trobar-hi raïms
la senyora busca pèsols
enmig d'un camp de llobins.

Pebrots a les mongeteres
i préssecs als cireres
i cercant enciam tendre
n'han arrencat els planters.
Quan arriben al capvespre

els senyors han de marxar
i els pollastres que quedaven
es posen a tremolar.

Després d'aquesta visita
tant a l'horta com al camp
a tot arreu té l'aspecte
d'haver-hi passat un llamp.

La Toneta desolada
no para de rumiar,
a la gent de Barcelona
què els hi donen per menjar?

PRIMAVERA 1943

La Quimeta va contenta
un matí del mes d'Abril
i s'endinsa en la boscúria
amb un aire tot gentil.

És potser la primavera
que porta noves sentors
que vesteix de verd els arbres
i omple de perfum les flors?

O en el camp ple de dolceses
n'ha sentit el bes del sol
i un cant en surt dels seus llavis
com el cant del rossinyol?

És tal vegada que un jove
li estava parlant d'amor
a ses dolces parauletes

li ressonen dintre el cor?

La causa del seu somriure
es deu a motiu millors
n'ha canviat unes sabates
per dotze quilos d'arròs.

La Quimeta va contenta
caminant amb pas gentil
vigilant que no l'atrapi
al bosc la guàrdia civil.

LA CATERINA

La Caterina va a mercat
mireu-la que eixerida
de bon matí se n'ha llevat
tota ella va polida.
Els seus cabells ha pentinat
amb una llarga trena
que li envolta tot el cap
igual que una diadema.
Porta una bata de percal
i l'espardenya blanca
i amb pas lleuger com un pardal
va caminant i canta.
La seva cara té un color
de poma camosina
i una lleugera morenor,
que bella és Caterina!
Porta un cistell de conillets
i també una femella

i l'altre cistell el porta ple
de formatges d'ovella.
Quan ha venut compta el diner:
tota una bossa plena,
ja n'entra a casa el perruquer
i es fa tallar la trena.
Ja n'hi han fet la permanent
sembla una marqueseta
el seu cabell voleia al vent
d'un groc de carbasseta.
Les seves mans han arreglat
amb les ungles vermelles,
els ulls de negre han vorejat
i depilat les celles.
També les galtes han pintat
color de mandarina,
i els llavis d'un vermell pujat
que és lletja Caterina!
Quan a sa casa ha retornat
son pare l'ha mirada
i tot seguit del "Déu vos guard"
li clava una llisada.
Sa mare n'omple en dos braços
la pica d'aigua clara
i amb fregall de rentar els plats
n'hi frega mans i cara.
La Caterina a dins ha entrat
plorant la seva pena
quan tornarà a sortir a mercat
li haurà crescut la trena.

LA MARGARIDETA

La Margarideta,
un dia al matí
se'n va a Barcelona
per anar a servir:
Es fica a una agència
de col·locació,
-Vostè porta informes?
-Això si que no.
-Si vol ser cuinera
sap fer bons guisats
i com es presenten
a taula els bons plats?
-A casa cuinava
per dotze garrins
i si m'hi posava
sé guisats més fins.
Sé fer farinada
fer bullir cigrons
coure pastanagues
fregir carbassons.
-Sap anar a plaça?
-Això si que no,
que de lo que cuino
no hi ha res d'això.
El que porti a taula
no els farà mai mal
que si primer ho tasto
sabré si és com cal.
-Bé deu saber-ne
els tractes socials?
-Si senyor a casa

tots som molt formals.

Si un porta barret
li dic, Si Senyor,
si porta espadenyes
ja va de racó,
si entra una senyora
aviso al senyor,
si és algú que cobra
li ensenyo el bastó.

-En cas de desgràcia
sap cuidar malalts?

-A casa cuidava
tots els animals,
si és vell i rondina
no hi serà demés
quaranta vuit hores
sense perdre res.

Si és jove i perilla
de fer els badalls
la purga que a casa
donava als cavalls.

Si és vella i avara
i em tassa el menjar
la llet aigualida
s'haurà d'empassar.

Si és vell i conco
el tindrè content
perquè m'anomeni
en el testament.

Si és un jove tonto
que surti de nits
em serà més fàcil

de fer córrer els dits.
Si és un matrimoni
que tingui raons,
enmig de les batusses
menjaré els talls bons.

Si és una pubilla
que vol presumir
les lletres del novio
me les doni a mi,
I així amb les propines
d'ella i del promès,
la soldada és el doble
al acabar el mes.

Puc esperar-ne
la col·locació?

-Ja ho crec pubilleta,
vostè és un tresor.

La noia que vulgui
posar-se a servir
la seva conducta
haurà de seguir.

Si així pot tenir-ne
els senyors contents
farà la fortuna
al cap de poc temps.

UN VIATGE A BARCELONA

Història de peripècies
passades en el temps roig
en que un viatge a Barcelona
n'hi havia per venir boig.

A les dues de la tara
després d'un gros esbufec
el tren petit prometia
portar-nos a Pedret.

En vasons que sols hi caben
uns trenta dos passatgers
se n'hi encabeixen vuitanta
entre els asseguts i drets.

La màquina crida i bufa
protestant d'aquell abús,
i el carril vinga a emplenar-se
sense donar un refús.

Per a comble de desgràcies
el cel envia uns ruixats
hi ha raons crits i trompades,
entre els de dins i els mullats.

I el tren avança enmig de l'aigua
tot caminant de gairell
igual que un llagut de pesca
quan torna ple de surell.

I amb aquestes peripècies
entre els sotracs i el neguit
el tren a Pedret fondeja
quan ja n'era negra nit.

Voltats completament d'aigua

el tren s'arriba a aturar
i baixen els primers naufrags,
els que saben de nadar.

Per pujar a l'altra estació
els que han guanyat campionats
aquí caic i allí m'aixeco
s'hi arriben en tres quarts.

Enmig d'una gran gentada
els arriben a informar
que el tren que va a Barcelona
no sortirà fins demà.

Com que s'arma un gran xibbarri
no ens preocupa el dormir
que la teca és un assumpte
de molt més mal aclarir.

De sopar en porten tres unces
i de gana tres quintars.
Resumint: vull explicar-vos
el que duiem al cabàs.

Un petit panet de farro,
naps de bou i carbassons
tres *tomàtecs* quatre cebes
i un grapadet de pinyons.

Els uns parlen de la guerra
altres del racionament
els altres dormen per terra

i allò sembla un campament.

Fins que al capdavall la via
hem vist el tren preparat
i entre empentes i trompades
quan ens hi hem aficat.

Hi havia una gentada
molt més gran que a l'estació,
hom no sap si sortirien
com bolets d'algun racó.

Pensant que els que eren a dintre
eren una pobra gent
que per no pagar la casa
habitaven en el tren.

Uns dormen dalt les enfiles,
altres sota dels seients
en un vagó de vuitanta
n'han pujat més de tres-cents.

Una senyora molt grassa
té el darrere enfredorit
de seure a la finestreta
i aguantar tota la nit.

Xisclen oques, criden ànecs
grinyola un porc a un cantó
sota un seient un pollastre
canta que ja veu claror.

Us asseieu sobre un bulto
que fa un xic de mal perfum
tal volta son arengades
però és privat d'encendre el llum.

Una dona molt llenguda
diu que li han robat els ous,
i un home que li contesta:
si els du vells que els busqui nous.

Anem gratant que hi ha puces
i altres animals també,
tampoc no hi manca algun ase,
que allò és l'arca de Noé.

Després d'escombrar la via
el tren arriba a sortir,
quan el rellotge marcava
ja les vuit del dematí.

Altra vegada la gana
ja ens tornava a turmentar,
i roseguem una ceba
que ens queda d'ahir sopar.

Ara puja una pagesa
amb tres llesques de pa blanc
dos bistecs i botifarra
i amb catxassa va menjant.

Llavors veiem encara
que el món és civilitzat

que el cistell d'aquella dona
tothom l'hagi respectat.

El tren va a pas de tortuga,
no obstant d'haver ben dormit
i recordem amb carinyo
el vaivé del tren petit.

Mataró, un quart de parada,
pugen uns guàrdies d'assalt,
la gent es mira espantada
i el registre és colossal.

Surten cigrons i patates
oli sucre, arròs i carn,
sembla un somni tant teca
en país de tant fam.

Callen com morts els pollastres,
fins que han passat els perills,
i a sota algunes faldilles
oques, ànecs i conills.

Tot d'un cop sembla que neva,
a un prestatge mal lligat,
un sarró ple de farina
a la gent ha emblanquinat.

Després d'un aital registre
tot ha quedat capgirat
moltes dones despullades
i algun home espitregat.

Criatures sense calces
i molts cistells esbotzats,
paquets convertits en truita
i pollastres ofegats.

Dones que abans eren grasses
ja són primes com fideus,
i per terra un bassal d'oli
que us hi podeu rentar els peus.

Mestres el tren amb catxassa
ja va a pas de processó,
ja sona un senyal d'alarma
que passa l'aviació.

Ja sona un fort terratrèmol
i el tren ja queda aturat,
la gent ajaguda a terra,
fins que l'espant ha passat.

Després d'aquestes trifulques ,
ningú coneix les parents
i arribem a Barcelona
molls i bruts fins a les dents.

Ja tenim una arribada
en vint hores de viatjar,
en aquestes circumstàncies
difícil serà el tornar.

GLÒRIA

Ets un pomell de gràcies com les roses d'abril
per fer-nos més alegres les hores de tristor,
els teus ulls de nina en ton rostre gentil
semblen petits estels brillant en la foscor.

Les galtones rosades i les dents de pinyó
dintre uns llavis molsuts de color de carmí,
que a sobre li fa guarda un gentil nassiró,
emmarquen uns bells rínxols amb reflexes d'or fi.

Si no tens el que vols saps estrènyer les dents
i el teu llavi contret vol iniciar el plor
i saps picar de peus i amb xiscles estridents
rebotar les orelles dels que et tenen a prop.

Espantes les gallines i aixafes els cargols,
estires les orelles dels pobres conillets
arranques clavellines i el planter de les cols
i si atrapes un llapis embrutes les parets.

Mes si alguna vegada et volem corregir
et poses a plorar amb tal desolació,
i el teu penediment a tothom va enternir,
fins que un bes clou el pacte de reconciliació.

CANVIS

Pel temps abans de la guerra
(la guerra del trenta-sis)
hi havia dalt de la serra
del bell Pirineu massís,

una rústica masia
d'aquell temps de l'antigor
que de sos fruits proveïa
l'Espanya i França de tot.
Més avall, prop de la boscúria
i de cara al sol i al vent
que assotava amb molta fúria
les nits fredes de l'hivern,
n'hi havia una caseta
amb un marit i muller
amb cinc fills i una filleta
pobres a més no poder.
El caminant que passava,
i dormia al seu recés,
lluny de demanar els deia
si necessitaven res.
L'últim caminant que un dia
els va dir adéu siau
i no tornà a la masia
fins que hagué vingut la pau.
Va mirar i no s'ho creia
lo que veien els seus ulls,
que allí dalt d'aquelles serres,
hi passessin tals embulls.
La masia rica i forta
que hi havia en temps millors
no es veia paret ni porta
sinó un munt de cendra i rocs.
En canvi la humil caseta,
s'és tornat un casal gran:
els fills tenen bicicleta,
la noia abric d'astracan.

I al demanar per la serra
una clara explicació,
un pagès d'aquella terra
feu la següent relació:
-”Allí passaren els rojos,
i per allí els nacionals.”
(I el llegidor que endevini
de què eren les senyals).

Annex 4: Poesías Escogidas

“POESÍAS ESCOGIDAS”

MARTA Y MARIA

En un hogar humilde de una pequeña aldea,
dos hermanas esperan tener el alto honor,
de recibir un sabio Rabí de Galilea,
que sana los leprosos y enfermos de Judea,
porque saben que es Cristo su amado Salvador.

¡Qué alegría la suya, cuando Jesús la casa,
de Marta y de María los umbrales pisó!
¿Quién no ofrece su casa al que bajó del cielo?
A servirle se afanan con diligencia y celo,
pero hay algo en sus labios que María admiró.

La Palabra Divina del Señor ha bebido,
ilumina su alma, guía su corazón;
ya no mira la casa, ni comida ni mesa,
la voz de su Maestro en su alma queda impresa,

y a sus pies extasiada oye con atención.

-Maestro, que mi hermana me deja servir sola,
dile pues, que me ayude. Mas Jesús respondió:

-Marta, Marta, por todo muy cuidadosa eres,
mas ahora te turbas por los muchos quehaceres,
y María la parte más valiosa escogió.

El servicio cristiano es como plata fina,
que al reino de los cielos tendrá un alto valor
más nuestro amor a Cristo es valioso tesoro,
que en su trono de gloria brillará como el oro,
y por siglos de siglos dará su resplandor.

LÁZARO

El señor lo amaba: ¡Qué gran privilegio,
saber que le amaba este Amigo fiel!
don maravilloso que Jesús concede,
a todo el que humilde se dirige a Él.

El Señor lo amaba: pero cayó enfermo,
y su amor tan grande ¿no lo iba a curar?
Lázaro sufría, y Él estaba lejos,
y con esperanza lo mandan buscar.

El Señor lo amaba: ¡Y Lázaro ha muerto!
¿Cómo ha permitido la muerte venir
para hacer tan pronto presa de su cuerpo?
¿Por qué Él que es la vida lo dejó morir?

El Señor llegaba cuando está en la tumba

y no hay de esperanza ni un rayo de luz,
lloran sus hermanas, parientes y amigos,
y tan triste estaba que lloró Jesús.

¡Qué dolor tan hondo allí sentiría
cuando alzó sus ojos al Dios de bondad!
Da gracias al Padre porque le ha oído
y entonces lloraba por la humanidad.

Pensaba en nosotros miserables criaturas
que vino a salvarnos nuestra alma inmortal
pues las consecuencias tristes del pecado
son enfermedades y muerte al final.

Su voz que domina a los elementos,
hasta los umbrales de la muerte entró
clamando en voz alta: ¡Lázaro, ven fuera!
y a su cuerpo la vida volvió.

Los que por la pena estáis abatidos,
si tarda el socorro, no tengáis temor,
Jesús, que lloraba con los afligidos,
estará más cerca en vuestro dolor.

EL PRIMER ADÁN

Un sol refulgente sobre un mundo hermoso,
una maravilla de luz y color,
un jardín florido fragante y umbroso
y un hombre que alaba a su Creador.
Le ha dado la tierra, las bestias del campo,
las aves del aire, los peces del mar,

las flores preciosas de sublime encanto,
los frutos sabrosos de dulce manjar.

¡Todo respiraba gratitud y gozo!
No sabía de hambre, dolor ni aflicción,
¡Pensad si sería de maravilloso,
el séptimo día de la creación!

Y teniendo todos los goces supremos
salió la serpiente en vil tentación,
lo venció el pecado: por el libro vemos,
y el hombre fue envuelto en transgresión.

¡Pobre Adán formado de mísero barro!
al punto Dios tuvo de él compasión,
diciéndole: “Al polvo has de ser tornado”,
más le dio promesa de su redención.

Salió con vergüenza del jardín florido,
conoció la pena, fatigas sufrió,
y esperando el día de ser redimido,
como Dios le dijo, al polvo volvió.

EL POSTRER ADÁN

Un sol que se oculta entre nubarrones,
que triste a la tierra no quiere dar luz,
un camino seco de áridos terrones,
y un hombre camina llevando una cruz.

Es el hijo eterno de Dios, hecho carne,
que sabe de penas, fatiga y dolor,

los hombres cual fieras rugen y le abaten,
el que a los enfermos sanó con amor.

Su cuerpo han clavado en cruz detestable,
y por sus contrarios aún pide perdón
¡Pensad si sería grande y admirable
el día sublime de la Redención!

Ya apurando el cáliz que el Padre le ofrece,
una lanza aguda su costado abrió,
mientras derramaba su sangre inocente
el vil adversario vencido quedó.

¡Oh Cristo bendito, tu buen Padre amado,
en densas tinieblas su faz ocultó,
el velo del templo en dos se ha rasgado,
y un sepulcro nuevo tu cuerpo guardó.

Salió de la tumba al fin victorioso,
del poder que al mundo la muerte sumió,
y al seno del Padre su cuerpo glorioso
allá en las alturas triunfante subió.

CONSEJOS

No encadenes a tu cuerpo con las bajas pasiones,
fantásticas quimeras, sugestivas visiones
en que muestran fulgores de eterna juventud.
No quieras encumbrarte en aquellos ideales
que son al fin y al cabo camions terrenales
y siempre estos senderos están llenos de inquietud.

No se duerma ni sueñe tu humana fantasía
porque este paraíso suele durar un día,
y aunque a ti te parezca un lugar ideal
hay árboles que ocultan serpientes enroscadas,
que tientan con su fruto y sus suaves palabras:
“y seréis como dioses sabiendo el bien y el mal...”

Detente, peregrino ante las tentaciones
portadoras de vicios y de malas pasiones,
son monstruos que quieren tu alma devorar,
y arrastrar con presteza tu cuerpo al gran abismo,
no sigas adelante, repréndete a ti mismo,
que hay en tí un enemigo al que debes desechar.

Quisiera conducirte a aquel otro camino,
que aunque lleno de espinas es de trazo divino,
y aunque triste y angosto, arriba está la luz;
Quizás llegues subiendo con los pies lacerados,
mas verás al final con ojos extasiados,
el triunfo del que sabe caminar con su cruz.

CONSIDERAD LOS LIRIOS

Considerad los lirios... Comparación hermosa,
que el Señor nos ha dado en un grato sermón.
Estas flores tan bellas que no labran ni hilan
y Dios les da más gloria que al mismo Salomón.

Qué armónica belleza sus pétalos encierran:
blancura inmaculada, incomparable olor,
que exhalen generoso en valles escondidos,
y aun entre las espinas también abren su flor.

Y estas flores ideales emblemas de pureza,
cuyos preciosos dones solo Dios otorgó,
su vida es de unos días un soplo su belleza,
sus pétalos se inclinan y su aroma murió.

Y si el Señor adorna y cuida de esas flores,
que si se abren un día mañana han de morir,
¿Que no hará de nosotros sus hijos que ha creado,
que viéndonos caídos nos vino a redimir?

Nuestras grandes congojas son un tiempo perdido,
inútil el trabajo y el afán de pensar,
en si el año que viene no tendremos vestido,
o nuestros alimentos tal vez van a faltar.

¡Qué lección para aquellos que con vana porfia
piensan en un mañana que tal vez no verán!
No seáis como muchos viviendo en mil desvelos
y oíd que Jesús dice: “Basta al día su afán”.

GETSEMANI

Era oscura la noche y el lugar solitario,
no muy lejos estaba el lugar del Calvario,
eran densas las sombras, la angustia y el pavor
eran largas las horas bajo el hondo dolor.

El dolor y miserias en un negro hervidero,
allí estaba el pecado del universo entero,
y bajo los olivos en amarga agonía,
el Redentor oraba, la humanidad dormía.

Oraba allí Jesús, y tan intensamente
que las gotas de sangre caían de su frente
y ajena a este dolor duerme la humanidad
su sueño de locura, placer y falsedad.

Los discípulos fieles que al Maestro siguieron
mientras Jesús oraba, de pena se durmieron:
no juzguéis muy severos este sueño profundo,
porque aún hay cristianos dormidos en el mundo.

Y aunque sepas que eres por Cristo redimido,
medita quantas veces, alma, te harás dormido,
¡Y aún Jesús interceda en su trono de luz
mostrando al Padre Eterno las marcas de la cruz!

EL RÍO JORDÁN

Era un río suave y claro
de belleza peregrina
que corría en el país
de la tierra prometida,
que fluía leche y miel
porque Dios la miró un día.
Corría entre las praderas
de pastos verdes y ricos,
cañaverales y juncos,
entre solitarios valles,
de enhiestas rocas altivas.
Allí calmaban su sed
rebaños en sus orillas
y era una cinta de plata

visto desde las colinas.
Y pasaron muchos años
y aquel esplendor moría,
vino pobreza y miseria,
y el río manso, corría.
Hasta que un día, un profeta
bautizando en sus orillas
habló de un despertamiento
para las almas dormidas.
-¡Viene el Cordero de Dios,
que al mundo el pecado quita!
Y todo un Dios hecho carne
en su carne sumergía
aquel cuerpo que más tarde
al hombre redimiría.
Y una luz brilló del cielo
y la voz de Dios se oía,
y ante aquel hecho glorioso.
¡Como brillaba aquel río!
Y en un himno al Creador
más cristalino corría.

NIEVE

Albura del paisaje,
blanco el camino
hasta la selva oscura,
¡Qué bello es este traje
que cubre campo y bosques,
y la negra basura!

¡Qué plumizo es el cielo,

con este gris oscuro!
Y la nieve es más blanca,
y estamos en Febrero,
¡y el termómetro marca
los cinco bajo cero!

Que bellos son los árboles
con sus ramas desnudas
aguantando los copos
en estoica postura.

En las blancas ovejas
su lana se ve oscura
¡Qué feas son las caras
entre tanta blancura!

Anochece en silencio,
la nieve se hace dura,
y todo está enterrado
en blanca sepultura.

NOCHE DE AGOSTO

Contemplando en la noche la bóveda estrellada,
¿Quién dijo que en las altas regiones de la nada
reposan en silencio estos mundos de luz?
¿Veis cómo parpadean cual pupilas de niño,
y si el rojizo Marte y Venus escudriño
me encantan como Arturo el Orión y la Cruz?

Y si ponéis el sexto sentido del poeta,
oiréis melodías en esta noche quieta

de música armoniosa que mueve el más allá,
son los cuerpos celestes que alaban en los cielos,
la mansión luminosa que Dios cubrió con velos,
mientras el hombre vive en densa oscuridad.

EMMAÚS

Declinaba la tarde y a occidente
el sol tras de los montes se ocultaba,
pasan dos peregrinos lentamente
en la tarde callada.

Cabizbajos, con ánimo abatido
van hablando con voz grave y pausada,
de cosas tristes que han acontecido
y su alma está turbada.

Un tercer peregrino va a su lado,
interroga con voz suave y serena;
¿Qué platicáis? ¿Qué es lo que os ha pasado
que os causa tanta pena?

-¿No lo sabes? Hoy es el tercer día
que mataron a un hombre justo y fiel,
y creíamos que Él redimiría
a su pueblo Israel.

Pero al sepulcro han ido unas mujeres
y aseguran que han visto una visión
y han hablado resplandecientes seres
de su resurrección.

-¿No comprendéis, les dijo el peregrino,
de que el Cristo tenía que morir,
y triunfar de la muerte, y revivido
a su Padre subir?

Callan los caminantes admirados
de oír aquella voz de autoridad,
y en sus mentes tal vez ha penetrado
la sublime verdad.

Unas cuantas estrellas asomaban
en el pálido cielo de Judea,
y era casi de noche que llegaban
a la pequeña aldea.

-¡Quédate con nosotros, Señor, le suplicaron
porque presto la noche va a llegar
y cuando en la posada se pararon,
le invitaron a cenar.

Mas de gozo y de fe quedan pasmados,
cuando al partir el pan el Salvador,
-¡Gracias al Padre! Exclamaba, y admirados,
conocen al Señor.

Y así desaparece: ¡Ya lo han visto!
Y hablar pueden de su resurrección.
¿No ardían sus almas cuando el Cristo
abrió su corazón?

Y pasaron los siglos: y aún resuena
en la Tierra, la voz del Salvador,

Si el mundo lo rechaza y se condena,
digamos con fervor:

-¡Quédate con nosotros, Señor! Te suplicamos,
que afuera lleno está de oscuridad,
y gocemos mientras peregrinamos
tu luz y tu bondad.

Que abras nuestro sentido hasta donde alcanza
de tu amor nuestra débil comprensión
y hagas arder con tu fe y esperanza
a nuestro corazón.

LAS DIEZ VÍRGENES

Diez eran las vírgenes que iban a las bodas
las diez el Esposo iban a encontrar
llevaban sus lámparas encendidas todas,
a fin de alumbrarse en la oscuridad.

Unas, más prudentes aceite llevaban,
tal vez el Esposo pudiera tardar...
otras distraídas ni solo pensaban,
que al correr las horas les iba a faltar.

El Esposo tarda y la noche avanza,
ya todas empiezan a cabecear,
se duermen: mas pronto un grito se lanza:
¡El Esposo viene! ¡Venid sin tardar!

Presto se levantan las mozas dormidas,
sus luces encienden mas, ¡Ay, qué dolor!

Cinco eran las lámparas que había encendidas
y las otras cinco no dan resplandor

-Hermana, mi lámpara no ilumina el camino,
préstame el aceite que me va a faltar.
Las mozas prudentes, responden con tino ,
porque no nos falte, salid a comprar.

Y así presurosas, de allí se alejaron,
la voz del Esposo bien pronto se oyó,
cinco eran las vírgenes que le contestaron,
y a las otras cinco la puerta cerró.

¡Que cruel desengaño cuando regresaron!
con pena exclamaban: -¡Ábrenos Señor!
y una voz de dentro ellas escucharon;
-De cierto que ahora no os conozco yo.

Diez eran las vírgenes que iban a las bodas,
cinco solamente pudieron entrar.
¿Comprendéis ahora porque el Señor dice,
a todos los suyos, que hemos de velar?

La noche es muy larga, todo es tenebroso,
brillen nuestras lámparas en la oscuridad,
esperando atentas la voz del Esposo,
que por su promesa, no puede tardar.

NAVIDAD

La noche es serena, cuajada de estrellas,
velan los pastores en dulce quietud,

los cielos se abren y un coro de ángeles
anuncia a los hombres nuevas de salud.

Y cantan los coros en suave armonía
¡Cristo el Salvador, nacido en Belén!
Hallaréis al Niño dentro de un pesebre,
que trae a los hombres salvación y bien.

Se van los pastores henchidos de gozo,
y con fe sencilla entran al portal
y había una virgen mirando al pesebre,
un Niño radiante de luz celestial.

Y adoran al Hijo de Dios hecho carne,
y se van alegres cantando al Señor,
que Dios se ha acordado de dar a su pueblo
la antigua promesa de su Redentor.

La luz que irradiaba del Divino Niño
en pobre pesebre lleno de humildad,
era la luz pura que mostraba al mundo
la misericordia del Dios de bondad.

LOS TRES AMIGOS

Eran tres buenos amigos
que los llevaron cautivos,
desde su pueblo Israel;
sus nombres van reseñados
junto al nombre de Daniel.

Y en un país extranjero

lejos del Dios verdadero
su fe probada quedó;
pues pura se mantenía
lejos de la idolatría
y el Señor los protegió.

No adoraban a sus dioses
ni disfrutaban sus goces
mas disfrutaban de paz;
ni sus festines honraban,
ni sus bebidas probaban,
y era más bella su faz.

Y tomando a Dios por guía
Él les dio sabiduría
porque guardaron su Ley,
y fueron esclarecidos,
en la presencia del rey.

Pero un día el rey tentado,
la vanidad le ha cegado
y ha mandado fabricar,
una estatua de oro
de las arcas del tesoro
y todos la han de adorar.

Los jóvenes no se humillan
ni a la imagen se arrodillan
y el pueblo los acusó,
y el rey de coraje ciego
los mandó arrojar al fuego
en un horno que encendió.

Y para estar persuadido
de que su orden se ha cumplido
bajose al horno y miró,
y en vez de los tres cautivos,
hay cuatro que aún están vivos
y el fuego los respetó.

Y asustado y tembloroso,
va contando temeroso
la milagrosa visión:
Que el cuarto ser que allí había
Hijo de Dios parecía
y turbó su corazón.

El rey triste y abatido
de su obra se ha arrepentido
y los manda libertar,
y que adore el pueblo entero,
al Dios vivo y verdadero
que es Él que puede salvar.

Jóvenes que estáis leyendo:
si estáis en el horno ardiendo
de la prueba y aflicción,
si a Cristo habéis aceptado,
Él estará a vuestro lado
y os dará consolación.

NOVIEMBRE

El cielo se ha cubierto de un opaco color,

los árboles desnudos nos muestran su esqueleto.
Noviembre se ha vestido de un velo de dolor,
a través de la lluvia en el paisaje quieto.

Oh, las tardes lluviosas, de dulce languidez
Pasan lentas las horas, en la tarde durmiente,
y tras de los cristales, en suave dejadez,
resbalan como perlas las gotas lentamente.

Y mientras, vuelan mis sueños en esta tarde gris
mis ansias se reducen a tener un buen libro
un leño en el hogar, y para ser feliz
la palabra sincera de labios de un amigo

EL HIJO PRÓDIGO

Es un hombre harapiento igual que un pordiosero,
y en su piel se vislumbran varias noches al raso
en un rostro que un día se alzaría altanero,
inclinado, camina con vacilante paso.

Lejos, en la llanura, sin temor ha dejado,
la piara de cerdos rastreando comida
más hambriento que ellos, se sienta desgraciado,
porque posee un alma que piensa y que no olvida...

Que un día tuvo casa, alimento y vestidos,
y que le obedecían sumisos, los criados,
tenía un padre amante y un hermano, y amigos,
que para él tenían solícitos cuidados.

¡O aquel padre amoroso que le amaba de veras!

¿Por qué aquel día aciago le abandonó orgulloso?

¿No le condenaría con palabras severas
censurando con ira su proceder vicioso?

Triste, consideraba su vida malgastada,
entre amigos infieles que le han abandonado,
sumido en la miseria, la hacienda disipada,
¡Si aún le recibieran como simple criado!

Camina cabizbajo, con la mirada al suelo,
y avanza hacia su casa con los pasos inciertos,
¡Y al final del camino, su padre con anhelo
salía a recibirle con los brazos abiertos!

EL RICO Y LÁZARO

Era la historia de un noble rico,
que de este mundo quiso gozar,
de vanidades y de placeres,
toda su vida pudo colmar.

Y en esta historia hay un mendigo,
su nombre, Lázaro, nos da Jesús,
que de miserias y enfermedades
llevó en su vida pesada cruz.

Mas al final muere: y de allá arriba,
bajan los ángeles su alma a buscar,
a Abraham lo llevan, y allí en su seno,
su alma doliente fue a descansar.

También el rico su tiempo acaba,

porque la muerte cuentas pidió,
y quedó un cuerpo ya sepultado,
y un alma ciega que se perdió.

¡Qué diferentes los dos destinos!
El de aquel rico que disfrutó
y con sus vicios y diversiones
el fuego eterno se preparó.

En tanto Lázaro con su pobreza,
y sus miserias y su dolor,
iba subiendo los escalones
de la morada de su Señor.

El rico implora desesperado,
que baje Lázaro a consolar,
y con su dedo mojado en agua,
su lengua solo pueda tocar.

Mas entre ellos se abre un abismo
que el diablo un día con odio abrió,
y al reino eterno de las tinieblas
no existe alivio para el dolor.

A Abraham implora por sus hermanos,
que están al mundo ciegos como él,
¡Que vaya Lázaro a persuadirlos
y escapen de este tormento cruel!

Y Abraham contesta: tienen profetas,
cumplan las leyes que escribió Dios.
Y el alma gime: ¡Manda a decirles

que no hagan nunca lo que hice yo!

-Si no obedecen a los profetas
que allí en la Tierra pueden hablar,
no creerían nunca a los muertos
que han traspasado la eternidad.

Y era aquel hijo del Dios clemente
el que esta historia nos refirió,
el que nos salva del fuego eterno
cuando al Calvario su vida dio.

Y aquella sangre que ha derramado,
habla a las almas de salvación.
Mirad, humanos, que Él es la Vida,
no despreciemos nunca este don.

EL GRAN REINADO

He soñado en una era
de verdad y de justicia
que acababan para siempre
la maldad y la malicia,
que en el mundo está extendida
como plaga tan cruel.

Se acababan los rencores
que envenenan los humanos
las rencillas y los odios
que separan los hermanos
porque un ángel justiciero
encadenaba a Luzbel.

Y en los hornos se fundían

los armamentos de guerra
convertíanse en tractores
para trabajar la tierra,
que para sus moradores
se había vuelto feraz.
Y eran bellas y olorosas
las flores en los jardines
y en los vastos arenales
florecían los jazmines
los lirios y los rosales
para recreo y solaz.
Y surgían verdes campos
de áridos secadales,
y en las rocas escarpadas
brotaban los manantiales
que regaban las campiñas
sin causar inundación.
Y eran frescas y frondosas
las cumbres más escarpadas,
y se fundían los hielos
de las montañas nevadas,
y su clima era habitable
en la inhóspita región.
Sus cosechas abundantes
abastecían al mundo,
ni un solo palmo quedaba
que apareciera infecundo
y eran una maravilla
las vidas y el olivar.
Su fruto era nutritivo
sin gusanos ni gorgojos
y sus campos eran libres

de las espinas y abrojos,
que es el castigo que el hombre
recibió por su pecar.
Y la bondad se extendía
a los mismos animales,
los insectos ya no herían
de picaduras mortales,
el leopardo no era fiero
ni carnívoro el león:
como el buey se alimentaba
de la hierba solamente
con la víbora y el áspid
jugaba el niño inocente
y los campos no arrasaba
la langosta y el pulgón.
No quemaba el sol del trópico
con sus rayos más ardientes,
ni picaban los mosquitos
de las charcas pestilentes,
porque el agua era tan clara
como límpido cristal.
Ni la malaria espantosa
con su fiebre que devora,
ni la epidemia maligna
de la tisis destructora
lanzaba tristes lamentos
en un rincón de hospital.
Y este sueño, estad muy ciertos
que se cumplirá algún día
en que cesarán del todo
la maldad y la tiranía
y los gobiernos de orbe

uno solo formarán.
Ya no sufrirán los hombres
los rigores del estío
y los huérfanos y viudas
no pasarán hambre y frío,
ni al anciano desvalido
le faltará nunca el pan.
Se hará en verdad la justicia
a los pobres y oprimidos
y se secarán las lágrimas
de los tristes y afligidos
y los que lloran cautivos
sus cadenas romperán.
Y en Jerusalén gloriosa
capital del orbe entero
se sentará el Rey Mesías
Hijo del Dios verdadero,
y de allí dará principio
el Reinado Milenial.
Con justicia el Rey de Reyes
gobernará sabiamente
y recibirá homenaje
de toda nación y gente,
que doblarán sus rodillas
a su poder celestial.

ORACIÓN

No me dejes, Señor ni un solo instante,
pues Tu solo eres centro de la Vida,
y a Ti recurre el hombre que anhelante,
desea ver su alma protegida.

Si en medio de las sombras de este valle
que envuelven como un manto de dolor,
haz que mirando arriba, siempre te halle,
no como inaccesible resplandor,

allá en el Infinito. Y así en tanto,
subo hacia Ti buscando Tu bondad,
desciende a mí, para secar mi llanto,
y envuélveme en tu blanca claridad.

BAJO CERO

Cuando llega el invierno
con su ropaje triste,
con sus noches tan negras
y sus días tan grises,
¡Cuán hermoso es el prado
cubierto con un manto immaculado!

Anochece, y la nieve
ya cae en remolinos,
y aprisa se amontonan
los copos cristalinos,
pero manos y pies queden helados,
y el termómetro baja algunos grados.

Sin piedad van cayendo
más espesos los copos,
la nieve y la ventisca
va nublando los ojos;
y queda entorpecido y jadeante
en peligro mortal el caminante.

Y al apuntar el día
la nieve amontonada
va subiendo, y la puerta
ha quedado tapiada,
y el frío de la nieve no sentimos,
limpiando con las palas los caminos.

La inspiración poética,
tanto tiempo buscada,
ha quedado encogida
por el frío, y truncada,
y en silencio quedó muerta de miedo
en un rincón oculto del cerebro.

LA NOCHE

Han tocado las ocho al reloj de la villa,
el cielo palidece: al firmamento brilla
una pálida estrella, pasa una modistilla,
de alguna que otra casa, sale una lucecilla.

Ya la calle está oscura, la voz de la campana,
en tanto da las nueve: se cierra una ventana,
la quietud se extiende, que es de la noche hermana,
y la humedad presagia lluvia para mañana.

Mientras las diez resuenan pasa D. Saturnino
que sufre de juanetes y anda un poco mohíno,
con tos de acatarrado y respirar cansino
que ha ido de tertulia a casa del vecino.

Las once van tocando con aire reposado,
canta la hora el sereno y anuncia ¡Nublado!
en la calle desierta su voz ha resonado
y al pasar por la plaza un perro le ha ladrado.

Las doce ya han tocado: los duendes en tropel,
susurran al oído de algún joven doncel
de alguna aventurera o del amante infiel
o de incautas doncellas, sus palabras de miel.

Lacónico el reloj da la hora primera
ha pasado el doctor en rápida carrera,
mientras gime un enfermo rítmica plañidera,
y sonríe la muerte junto a la cabecera.

Las dos de la madrugada han resonado luego,
miran rostros satánicos a las mesas de juego,
se ríen con un aire de cínico despego,
clavando en la ruleta sus pupilas de fuego.

Mientras pausadamente las tres han resonado
se oye un débil grito que el silencio ha turbado
es el de un tierno ser que en mundo ha llegado
mientras todos reían el infante ha llorado.

Por fin han resonado las cuatro campanadas,
y las nubes aprisa corren amontonadas,
los duendes saltarines han huído a bandadas
y los blancos fantasmas son sábanas colgadas.

Una línea azulada asoma en el oriente,
el hombre todavía reposa negligente,

y la tierra ha mirado al cielo, sonriente,
que allá en el horizonte apunta el sol naciente.

VERANO

Bajo el sol de la tarde se vislumbra el paisaje
color de oro viejo de las mieses maduras
igual que un grande pájaro de dorado plumaje
que sus inmensas alas extiende en las llanuras.

Y aunque la tierra entera parece dormitar
bajo un vaho caliente, no puede estar callada;
se oye la brisa sutil que nos llega del mar
hasta el más estridente cantar de la cigarra.

Y bajo la caricia de este sol tan ardiente
que da un color de ocre tostado a nuestra piel
aun si estáis dormidos, sentiréis quedamente.

Como el sol da al durazno suave color de miel
y pinta las cerezas de aquel rojo estridente
y dora las ciruelas y endulza el moscatel.

EL MAL CABALLERO

Érase que se era un mal caballero,
su bolsa provista siempre de dinero,
con sed de aventuras, de vino y mujeres,
su vida eran solo juegos y placeres.

Su patria era chica y quiso viajar,
en tierras lejanas allende la mar,

y puso su planta de conquistador
con más arrogancia que un emperador.

Al fin sujetóle la suave cadena,
de unos bellos ojos de mujer morena.
La hermosa muchacha le entregó su amor:
era de otra raza y de otro color.

Incapaz de amarla con amor sagrado
se cansó muy pronto de estar a su lado,
hasta que un mal día rompiendo los lazos
la dejó muy sola con un niño en brazos.

Para consolarla de su amarga pena,
le entregó una bolsa de doblones llena;
y así marchó lejos el mal caballero,
en sed de aventuras, por el mundo entero.
La hermosa obrera, su raza maldijo,
más con amor grande cuidó de su hijo,
y creció el muchacho con brío y valor,
con sangre de blanco y piel de color.

Pasaron los años, un siglo pasó,
y el trono fue rama que retoños dio,
salieron artistas, sabios y hacendados,
políticos, nobles, valientes soldados.

Mujeres hermosas de rara belleza,
de grandes virtudes, valor y destreza,
traspasó su nombre más de una nación,
su fama en los pueblos, causó admiración.

¿Y aquel caballero, cuál fue su destino
con todos sus vicios, mujeres y vino?

Murió en una noche en un desafío,
su cuerpo encontraron a orillas de un río.

Se enterró con pompa y muy alto clero
mas sin una lágrima de dolor sincero,
no había una madre, ni hermanos, ni esposa,
cuando su cadáver bajaba a la fosa.

Ya solo hay cenizas del mal caballero,
en un nicho oculto de un convento austero,
la fecha y el nombre lo cubre la yedra,
y de su castillo no queda una piedra.

Se olvidó su nombre, título y blasones,
se extinguió la rama de hijos varones.
Esta es la odisea del que sigue el mal,
y pongo en la historia mi punto final.

PENSAMIENTO

En el silencio de la noche larga,
mi pensamiento vuela hacia ti,
igual que un vuelo de palomas blancas
cuando se elevan suavemente: así
en suave paz, en armonía, en ansia
de subir más en el azul divino
que cubre nuestro suelo, subiremos
trayendo en nuestras alas la fragancia
perfumada de nuestros pensamientos
y entonces, solo entonces gozaremos,

la intensidad de nuestros sentimientos,
que cuajan como seres animados
y que quedan allí inmortalizados,
Mas no bajas entonces, hacia el suelo,
que encontraría barro solamente,
tan vil y despreciable,
que ya nada tendría de atrayente
y ni aún nuestro afecto incomparable,
podría subsistir eternamente.

CREPÚSCULO DE OTOÑO

Se esconde entre cipreses
la grande luminaria
de color de oro antiguo
el cielo es una inmensa
lámpara funeraria.

Lloran los crisantemos
sus lágrimas más puras
caen muertas las hojas
junto a los pobres restos
que hay en las sepulturas.

Mañana serán polvo
que abonará las tierras,
más tarde serán flores
y frutos, y arboledas.

Hay restos en los mares,
y en los campos de trigo,
por los montes y valles,
y al borde del camino.

¡Señor de las bondades!

Tu sabes que en los días
postreros de tu gracia,
temblarán estos huesos
se unirán esas tibias,
los nudos de las secas
columnas vertebrales,
costilla a otra costilla
y en recios vendavales
que el polvo de la tierra
alzará en tempestades
surgirán calaveras
que en pasmosas señales,
se cubrirán de nervios,
se llenarán de carnes
más bellas y radiosas
que las que fueron antes.

Como la hierba verde
sale de la semilla,
como de la bellota
sale de la fuerte encina.

¡Señor! que aún veamos,
tu creación gloriosa,
más perfecta, más pura,
y más maravillosa.

A MI MADRE

Es con amor y con gozo inefable
que te dedico un pensamiento, Madre,
recibe tu mi voto en este día,

de felicidad llena de alegría.

Y al mirarte las sienes que blanquean
que señalan el tiempo que has velado,
junto a mi cuna en mi edad primera
y en mi lecho después, cuando he enfermado.

Te digo agradecida: Madre mía,
que el Señor te conceda larga vida
para gozar en nuestra compañía
con salud y felicidad cumplida.

PRIMAVERA

Bienvenida primavera
que engalanas la campiña
símbolo de juventud
que es lo mejor de la vida.

Como saludan las aves
con sus notas argentinas
jilgueros y ruiseñores,
las tórtolas y abubillas.

Como se rizan las nubes
empujadas por la brisa:
como apunta la retama,
como florece el tomillo:

Una alfombra de amapolas,
se extiende por la campiña,
botones anaranjados,
la enredadera amarilla,
sobre el verde luminoso
un azul de campanillas,

el añil de las espuelas
y el morado de los lirios.
Como reflejan el cielo
cuando luce el arco iris
entre las gotas sonrientes
como lágrimas de niño.
Como ahuyentan las tristezas
el perfume de las lilas
como deslumbran los ojos,
aquel rosal rojo vivo.
Y las blancas margaritas,
junto a la orilla del río,
yo la grácil madre selva
que envuelve la vieja encina:
Bienvenida primavera
símbolo de nueva vida.

BALADA

Linda pastorcita,
de dulce mirar,
a tu gentileza
vuela mi cantar.

Te levantas cuando el alba tiñe el cielo de arrebol
cuando cantan los jilgueros
al primer rayo de sol
tus manos ágiles mueven las agujas de labor,
mientras las blancas ovejas
pacen a tu alrededor.

Amas las flores silvestres

que adornan cada estación,
y al llegar la primavera
los cerezos en sazón
el canto de las cigarras, y las ranas al croar,
el correr de las hormigas y el arroyo murmurar.

No te asustan los lagartos
ni la víbora cruel
y del lobo carnicero
te defiende el mastín fiel,
con innata maestría sacas la miel del panal,
sin temer que las abejas
puedan hacerte algún mal.

Y en las horas apacibles de la tarde al declinar
en el aire ha resonado
dulces notes de un cantar,
tus mejillas de manzana se han teñido de rubor,
al escuchar la dulzaina de tu vecino el pastor.

NOCHEBUENA

Noche maravillosa que en el mundo fulgura
como grácil estrella de vivo resplandor
entre tantos mortales cuya vida es oscura,
en medio de las penas, del hambre y el dolor.

Van pasando los años y los siglos se cierran,
y cada año esta nota de alegría lució,
y el día que nosotros no estemos ya en la Tierra,
cantarán otros labios a Jesús que nació.

Mientras exista el mundo y Dios mire a la Tierra
con amor inefable, al mísero mortal,
habrá un grato recuerdo y una canción sincera,
de: ¡Gloria en las alturas! con gozo sin igual.

Y habrá una paz perfecta en las almas creyentes
los tristes y afligidos, risueños cantarán,
aun los pobres y enfermos tendrán rostros sonrientes
y los ojos cansados al cielo mirarán.

¿Qué importa que el maligno muestre sus tentaciones
y ensombrezca esta noche de un vaho de alcohol,
su alegría es ficticia en sus ebrias canciones,
y se ocultan de día al levantarse el sol.

Rogad por esos seres sumidos en tinieblas;
por todos los caídos en el vicio, rogad,
que Jesús que ha nacido borre sus densas nieblas
y puedan, convertidos, cantar la Navidad.

MORALEJAS

UNA FIESTA EN EL MAR

Al fondo del mar había
un palacio de cristal,
con un trono hecho de perlas
y columnas de coral.
De nácar está alfombrado
reluciente como el sol,
y su techo artesonado
de conchas de caracol.

Salones y comedores
dignos de un palacio real
mullidas camas de esponja
al estilo oriental.

Yo he visto muchas veces
con anteojos de ilusión,
en el fondo de los mares
esta suntuosa mansión.

Al entrar hay instalada,
una orquesta singular
son gambas y langostinos
vistiendo de rojo frac.

Almejas y mejillones
que salen a recibir
y a todos los visitantes
los invitan a subir.

Se ven sardinas y anchoas
con aspecto seductor
preparar ricos filetes
con habilidad y primos.

En el comedor se encuentran
presidiendo un gran festín
la lamprea con la trucha
y el mayordomo delfín.

Los congrios y los cangrejos
con habilidad atroz
se instalan en la cocina
preparando un buen arroz.

El atún y el bacalao
los arenques y el salmón
se meten en la despensa

para mejor ocasión.
En el salón se pasean
en traje de recepción
el rodaballo y la carpa
la tenca y el esturión.
El besugo que recita
poesías sin parar
y aplaude un grupo de bogas
su ciencia y habilidad.
Se ha sentado en el piano
un pulpo castigador
y ha tocado a cuatro manos
sinfonía en do mayor.
La acompaña una sirena
con su voz angelical
y aplauden rayas y tencas
el concierto musical.
Mientras al salón de esgrima
se acometen con valor
el pez palo y el espada
en duelo desafiador.
En el despacho fumando
y sentado en un sillón
está el Director con gafas:
un enorme tiburón.
Y ante la máquina escribe
sin apenas descansar
la jibia de mecanógrafa
ayudando el calamar.
Y encerrada al dormitorio
con creciente malestar
está la pobre merluza

sin poderse levantar.
El doctor lenguado dice,
que ha bebido mucho ron,
y le receta al momento
unos baños de impresión.
Como el agua no encontraron
para poderla bañar
murió la pobre merluza
allí en el fondo del mar.

Mas un anzuelo de arriba
llevó un susto general:
y se acabaron las fiestas
del Palacio de Cristal.

EL LORO DOCTOR

Una vez un loro
quiso ser doctor:
se caló unas gafas
de verde color.
Abrió un libro grande
y nada entendió:
por tan poca cosa
no se amedrentó.
Se puso levita
cadena y reloj,
y se fue al Congreso
cual docto señor.
Cuando oye que empieza
todo el mundo a hablar,
él también se pone

gozoso a chillar.

Cuando el Presidente

silencio llamó,

el loro charlaba

a más y mejor.

-Y al pedir ¿Quién habla

como un animal?

El loro contesta:

“¡Lorito Real!”

LAS PULGAS

Una vez entre animales

hubo una guerra civil

que no siempre entre los hombres

ha de haber batallas mil.

Afiló el león sus garras

sus colmillos el chacal

el toro afiló sus astas

para la lucha final.

El león con el leopardo

rugía de un modo atroz,

el camello de la mula

recibió más de una coz.

El mono con el lorito

luchan a todo a luchar

y a la zorra con el lobo

van a morir y matar.

Luchan el toro y el gato

como enemigos que son:

pero ayudándole el perro

sale con furia un ratón.

La hormiga y la cigarra
se baten a discreción,
la gallina a unas orugas
hacen salir de un rincón.
El cachazudo elefante
casi no puede correr
pero al luchar con el toro
le toca las de perder.
Unos y otros se embestían
con un ruido infernal,
luchaba con la serpiente
el carnicero chacal.
Y entre tanta algarabía
¿Quién resultó vencedor?
Un ejército de pulgas
como temible invasor.
Se apoderó con cautela
del carnicero león,
quien rascándose con rabia
fue vencido en un rincón.
Al ver su Rey derrotado
cesó el ruido infernal:
las pulgas iban saltando
de uno a otro animal.
Y así quedaron las pulgas
dueñas de la situación,
“No hay enemigo pequeño”
Dice el refrán, con razón.

LA ORUGA Y EL GORRIÓN

En un campo se encontraron

una oruga y un gorrión
y la oruga temblorosa
le pedía compasión.
-Mira que tengo familia
a quién he de mantener,
y tú volando, mil cosas
encontrarás de comer.
-Déjate de cantinelas
y prepárate a morir,
y el pájaro en un segundo
quiso la oruga engullir.
Un gato que vigilaba
al insensato gorrión,
le plantó la zarpa al punto
sin pizca de compasión.
-Señor gato, ¡no me mate!
¿Qué daño te hice yo?
-Lo que ha sufrido la oruga
sufrelo tú, y se acabó.

QUIEN NO TIENE CORAZÓN
NO HALLA JAMÁS COMPASIÓN.

EL RATÓN GOLOSO

Un perol de confitura
a punto de ir al fogón
lleno de peras y azúcar
fue visto por un ratón.
Fue a encaramarse al puchero
y cuando el dulce probó,
lo encontró tan excelente

que de allí no se movió.
Sin contar que aquel puchero
muy pronto iría a parar
con las peras y el azúcar
sobre el fuego del hogar.
Al sentir que se quemaba
quiso de un brinco salir
mas lo impidieron las llamas
y allí tuvo que morir.
Quedó en almíbar cocido
el imprudente ratón:
y al día siguiente el dueño
lo comió por distracción.

EL SAPO Y LA TORTUGA

Un sapo y una tortuga
iban juntos a pasear
pero la tortuga al sapo
no le podía alcanzar.
-Dónde vas con esta casa,
apretando así el calor,
porque no la dejas, tonta
y te ahorras el sudor?
Mira yo que bien camino
sin carga alguna a llevar,
no soy tan tonta que quiera
este gran peso arrastrar.
La tortuga le contesta:
-Líbreme Dios de dejar
mi casa que en el invierno
dentro me suelo encerrar.

-Por esto andas lentamente
si no quieres libertad.
Así estaban platicando
cuando se oye tronar
y sigue un fuerte pedrisco
que la tierra hace temblar.
La tortuga guarecida
del terrible chapuzón
contempla al sapo que inmóvil
está que da compasión.

Y la tortuga reía
bajo su caparazón.

DESPUÉS DEL DILUVIO

Cuando bajaron las aguas
del Diluvio Universal
salió Noé del Arca
y todo el reino animal.
Se reunieron en grupo
y acordó la reunión
que cada cual escogiera
el país de su elección.

La Arabia escogió el caballo
donde muy pronto llegó
el asno a la Morería
la cabra Angora habitó.
El camello en el desierto
el tigre a Bengala fue,
la pantera llegó a Java
y al África el chimpancé.

El elefante a la India
y la cebra en el Perú
el puma hacia la Argentina
y al África el marabú.
La zorra, el lobo y el reno
que querían discutir
los empujan a Siberia
y allí tiene que vivir.
Al Tirol fue el oso pardo
y el blanco llegó a Spitberg
a Persia el blanco gatito
y a Hungría el gato montés.
A las sierras españolas
se refugió el jabalí
volaron a las Antillas
el loro y el colibrí.
El león se instaló al Congo
la serpiente al Senegal
el carnero se fue a Francia
y el pato hacia Portugal.
Y a las fértiles llanuras
de la Hispánica nación
se encaminó el toro bravo
a fundar su habitación.
La vaca marchó a Suiza
y hasta Holanda fue a parar;
el perro lobo a Alemania
la foca en tierra polar.
Los perritos y los galgos
en Inglaterra viven bien;
los cerdos en California
y las gallinas también.

Se instaló el gallo a la China
donde aprendió a luchar;
el águila a los Urales
y en el Brasil el jaguar.
Las liebres y los conejos
el canguro y el caimán,
se instalaron en Australia
donde todavía están.
Al Canadá fue el bisonte,
el castor y el pavo real,
al Uruguay la chinchilla,
el pingüino al mar austral.
El búfalo llegó a Rusia
sin ninguna discusión,
el zebú a la Indochina
y la cigüeña al Japón.
La paloma voló a Italia
donde el cielo es siempre azul,
el ibis hacia el Egipto,
y los cuervos Estambul.
Y quedaron tan contentos
los bichos con su elección
que aún viven al mismo sitio
con gusto y satisfacción.

Mas después que el hombre ingrato
se olvidó de amar a Dios
y su culto idolatraron,
yendo del diablo en pos,
se acarrearón las plagas
con que Dios los castigó,
y de inmundos animales

la tierra llena quedó.
Piojos, moscas y mosquitos
ranas pulgas y el pulgón,
chinchas, langostas y orugas,
las hormigas y el ratón.
Pero el hombre sigue siendo,
el Rey de la Creación,
y doma a los animales
desde el caballo al león.
En su ciencia los emplea
para vestirse y comer,
y extermina a los dañinos
como Dios le dio a entender.

Y cuando reine en la Tierra
la bondad y la perfección
jugarán lobos y ovejas
y será manso el león.

LOS ANIMALES ELIGEN REY

Cuentan que cierto día, de esto hace años,
se reunieron todos los animales,
para el que más servicios prestase al hombre
le fueran tributados honores reales.

-¡Yo le doy miel!- zumbaban miles de abejas,
- Yo la seda, exclamaban los gusanitos,
y el conejo decía: yo doy mi carne
y de mi piel se hacen lindos manguitos.

El mulo y el caballo, sostiene ambos

que sin su ayuda el hombre nada sería,
-Nosotros le guardamos casa y hacienda,
grita el gremio perruno con energía.

El toro: - Doy al hombre mi piel y cuero,
después que se ha comido mi carne asada,
La vaca: - Yo le brindo mi leche fresca
para hacer mantequilla que el hombre alaba.

El gallo grita recio: - Pues todos saben
que soy por Navidades rey de la mesa,
la gallina responde: - Pues con mis huevos,
se hacen buenas tortillas a la francesa.

El cerdo le contesta gruñendo ufano:
-Con mi carne hace el hombre ricas morcillas
los jamones, chorizos y salchichones
y chuletas asadas a las parrillas.

El zorro viste al hombre de ricas pieles
para hacerse un abrigo bello y lujoso,
y un gruñido contesta: pues nadie ignora
que la alfombra los salones la piel del oso.

El avestruz chillaba: yo doy mis plumas
para lucir las damas en sus sombreros,
y los hombres que quieren llevar ufanos
sus flamantes disfraces de mosqueteros.

El orgulloso armiño bien se alababa
que con su piel se hacían mantos reales.
La marta: - y con mi pelo se hacen pinceles

para pintar los cuadros más colosales.

Gritaron los halcones que sustentaron
salir con los magnates en cacerías,
para llevarles luego ricos faisanes
que en festines de nobles solo servían.

Y replica el lagarto de un agujero:
de mi se hacen pomadas cuando estoy muerto.

Y dice la serpiente: -pues mi piel sirve
para hacer cataplasmas con gran acierto.

El calmoso elefante va enumerando
las grandes excelencias de sus colmillos,
y así van discutiendo los animales
que la junta parece ella de grillos.

Cuando el loro contesta: ¡Cállense todos!
porque aquí todos vienen en son de queja,
cuando el valor más grande en vida y muerte
la tiene entre los buenos la mansa oveja.

Viva todos los años da generosa,
la lana que resguarda del crudo invierno,
su blanca y nutritiva leche espumosa
que pone sano al punto cualquier enfermo

¿Qué decís de la nata que sale de ella
al convertirse en quesos y requesones?
Y a tales argumentos todos callaban
y olfateaban los gatos y los ratones.

Su estiércol fertiliza bosques y prados
y cuando muere mansa sin una queja,
da su piel y su carne tan delicada,
¿A quién no le gusta asada la mansa oveja?

Y una blanca ovejita quedó elegida;
pero, ¿Se contentaron los animales?
El león carnicero solo rugía
contra la que usurpaba sus ansias reales.

El lobo iba afilando ya sus colmillos,
pues la reina quería para comida,
el perro dogo salta sobre el lorito
y en un tris ya pasaba a mejor vida.

Chillaron los insectos de esta injusticia
y los otros corrieron montaña arriba,
veloces y ligeros, pues no querían
por una simple oveja perder la vida.

Y gritaba el gorila que iba delante
para servir al hombre que nos ataca,
es muy tonto exponernos nuestro pellejo,
tienes razón, contesta la astuta urraca.

Quedó sola en el bosque la mansa oveja
y un pastor compasivo la recogió;
le dio bebida fresca, comida sana,
y de sus amarguras la consoló.

CUANDO EL MUNDO TE BRINDA GLORIA Y HONOR
SUELE TRAER CONSIGO PENA Y DOLOR.

EL LOBO Y LA ZORRA

Un día el lobo y la zorra
se pusieron a charlar
que en el rigor del invierno
todo viene a escasear.

El lobo dice:- Hace tiempo
que me resigno a ayunar,
no pruebo jamás la carne
y esto no puede durar.

La zorra que presumía
de astucia y sagacidad
quiso burlarse del lobo
con maña y habilidad.

Mira lobo: se de un queso
escondido en un lugar
podrás comerlo solito
si lo puedes alcanzar.

Llegan al borde de un pozo,
y el lobo pudo admirar
el queso, que era la luna
que el agua hacía brillar.

-Veo el queso muy hermoso
dijo el lobo, y se metió,
por el cubo, y una cuerda
y al punto al fondo cayó.

Al sentir la zambullida
y el engaño comprobar
vio que en lo alto del pozo
la zorra venga a mirar.

-Oye lobo: ¿Es bueno el queso?

dijo riendo sin parar,

-Mira si es de bueno y grande
que no lo puedo acabar.

Baja tu, y yo te prometo
que comerás hasta hartar.
Tanto insistió que la zorra,
al fin se dejó engañar.

Se metió en el otro cubo
y tan aprisa bajó,
que haciéndole contrapeso
el lobo al punto subió.

-Eh, ¿Qué tal? Come del queso,

que te lo regalo yo.

El lobo se fue corriendo,
la zorra al pozo quedó.

El cielo castiga siempre
al que va de mala fe,
y el cazador fue cazado
como la zorra lo fue.

EL PERRO VANIDOSO

Era un perro grande
de un noble señor,
muy altivo y fiero
y batallador.

De metal dorado
llevaba un collar,
tenía un criado
para pasear.

Con tanto recreo
su orgullo creció
y a más de un perrito
las piernas mordió.

Comía chorizo,
carne a discreción,
bebía su leche
hasta en biberón.

A perro ninguno
nunca convidó,
y en sus semejantes
la envidia creció.

Hasta que un mal día
su amo murió,
y todo su lujo
desapareció.

Algún desalmado
le robó el collar,
y a comer se iba
en un muladar.

Su pelo crecía
las pulgas también
lloraba el perrazo

pensando en su bien.
Hasta que un trapero
al carro le unció,
y trabajo y palos
fue lo que encontró.
Ningún otro perro
le compadeció.

LA LADRONA ROBADA

Un día fueron robadas
muchas nueces de un lugar,
por una ardilla ladrona
que quería almacenar.
Sospecharon de la mona
y la ardilla sin temor
dejó que la castigaran
por su culpa, con rigor.
Buscó las nueces la urraca
y al fin las pudo encontrar
se las llevó de una a una,
y las metió en un pajar.
Y cuando la ardilla un día
fue las nueces a buscar
las buscó por todas partes
sin poderlas encontrar.
La ladrona fue robada
y aquel que roba a un ladrón
dice el adagio que tiene
cien añitos de perdón.

LOS DOS GATITOS

Dos gatitos discutían
junto a un sabroso pastel
de ciruelas y cerezas
tan dulces como la miel.
-Si debo ser yo primero,
-No, primero llegué yo:
y antes de quedar de acuerdo
un escobazo cayó.
La dueña que oyó el ruido
y que en la cocina entró
a los incautos gatitos
de firme vapuleó.
Y maldiciendo la escoba
que entró tan de sopetón
no supieron que la culpa
era de su discusión.

Algunos hombres discuten
vanamente en vez de obrar
y el tiempo da el escobazo
y una lección singular.

LA LECHUZA

Era una lechuza
que al anochecer
buscaba con ansia
algo de comer.
En un desván alto
entre cajas mil
de aceite de oliva,

había un barril.
La astuta lechuza
lo agujereó:
la primera noche
bien se alimentó.
Al cabo de tiempo
quiso averiguar
si chupando siempre
podía durar.
Levantó la tapa
y al fondo miró
con tan mala pata
que al barril cayó.

El abuso fue mortal
para este feo animal.

UN PERRITO FALDERO

Un perro faldero
con tanto ladrar
iba desafiando
media humanidad.
Los gatos al verle
echan a correr
con sus dientes muestra
que quiere morder.
A una bicicleta
hizo detener
y él estaba ufano
con tanto poder.
Cuando pasó un coche

a todo correr
el chucho se dice:
-Yo lo detendré.
Se encaró delante
y tanto ladró
que bajo las ruedas
al fin se metió.
Y hecho una papilla
allí reventó.

EL LOBO DOMESTICADO

Un chico muy atrevido
un lobezno recogió
dándole comida y leche
pronto lo domesticó.
Lo puso con otros perros,
y era tan manso y fiel
que para guardar la casa
escogía siempre aquel.
Mas, cuando creció el lobezno
con su perro se enfadó
y le hincó los colmillos
hasta que sangre salió.
Al verle correr la sangre
su instinto se despertó,
y agarrando al pobre perro,
pronto lo despedazó.
Otro día en las gallinas
su ferocidad fue tal
que las las destrozó, y al bosque
fue a esconderse el animal.

Muchos hombres educados
que tienen mal corazón,
se asemejan a este lobo
que hacen mal sin compasión.

EL CERDO IMPOSTOR

Un cerdo vio a un hombre gordo
vestido de gran señor
con levita y un sombrero,
guantes, cadena y reloj.
Dábase siempre banquetes
en un suntuoso hotel,
y el cerdo se relamía
de comer carne y pastel.
De su figura a la mía
no habrá mucha distinción,
si camino con dos patas
con un traje y un bastón.
Se vistió, y puso zapatos,
guantes cadena y reloj
y un sombrero adecuado
a su aspecto de señor.
Cuando al hotel se presenta,
de pronto nadie notó
el cambio de un cerdo en un hombre
y entre ellos se sentó.
Parecía un gran rentista
con su panza colosal,
como los que siempre viven
sin trabajar ni ideal.

Al llegar los camareros
y la cena se sirvió,
el instinto de aquel cerdo
al punto se despertó.
Se echó sobre la comida
con su gula sin igual,
y entonces todos notaron
que era un cerdo colosal.
En un tris lo desnudaron
y lo abrieron en canal
y de él hicieron morcillas
y jamones sin igual.

El impostor se descubre
siempre él mismo, por su mal.

EL CUENTO DE LA LECHERA

Voy a explicaros un cuento
que al revés de la lechera
la moza se volvió rica,
pero con buena manera.
Llevaba, y no en la cabeza,
sino al cesto y bien atado,
un jarro de rica leche
para vender al mercado.
Mientras andaba el camino
una aldeana encontró
que para comprar su leche
con seis huevos la pagó.
La moza sin pretensiones
los huevos pensó emplear

y bajó una buena clueca
les puso para empollar.
Al cabo de algunos días
salieron del cascarón
seis pollitos como el oro
para su satisfacción.
Y ella con mucha paciencia
pensaba que en la ciudad
sacaría buen dinero
al llegar la Navidad.
Y antes de llegar la fiesta
un gañán que allí pasó
al ver los hermosos gallos
por un lechón los cambió.
Y ella con igual paciencia
el lechón pensó engordar
para luego hacer morcillas
y más dinero ganar.
Y con cuidado y bellotas
el lechón tanto creció,
que al llevarlo en el mercado
una ternera ganó.
Creció tanto la ternera
entre el prado y el collar
y al fin le dio un ternerito
y buena leche al final.

CON TRABAJO Y CON PACIENCIA
SE PUEDE HACER CAPITAL.

RIÑA DE GALLOS

Dos gallos muy pendencieros
se batían una vez
lanzaban tales chillidos
que bien valían por diez.
Pasó una vieja gallina
que les quiso poner paz
diciendo que por bobadas
nadie fuera contumaz.
Pero los gallos tozudos
no entendieron la cuestión
y acometen la gallina
que hizo tal intromisión.
Le picotearon la cresta
los gallos con furia tal
que quedó tuerta y sangrando
el pobrecito animal.

NO TE METAS EN LO AJENO
SI NO QUIERES QUEDAR MAL.

EL LEÓN ALTANERO

Un león altanero
bien se jactaba
de que a los animales
desafiaba.
El tigre, el elefante
y el leopardo
el chacal, la pantera
y el oso pardo.
Con tanto orgullo
se pavoneaba

que a los bichos del bosque
miedo les daba.
Hasta que fue cogido
con fuertes lazos
no le salvó su boca
ni sus zarpazos.
En una jaula estrecha
quedó encerrado
y lejos de la selva
fue transportado.
Un domador artista
con mucho esmero
dominó con un látigo
su orgullo fiero.
Y saltando en un circo
con sumisión
se acabó la fiereza
de aquel león.

LA GALLINA EMBAUCADORA

Pasando cierta mañana
por debajo de un balcón
le cayó a una gallinita
un pedazo de melón.
Asustada y temblorosa
se refugió en el corral
y escampa la voz que viene
del mundo el día final.
Aquí tenéis una prueba:
(y señalaba el chichón,)
de que me ha caído un trozo

de cielo en el pescozón.
Las que creyeron el cuento
las privaba de dormir
y encongiditas esperan
el día que han de morir.
Como a comer no salían
la granjera lo extrañó
y en un cajón escondidas
y flacas las encontró.
Temiendo que se murieran
al punto se adelantó
y cogiendo un gran cuchillo
allí mismo las mató.

Por escuchar las bobadas
de esta gallinita atroz
terminaron diez pollitos
en la cazuela de arroz.

EL ASNO CODICIOSO

Un asno filosofaba
junto a un campo de verdor:
“Si yo pudiera ser libre
me iría mucho mejor.”

Aquí junto a este carrito
atado y hambriento estoy
ya aunque miro la comida
nunca un hartazgo me doy.

Y el asno en breves momentos

en el campo se metió
y cuando empezaba a hartarse
el dueño se presentó.

Al ver su campo maltrecho
cogió un palo colosal
y así quedó cojo y tuerto
el codicioso animal.

NUNCA DESEES LO AJENO
SINO LO PASARÁS MAL.

PATITOS Y POLLOS

Una clueca sabia
cuidaba una vez
de cuatro patitos
y pollitos diez.
Patitos y pollos
se llevaban bien
pero ante una charca
un día se ven:
Los patitos pronto
se meten allí
y a nadar empiezan
con gran frenesí.
Los pollos se asustan
y con ansiedad
llaman a la madre
con grande piar.
Acudió la clueca
y con miedo vio

nadar los patitos
y los pollos no.
El instinto innato
se manifestó:
el pato es distinto
desde que nació.

Y así desde entonces
la clueca entendió.

LA MULA VANIDOSA

Una mula tuerta
al mercado fue
para ser vendida
por un mercader.
sin verse el defecto
resultaba bien,
y la mula ufana
charlaba por cien.
Relinchar diría
mejor que charlar
ante las especies
del gremio mular.
Todos se pasmaban
de su vanidad
y a raya tenía
más de un centenar.
Pasando la récua
debajo un balcón,
en el ojo bueno
le cayó un tizón.

La presunción suya
allí se acabó
pues la mula tuerta
ciega se quedó.

EL CAMELLO BURLÓN

Tachándole de feo
y estafalario,
se burlaba el camello
del dromedario,
-¿Qué llevas en tu jiba
tan escondido?
¿El tesoro en diamantes
de algún bandido?
-Cállate hermano,
por mi joroba,
¿Es que tu no has notado
que una te sobra?
Si te miras la facha
tan inoportuna
te verás con dos gibas
en vez de una.

La sartén a la olla,
llamó tiznada:
no debemos mofarnos
jamás de nada.

Los defectos ajenos,
vemos primero;
corrijamos los nuestros

con más esmero.

LAS LARVAS Y LA LIBÉLULA

Al fondo de un estanque

con acomodo

vivían unas larvas

dentro del lodo.

Una larva deseosa

de ver el día

subió del agua arriba

con alegría.

Las otras envidiosas

de su mudanza

le rogaban volviera

sin más tardanza.

Porque al par le nacieron

muy lindas alas

y volaba entre flores

sobre las algas.

Porque al salir la larva

fuera del agua

se convirtió en libélula

libre y alada.

Las otras esperaron

día tras día

que volviera de arriba

mas no volvía.

Creyéndose engañadas

la censuraron

y de salir del lodo

nunca intentaron.

Nuestros cuerpos son larvas
dentro del lodo
la libélula el alma
libre del todo.
Las almas buenas
cuando suben al cielo
jamás volver no pueden
a nuestro suelo.

EL GATO PIANISTA

Un gato muy presumido
a un piano se subió,
y al tocar el instrumento
un músico se creyó.

Como era media noche
la casa se despertó
y oyendo sonar el piano
el dueño se levantó.
El gato con mucha astucia,
en un rincón se encogió,
y cuando el dueño asomaba
la sonata se acabó.
Así que noche tras noche
no paraba de tocar,
y el gato venga reírse
de asustar la vecindad.
Pero al final cayó al garlito
porque el dueño le atrapó,
con la muerte del gatito

la música terminó.

CIERTAS BROMAS AL FINAL
SUELEN ACABAR MUY MAL.

LA ZORRA Y LA CIGÜEÑA

De paseo iba la zorra,
cerca de un cañaveral,
cuando encuentra a la cigüeña
y le dice muy formal.

-Amiga cigüeña, quiero
invitarte hoy a comer,
por la amistad que nos une,
un recuerdo has de tener.

La cigüeña agradecida
a la zorra acompañó,
y en una fuente muy plana
la comida le ofreció.

La cigüeña con el pico
aunque el plato se agachó
por más esfuerzos que hacía
la comida no probó.

La zorra que le observaba
se reía de su afán,
viendo la pobre cigüeña
que no probaba ni el pan.

Cuando se marchó, a la zorra
aun les gracias le dio,
diciendo: -Comadre zorra,
la comida me gustó.

Así quedes invitada
mañana al amanecer,
en el alto campanario
que está mi casa, a comer.

La zorra como es golosa
la invitación aceptó
y a la mañana siguiente
al campanario subió.

La cigüeña sonriente
a la zorra presentó
una botella de leche
que la zorra no probó.

Con cuello largo y estrecho
que no podía llegar
y la cigüeña bebía
con total tranquilidad.

Comprendió que la cigüeña
la burla le devolvió,
y la zorra con el rabo
entre las piernas, marchó.

EL GRILLO Y LA CIGARRA

El grillo a la cigarra
escarnecía,
porque siempre cantaba
durante el día.

-Más te valiera
en vez de este concierto
trabajar, pues tendrías
mejor acierto.

La cigarra no pudo
estar callada
y ante tales insultos
contestó airada:

-Cesa de dar insultos
a troche y moche
puesto que tu alborotas
toda la noche.

Y retrayéndose
sus defectos pasó un chico travieso
con malas mañas,
y aplastó a la cigarra
que más chillaba
y al grillo en una jaula
dentro encerraba.

NO TE METAS POR TUS MALES
EN DISCUSIONES TRIVIALES.

Noche de reyes

Bajo la luz de la luna he mirado en la ventana
para ver si desde lejos diviso la caravana
de aquellos Magos que un día visitaron a Belén:

si llegaban en camellos por senderos ignorados
con sus mantos de escarlata, su séquito de criados
que vigilan por las noches si los niños duermen bien.

Guardo el lejano recuerdo de los días de mi infancia,
que en esta noche del año esperaba yo con ansia
los fantásticos regalos que traían en tropel.
Y cuando al rayar el alba su silueta se esfumaba
divisaba una muñeca que sonriente me miraba
y unos dulces que tenían sabor de azúcar y miel.

¡Ya se han ido! ya no pasan debajo de mi ventana.
Cuántas veces he mirado cuando llega la mañana
con los ojos soñolientos, y pensando si quizás
les quedaba algún regalo y allí lo hubieran dejado...
¡Ya se han ido para siempre! Mi ventana han olvidado
y me cuesta acostumbrarme a que ya no volverán más.

En la calle se oye el ruido de trompetas y tambores
hay pelotas, y muñecas con vestidos de colores
y carritos de madera con caballos de cartón.
Todos juegan, todos ríen pensando en los Reyes Magos
y acarician sus muñecas con mil ternuras y halagos
y a mi me queda una pena oculta en el corazón.

Annex 5: Álbum de Poesías

ÁLBUM DE POESÍAS

NAVIDAD

Como estrella brilló nuestro mundo
en la noche que Cristo nacía

en la estela de luz de los ángeles
la tiniebla lució como el día.
Fue una noche sin sombras
y las voces celestes
unos cuantos pastores oían.
En los polos la aurora daría
su policroma luz de cien soles
se fundieran murallas de hielo
y al instante huirían las sombras.
Se abrirían sendas
que a través de los siglos
traerían la nueva a los hombres.
Eligiera del vasto universo
por el dedo del Omnipotente
una estrella brillante entre todas
que mirara a la Tierra sonriente
al valle y al monte
al vasto desierto
y alumbrara a unos magos de Oriente.
¿Qué movió el corazón de estos magos
al venir al país de Judea?
¿Qué verían al Niño nacido
en humilde mansión de una aldea?
Nacido al pesebre
y en cuna de paja
porque Dios ordenó que así sea.
Y quedó grabada esta noche
para hacerla memoria en los siglos
y en la mente de todo creyente
como bálsamo de los afligidos.
Y todos sus hijos
la recordarían

en el canto de los redimidos.

AÑO NUEVO

El reloj da las horas: doce veces resuenan
como aves que se escapan y en el espacio vuelan,
anuncian por los aires que el año ha terminado
y su paso en la Tierra pronto se habrá olvidado.

Nos ha legado horas de alegría serena,
de risas y de llanto, de sosiego y de pena,
algunas se han borrado ya de nuestra memoria
en las sombras del año que pasará a la historia.

Nos trae el nuevo Año una página en blanco
que nos toca a nosotros escribirla entretanto:
ante esta abierta página hay un interrogante:

¿Para escribirla toda, viviremos bastante?

¿Veremos a los hombres ser dueños de la luna
aunque cueste la vida o la inmensa fortuna
que apagaría el hambre miseria o consunción
que aflige nuestro mundo en más de una nación?

Y si la ciencia ignota y nuestra vida inquieta
nos lleva a la conquista de algún otro planeta
y vemos con asombro que hay algún ser humano

osaríamos todos tenderle nuestra mano
y decirle: -Amigo: venimos de una tierra
ya casi extenuada por el hambre y la guerra.

Quizá nos contestara con algo de estupor:

-¡Volved cuando hayáis hecho vuestro mundo mejor!

Que es una lástima que este globo tan bello que tenéis,

de un grato paraíso, ¡un infierno lo hacéis!

Que los pueblos se unan con los lazos de amor...

Y razón que tendría, ¿No sería mejor?

SENECTUD

A cada nuevo sol de primavera
más reacios serán mis miembros fríos
el perfume de rosas y violetas
ya no dará deleite a mis sentidos.
Cuando cante la lluvia en los cristales
y los cirros se empujen a levante
sentiré las punzadas de mi reuma
en el lumbago, los muslos y la espalda.
Atisbaré la niebla y el mal tiempo
y la poesía ya estará muy lejos
porque en mi cuerpo se infiltró el invierno
en mis venas, mis nervios y mis huesos.
El calor de las mantas ya no entibia
el agua que circula en mis arterias;
me iré a la cama cuando el sol se acueste
y olvidaré las horas y los días.
Me quejaré que es cruda la comida
al herir las encías descarnadas;
diré que son las púas de mi peine
los que tienen la culpa de mi calva.
El espíritu débil y doliente
por diversos embates de la vida,
cabalgó ya en ochenta primaveras
al lado de la carne, como amigo,
estará mustio, débil y cansado,
las piernas no andarán a su mandato
protestarán mis pies con sus juanetes
y buscaré para sentarme un banco.
Allí meditaré, mientras las risas

de los niños que salen de la escuela
me harán volver al tiempo de la infancia
y harán surgir la niña, de la abuela.

ANOCHECE AL CAMPO

El día se desangra agonizando
a poniente: nubes rojas
como reciente herida
rojas también las flores y las hojas.
Asoma, entre los árboles la luna
que suple al astro diurno
tiene ojos y una boca que sonríe.
Luego una estrella asomará atrevida
después vendrá el cortejo
de millones de mundos y galaxias;
pero a nuestras pupilas
son puntas de diamantes
parpadeando audaces
cuando se rasga el velo de las nubes.
Corre la Osa y el Carro
hasta que huyan las sombras;
ahora es la Tierra una magnolia
cerrada en penumbra.

AMANECE EN EL MAR

Al oriente en el agua
asoma el disco rojo
las olas enrojecen
que en la noche eran negras

y al crepúsculo, blancas.
Bosteza el mar abriendo su garganta
y se tiñe de azul igual que el cielo
si las nubes lo enfadan
de color gris se vuelve.
Cuando lo peina el viento
tiene rizos de niño
su sonrisa de yodo y de salabre
se queda en nuestros labios, pegadiza.

EL TROFEO DE AGUSTO

-Ruinas en La Turbie-

Fantasma del pasado: su blancura
desafia el azul del mar y el cielo
la mente reconstruye la figura,
y una nueva visión se alza del suelo.
Resucita el cincel inanimado;
la estatua se yergue deslumbrante,
su cómplice es el sol, su musa el aire
y en artista convierte el caminante.
Se brillantan el mármol y la piedra,
danzan allí las ninfas y bacantes
con la flauta de Pan, que sopla el viento
tras de aquellos cipreses cimbreantes.
Todo habla en el lenguaje de los siglos
mientras se va nutriendo la memoria
de la ciencia y el arte reunidos
que la piedra es el sello de la historia.
Por eso el hombre la escribió en granito
y vive en la columna y en el muro

la antigua ciencia, la verdad y el mito
revelados al hombre en claroscuro.
En el templo es un símbolo la piedra
en la estatua, una vida revelada,
en las ruinas, la historia o la leyenda
en las tumbas la fe resucitada.
Bajo la planta yacen los trofeos,
nos duele despertar glorias dormidas
el arado descubre mausoleos
y un lagarto dormita entre las ruinas.
El tiempo hará más fácil la tarea
y en papel se convierte un monumento
roído lentamente por los siglos
y aquel por un ratón, en un momento.

TORMENTA DE NOCHEBUENA

A pesar de los negros nubarrones
flota en el aire denso, la alegría
y aún vemos en el cielo aquella estrella
parpadear en la lluvia y la ventisca.
Vuelve aquel ángel que trajo la Nueva
y apunta con el flash hacia la Tierra
luego resonará su voz vibrante
tronando con dolor, ira o sorpresa.
Cuando en el cielo los clichés revele
y los muestre llorando al Padre Eterno:
¡Con un Belén que guardan metralletas
de cien soldados que su paz protegen!
Hace siglos los ángeles se fueron
pero su eco aún queda entre unos hombres
que alegres recordando cantaremos
aquel Divino Don, de aquella noche.

Del humilde portal la luz salía
alumbrando por siempre aquel Camino
de todo un Dios que estaba en un establo
naciendo como nace todo niño.
Hoy en su aniversario, ruge el viento,
cae la lluvia recia y abundante
sin embargo en la tierra queda sitio
para brillar la luz de la esperanza.

¡ÁBREME!

De Lidia E. a Engracia

Ábreme corazón, que en tu recinto
un nuevo oasis mi alma quiere encontrar
son tan dulces los lazos que a las almas unen
los lazos de la amistad!

No temas hallar otro cruel desengaño
también en la Tierra hay fidelidad
¡Ábreme corazón! Y gustaremos juntas
la suave ambrosía de nuestra amistad.

Corre estos cerrojos... No me digas nunca
que son imposibles quizás, de quitar
y empuña tu lira, los más bellos cantos
que esta puerta abierta te habrán de inspirar.

¡Ábreme corazón! que en tu recinto quiere
mi alma cansada un refugio encontrar,
no digas obstinada que abrir no puedes,
¡Toma y dame tu amistad!

INVITACIÓN A LA AMISTAD

He corrido los cerrojos, y mi casa queda abierta
para ti, amiga querida, franquear puedes la puerta
y tu presencia adornada de una aureola de bondad,
ahuyente todas las penas y mis negros desengaños
y que veas que con ansia te he esperado largos años
para disfrutar la dicha de una sincera amistad.

Los cerrojos por el tiempo estaban ya enmohecidos
por pesares y desvelos por largo tiempo vividos
y así cerrada mi casa no entraba un rayo de luz.
Si supieras tú, mi amiga cuando la casa se cierra
en que todos se han marchado y ni uno solo se queda
¡Cómo oprimen sus paredes como una pesada cruz!

Hubo un tiempo, ya hace años, que mi casa fue habitada
y a la amistad que llamaba le ofrecía franca entrada
mas la calumnia y los celos se filtraron sin temor,
y me hirieron brutalmente con su lengua envenenada
más cortante y dolorosa que la herida de una espada
y mi corazón sangrando daba gritos de dolor.

Y riendo se marcharon sin cuidar de mis heridas
toda mi fe y confianza iban quedando destruidas
mas el Señor desde arriba me miraba con bondad.
Oh sostén de los caídos es el Señor de los cielos
mientras la fe nos aliente no nos faltaran consuelos
en este vasto desierto en que todo es soledad.

Mas, llamaste tu mi hermana, los cerrojos he corrido
y sin conocerte apenas a tu voz he respondido

y las puertas de mi casa se abrieron de par en par,
para ofrecerte mi afecto y cariño immaculados
como flores de magnolia, como lirios perfumados,
que aunque pasen largos años no se podrán marchitar.

Quédate toda la vida que es mi anhelo más ardiente
no te asuste la distancia, reflexiona solamente
que esta amistad es eterna, porque tiene un pedestal
nuestra fe, joya preciada, que nos une como un lazo
y algún día no lejano nos unirá estrecho abrazo
en la mansión luminosa de la Patria Celestial.

PRIMAVERA

En los rizos del viento, llegan Marzo y Abril
trae Semana Santa perfume de violetas
los lirios que se agrupan en abrazo gentil
entonando anhelantes la canción del poeta.

Albas flores sedeñas de penetrante olor
que eclipsastéis la corte del gran rey Salomón
al abrir sus corolas, os otorga el Creador
el símbolo supremo de la Resurrección.

El sol invita al viento, al pájaro y la flor
cantar bajo sus rayos canción de primavera
y abre las campanillas en gallardo esplendor.

Aquel viejo rosal el ruiseñor espera
respira nueva vida la tierra alrededor:
la flor que dará fruto, sonrío placentera.

VERANO

Bajo el sol de la tarde, se vislumbra el paisaje
color de oro viejo, de las mieses maduras
igual que un grande pájaro de dorado plumaje
que sus inmensas alas extiende en la llanura.

Y aunque la tierra entera parece dormitar
bajo un vaho caliente, no puede estar callada;
se oye leve, la brisa que nos llega del mar
y aquel impertinente cantar de la cigarra.

Y bajo la caricia de este sol tan ardiente
que da un color de ocre tostado a nuestra piel
aun si estáis dormidos, sentiréis quedamente

como van madurando las fresas en tropel,
se pintan las cerezas de aquel rojo estridente
y endulzan las ciruelas con un sabor de miel.

OTOÑO

El cielo se ha cubierto de un opaco color,
los árboles desnudos nos muestran su esqueleto.
Noviembre se ha vestido de un velo de dolor,
a través de la lluvia en el paisaje quieto.
Van cayendo las horas en densa languidez
lentas y acompasadas en la tarde durmiente
y tras de los cristales en suave dejadez
resbalan como perlas, las gotas, lentamente.

Se estremece la tarde en lento agonizar

las hojas muertas danzan en rauda ventolera
el blanco crisantemo no cesa de llorar.

Las nubes se suceden en rápida carrera
al fuego se consumen los leños del hogar
para ellos se ha frustrado la nueva primavera.

INVIERNO

Diciembre lo ha traído envuelto en frío chal
se estremece a su paso, el árbol y el gorrión
sus garras acarician como frío puñal
y el jardín ya desnudo inspira compasión.

A su aliento enmudece el bello surtidor
y su helada caricia nos deja algún resfriado;
el sol pálido y triste no transmite calor
y al rosal le hace sombra la pared del cercado.

Aunque es tan huraño este viejo señor
que espanta al habitante del campo y la ciudad
cuando entre nubarrones apunta retador,

su bagaje de nieves y fríos perdonad:
que lleva en su equipaje el gozo y el calor,
cuando cante la alegre canción de Navidad.

MIS AMIGAS

Zapatillas viejas, de humilde abolengo
que cariño os tengo,
que están aliviados

mis pies fatigados.
Sedante a mis nervios, cuando con anhelo
ansío consuelo
en la hora tardía
en que muere el día.
El tiempo ha dejado la suela delgada
su forma anticuada
me infunde respeto
y amor en secreto.
Arrulla con mimo
mi pie maltratado
que un nuevo calzado
inflingió una herida
en la carne viva.
Fuisteis cuando nuevas, de forma elegante
de un verde brillante
hoy ya sin color
forma ni valor.
En su punta informe, se ve un descosido
que asoma atrevido
aunque me lo callo
mi dedo y su callo.
Al punto me alivia me calma y consuela
como vieja abuela
que arrulla al pequeño
cuando le entra sueño.
Zapatillas viejas, no me abandonéis
que siempre seréis
alivio a mi mal
refugio ideal.
Y el día que os llegue como yo presiento
la jubilación,

guardaré constante el recuerdo amante
en mi corazón.

UNA ROSA CAYÓ AL RÍO

Una rosa cayó al río
desprendida del rosal
una rosa cayó al río
su destino fue fatal.
Una rosa cayó al río
el viento la deshojó
al mar fue a parar el río
la corriente la arrastró.
Sus hojas se dispersaron
y en medio del mar murió.

SILENCIO

En amor solo impera el silencio;
ahogamos del corazón todo latido
solamente hay el eco de unas frases
hechas de hálito suave y polvo sutil.
Aparta del amor, ya no hay silencio
que tierra mar y aire, todo canta
y al penetrar al corazón se calla
porque encuentra aquel eco que le espanta.
nos sobra el resonar de la palabra
que acapararía el cosmos si bastara
cogerlas una a una
y deshojarlas como margaritas,
mientras tanto un corazón los guarda
y a otro corazón callado, invita.

EN MI INFANCIA

En el amanecer lejano de mi infancia
me bastó solo un prisma de cristal
que en el jardín, policromos colores
daban a mi placer rico caudal,
de perlas y zafiros y esmeraldas
surtidores de ensueño, burbujeando:
se iba mi niñez rápidamente
entre los tulipanes, amarantos
las lilas y rosales fluorescentes
el verde mar, y el cielo azul cobalto.
¡Ay que se disiparon velozmente!
El sol no da al cristal ricos matices;
murieron velozmente
aquellos años tiernos y felices.
El prisma de cristal se va apagando
con sus tonalidades siempre grises.

LA IMAGEN LEJANA

De tu forma corpórea ya solo resta un sueño
que me envuelve en la noche callada y me estremece
tu incesante recuerdo, me roza fugitivo
como múltiples olas que en la arena se mecen.
A veces se transforma en una voz sin eco
semejante a la estrella que pasa velozmente
borrándose del todo cuando el alba aparece,
y la voz de la tierra resuena intensamente.
Entonces sumergida al pozo del silencio
me subirá a los labios un canto de esperanza

y sabré que has venido por la flor marchitada
y ante sus hojas secas lloraré tu tardanza.
¿Pero tú ya te has ido? me resisto a creerlo,
y triste me he quedado con mi ilusión frustrada
mientras el mundo sigue su alocada carrera
y esfuma mis visiones de una sola plumada.

Se renueva la vida al abrirse las rosas
y nuevas melodías del canto de las aves,
madurarán las mieses, ciruelas y duraznos
y nos dará el verano sus horas luminosas.
Se esfumará la vida, y acechará la muerte:
triste madre la tierra, que jamás nos consuela
laten mil corazones al fondo de los mares
y en el monte se escurre el manto de la niebla.

Si reviste de nuevo su manto triunfante
a nosotros humanos, nos irá desnudando;
el tiempo hará volver la tarde que fuiste
y una nube de ángeles me vestirá de blanco.

UNA VOZ

Señor: sé que no puedo ser algo en tu presencia,
ni solo un siervo inútil que su deber cumplió
se que mis pobres actos no son para Ti, méritos
sino los que tu mano divina preparó.

Sé que mis pobres pies no caminan seguros
y vacilan mis pasos si no miro tu luz
que ilumina al creyente en este mundo oscuro
en el que solo brilla el faro de tu cruz.

Señor: solo quisiera ser una voz serena

aquella voz que diste a tu precursor Juan
que guiaba los hombres al arrepentimiento
y al Cordero de Dios, mostraba en el Jordán.

Una voz solamente, para hablar de tu gracia
suave como la brisa de la orilla del mar,
tan sutil que llegara a lo hondo del pecho
tan fuerte que a las piedras las hiciera temblar.

Tan triste, que arrancara lágrimas de ternura
tan dulce que quedara dentro del corazón,
tan alegre que siempre quitará la amargura
tan melodiosa y bella cual divina canción.

Señor: dame esta voz que brille por doquiera
en el alma de todos los pueblos por igual
y en tierra, mar y aire suene esta voz sincera
de tu Divina Gracia, como un himno triunfal.

EL VIEJO COLPORTOR

Era un humilde cristiano nacido el siglo pasado
hoy ya desaparecido y de muchos olvidado
que las tierras españolas recorrió con fe y valor,
era pobre, aunque llevaba los tesoros en su arca
era humilde, pero hijo de un poderoso monarca
embajador de su reino, de paz, justicia y amor.
Unas veces iba andando en polvoriento camino
en el carro de un labriego, o en un humilde pollino
en la mano el Evangelio que hablaba del Salvador.
A menudo recibía indiferencia o desvío,
o en su espalda alguna piedra del ignorante i gentío

defendiendo un dios de palo, con fanático furor.
Tuvo su horas de gozo si encontraba un convertido
que la Palabra sembrada por él, había leído
y con afecto de hermano ofrecíale su hogar:
y entonaban dulces himnos de gratitud y alabanza
al Señor que le otorgaba un oasis de bonanza
en árido desierto de trabajo y soledad.
Nunca tuvo pagas extra, ni subsidios, ni seguros
y aunque su familia a veces, pasaba serios apuros
jamás había soñado presentar reclamación;
ya que estaba convencido que sirviendo al Rey de Reyes
tendría su recompensa obedeciendo sus leyes
y una corona de gloria como eterno galardón.
Ya no llueven como antaño aquellas piedras hirientes
hoy solamente encontramos sonrisas indiferentes
o el sarcasmo de un ateo que nos llena de dolor;
mas nosotros con la espada de la Palabra Divina
y el escudo de la fe que nos alienta y anima
seguiremos nuestra ruta, como el viejo colporteur.

CULPABLES SOMOS!

Culpables somos, ante Ti Señor
de manchar este mundo tan hermoso
donde la vida nació por el amor
en la luz de tu Seno poderoso.
Oscureció el pecado aquel fulgor
desvaneciose el hálito sagrado
de tu dulce presencia, y el dolor,
hizo sentirse al hombre desgraciado.
Penitentes, tenemos que luchar
con las fieras del bosque y las espinas

y nos llena el espanto y el temor
si el aliento vital tu nos retiras.
Codiciamos del árbol de la ciencia
el bien que no logramos alcanzar
y el mar que nos acecha cada instante
jamás no lo podremos evitar.
La voz del huracán y la tormenta
nos llenará de miedo y de pavor
y el rayo con su trueno retumbante
cegará nuestra vista retador.
Nunca el vaivén de las rizadas olas
el hombre en su saber podrá domar
ni oiremos cantar las caracolas
cuando están al profundo de la mar.
El cielo oculta en estrellado velo
la gran morada eterna de tu luz
solo una vez lloró la tierra y cielo
cuando diste tu vida en una cruz!
Una nube le dio crespón de luto
y gritaron las piedras de dolor,
los muertos de su tumba despertaron
ante tu grande e incomparable amor.
Oh Señor de los cielos y la muerte
que redimes al hombre del dolor.
Podemos exclamar hiriendo el pecho
Culpable somos ante Ti, Señor!

GETSEMANI

Era oscura la noche y el lugar solitario,
no muy lejos estaba el lugar de Calvario,
eran densas las sombras, la angustia y el pavor

eran largas las horas en amargo dolor.
El dolor y miserias en un negro hervidero:
allí estaba el pecado del universo entero
y bajo los olivos, en amarga agonía
el Redentor oraba, la humanidad dormía.
Reía el enemigo atisbando victoria
de la obra más grande que sucedió en la historia
mientras que mensajer celeste descendía
para fortalecerle en aquella agonía
de sudor y de sangre de nuestro Redentor
que empapaba la tierra en amargo dolor;
en la noche tan larga que no iba a tener fin
velaban los doctores sabios del Sanhedrín.
Bajo su Ley severa sin ninguna clemencia
iban a pronunciar la terrible sentencia;
mientras Jesús velaba, de pena se durmieron
los discípulos fieles que el Maestro siguieron.
(No juzguéis muy severos este sueño profundo
Quedan tantos cristianos dormidos en el mundo!)
De la tiniebla surge armado un pelotón
y recibe de Judas, el beso de la traición.

RETORNO

¿El alma? Ya no hay duda de su eterna presencia:
es un péndulo suave que incesante se mece
en nosotros: y ordena las galaxias
de nuestro mundo interno, de nuestro ser que nace
crece, y de pronto rauda así desaparece.
Ella es la clave cierta, de eternidad que empieza
y cuando fatigada deja el cuerpo rodando
en el polvo fundido en nuestra madre tierra

buscará con anhelo a su amoroso Padre
que una voz le revela que no ha nacido huérfana.
¿Como vuelve gozosa al Creador tornando
sacudiendo del todo esta frágil crisálida?
Sabido que Él un día tomó nuestra envoltura
la mancharon de esputos, de espinas y de barro
y lo devolvió puro en eterna alborada.

PROFECIA

La tierra se estremece de un malestar profundo
tinieblas espantosas envuelven nuestro mundo;
las estrellas al cielo, parpadean inciertas
al ver que van sangrando sus heridas abiertas.
Los hombres se destruyen sin tino ni concierto
tiembla la tierra entera ante un caos incierto.
En tanto haya una raza que medito venganza
e incite a la otra raza al odio y la matanza.
Nosotros beberemos tu Palabra divina
que brota en nuestras almas como agua cristalina
que nos hablas los mismo que un amoroso amigo:
“-Yo vendré otra vez y os tomaré conmigo”
¡Ven Señor! apresura tu segunda venida
a buscar a tu Iglesia que clama dolorida
ansiosa de vestirse de su traje inmortal
dejando al mundo envuelto en un odio infernal.
Bajo las tenebrosas garras del anticristo
surgen las grandes plagas que tu apóstol ha visto
en la isla de Patmos, en la visión celeste
de jinetes de guerra del hambre y de la peste.
En la grande batalla en que Tú vencerás
donde será vencido por siempre Satanás,

y en divina justicia borras con eficacia
a los que se han burlado de tu amor y tu gracia.
Los que aún te desechan con orgullo altanero
y dan culto al diablo, al viejo y al dinero.
Son los que clamarían hoy día, una vez más:
-¡Crucifícale, y danos por rey a Barrabás!
Mientras que los humildes rogamos con fervor:
-A Ti que te esperamos, vuelve pronto Señor!
hasta que victorioso volverás a la tierra
y la paz más perfecta sucederá a la guerra.

EL VIEJO MARINO

Junto a una vieja arca está el viejo marino
incontables viajes han curtido su piel
aún mira con nostalgia allá en la lejanía
cuando en el horizonte se divisa un bajel.

En sus viajes se mezclan fantásticas quimeras
y en su brazo nos muestra la profunda señal
caricia de un compadre borracho de ginebra
que en lucha borrascosa dejó con el puñal.

En su pecho hay tatuajes de rostros de mujeres
y extrañas mariposas de una tierra feliz,
suspira recordando las recias tempestades
y su llegada al puerto de un lejano país.

Vecinos y allegados conocen ya su historia
mil veces repetida, cansados de escuchar
y ahora solo aguarda los chicos de la escuela
que oyen embelesados de su barco y del mar.

Y ASÍ...

Una vez en la arena de la playa
quise grabar tu nombre con el dedo
llegó una ola, la barrió de pronto
y quedó encaje sutil de espuma blanca.

Subiose al aire el nombre
y el eco dio cien nombres diferentes
brisa, neblina azul, alba rosada,
y ruiseñor que canta en primavera.
Penetra en mis oídos y en mi mente
cuando la noche solitaria reza
a millares de estrellas rutilantes
hasta que las confunde el sol naciente.

Y así, hasta pararse las agujas
del reloj de la vida y de la muerte
cuando vuelva el silencio el mar y el viento,
y algo que será eterno quede siempre.